BIBLIOTEKA VJEVERICA

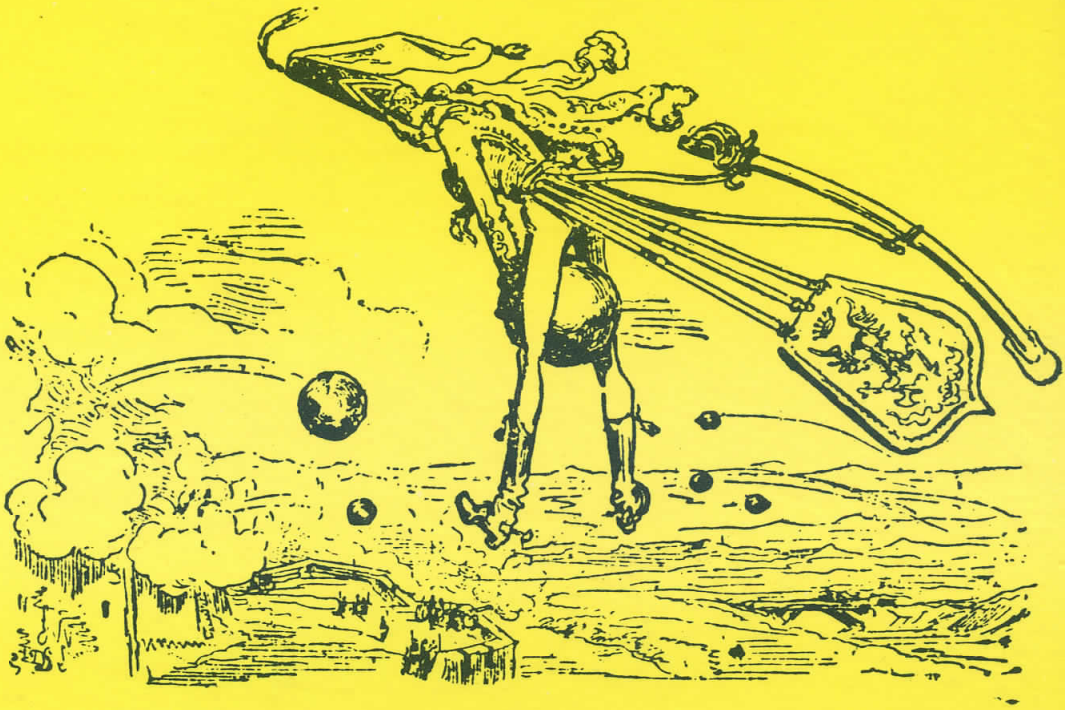

RASPE - BÜRGER

PUSTOLOVINE BARUNA MINHAUZENA

RASPE – BÜRGER

PUSTOLOVINE BARUNA MINHAUZENA

BIBLIOTEKA VJEVERICA

Raspe – Bürger

PUSTOLOVINE BARUNA MINHAUZENA

Naslov originala
Des Freih. v. Münchhausen
wunderbare
REISEN UND ABENTEUER
zu Wasser und zu Lande
wie er dieselben bei einer Flasche im Zirkel
seiner Freunde zu erzählen pflegte

Preveo
FRANJO CIPRA

Ilustrirao
GUSTAV DORÉ

Ilustracije za tisak priredio
ZLATKO BOUREK

Urednik
VERA BARIĆ

Recenzent
LJERKA DAMJANOV–PINTAR

Prvo izdanje u ovoj biblioteci

RASPE – BÜRGER

PUSTOLOVINE BARUNA MINHAUZENA

IZDAVAČKO KNJIŽARSKA
RADNA ORGANIZACIJA
mladost
ZAGREB 1988

310200
D

PUT U RUSIJU

Zaputio sam se od kuće u Rusiju usred zime, jer sam sasvim ispravno zaključivao da će ceste kroz sjeverne predjele Njemačke, Poljske, Kurlandije i Livonske, koje su po opisima svih putnika gotovo još bjednije od putova što vode do hrama kreposti, napokon popraviti mraz i snijeg, a bez naročitih troškova velepohvalnih, za opće dobro zabrinutih, zemaljskih vlada.

Putovao sam na konju a to je, ukoliko su konj i jahač inače na svom mjestu, najudobniji način putovanja. Tako putujući, naime, ne izlažeš se opasnosti da s kojim uljudnim njemačkim upraviteljem pošte zapadneš u kakvu *affaire d'honneur**, niti da te tvoj žedni postiljon** odvuče do svake krčme.

Bio sam samo lagano odjeven, a to sam prilično osjećao što sam dalje odmicao prema sjeveroistoku. E, onda možete lako zamisliti, kako je na takvom studenom vremenu, u najsurovijem podneblju, bilo pri duši čovjeku koji je u Poljskoj na pustoj rudini, preko koje je brijao sjeveroistočnjak, ležao bespomoćno i drščući, a jedva imao na sebi toliko da pokrije svoju golotinju.

Bilo mi je do dna duše žao toga bijednika. Mada mi je i samom zeblo srce u grudima, ipak sam preko njega prebacio svoju putnu kabanicu[1] . . .

---

* *Affaire d'honneur,* franc. (čit. afêr donêr): dvoboj; stvar časti.

** kočijaš poštanskih kola

[1] Vidi napomene na kraju knjige.

Sad, kako bilo da bilo – jahao sam dalje, dok se nije spustila noć i zavladala tama. Nigdje niti vidiš niti čuješ traga kakvom selu. Sav je predjel pod snijegom, a ja ne znam ni staze ni bogaze.*

Umoran od puta, sjašem napokon i privežem konja za nekakav šiljat kolac koji je stršio iz snijega. Za veću sigurnost uzmem svoje pištolje pod pazuho, legnem negdje blizu na snijeg i zaspim tako slatko i tvrdo, da mi se oči nisu otvorile sve dok oko mene nije zabijelio dan.

Ali, koliko sam se začudio, kad sam opazio da ležim usred nekog sela na samom groblju! Svoga konja u početku nigdje ne vidim, ali ga uskoro čujem gdje negdje povrh mene rže. Pogledam uvis i opazim da je privezan za vjetrenicu navrh crkvenog tornja, pa sad tamo visi.

E, sada mi je odmah bilo sve jasno. Selo je, naime, bilo noću zameteno snijegom, a onda je vrijeme iznenada ojužilo, i ja sam se u snu malo-pomalo, kako je snijeg kopnio, posve blago spuštao sve niže i niže. A ono što sam u mraku držao za kusatak nekog stabalca što proviruje iz snijega pa za nj privezao konja, to je bio križ ili vjetrokaz na zvoniku.

Ne predomišljajući se sad mnogo, latim se jednoga od svojih pištolja, odapnem u uzde i tako se sretno opet domognem svoga konja pa nastavim put.

Poslije je išlo sve dobro, dok nisam stigao u Rusiju gdje nije baš moda zimi putovati na konju. Uvijek se držim načela da se valja vladati prema običajima zemlje, pa tako i tu najmim male trkačke saonice, u koje se upreže samo

* klanac

. . . ali ga uskoro čujem kako negdje povrh mene rže . . .

jedan konj, i potjeram u najboljem raspoloženju put Petrograda.

Ne znam sad više točno, je li to bilo u Estoniji ili u Ingriji[2], ali toliko se još dobro sjećam da je bilo usred strašne šume, kad sam opazio užasna vuka gdje se svom brzinom najproždrljivije zimske gladi natisnuo za mnom u potjeru. Ubrzo me stiže, a bilo je naprosto nemoguće da mu umaknem. Sasvim mehanički ispružim se u saonama, koliko sam dug i širok, prepustivši konju da na dobrobit nas obojice posve sam radi što zna.

I odmah se zatim dogodilo što sam, doduše, slutio ali sam se jedva usudio da to očekujem ili da se tome nadam. Vuk se baš nimalo nije osvrtao na moju malenkost, nego me preskočio i bijesno navalio na konja pa odgrizao i proždro u jedan mah sav stražnji dio jadne životinje, koja je od boli i užasa samo još brže potrčala. Pošto sam na taj način ja sam ostao nezapažen i sretno prošao, dignem krišom glavu i sad opazim s užasom da se vuk, žderući

konja, već gotovo sav uvukao u njegovu kožu. Ali, čim se on tako lijepo ugurao, ja – ne budi lijen – stanem mu svojim bičem svojski prašiti kožu. Taj je neočekivani prepad vuka u toj navlaci nemalo zaprepastio. On stane svom silom gurati naprijed, a preostalo konjsko truplo padne na zemlju, i gle čuda! Na njegovu mjestu bio je vuk upregnut u hamove. A što se mene tiče, ja sad pogotovu nisam prestao šibati i tako stignemo u punom trku živi i zdravi u Petrograd, sasvim protiv očekivanja i jedne i druge strane, a na najveće čudo svih gledalaca po ulicama.

Neću vam, gospodo, dosađivati brbljarijama o upravi, znanosti i umjetnosti, a ni o drugim znamenitostima te sjajne ruske prijestolnice; još manje mi je namjera zabavljati vas spletkama i veselim dogodovštinama otmjenog društva, gdje domaćica gosta svagda dočekuje čašicom rakije i poljupcem. Držat ću se radije većih i plemenitijih predmeta vašeg zanimanja, naime konjâ i pasa, kojima sam uvijek bio veliki prijatelj, pa lisica, vukova i medvjeda, kojih kao i razne divljači ima u Rusiji u većem izobilju nego u ma kojem kraju na zemlji, napokon onih zabava, viteških vještina i hvalevrijednih djela, koja plemiću bolje pristaju nego ono malo pljesniva grčkog i latinskog jezika ili i svi miomirisi, drangulije i besposlice francuskih gizdelina i vlasuljara.

Potrajalo je još neko vrijeme, dok sam mogao biti postavljen kod vojske, pa sam bio nekoliko mjeseci potpuno dokon i slobodan da i svoje vrijeme i svoj novac tratim na najotmjeniji način. Mnoge sam noći proveo u igri, a mnoge uz zveket punih čaša. Studen zemlje i običaji naroda pribavili su boci u Rusiji među društvenim razonodama mnogo više

mjesto nego u našoj trijeznoj Njemačkoj, i ja sam tamo često naišao na ljude koji su se u plemenitoj umjetnosti pijenja mogli smatrati pravim virtuozima.

Ali svi su bili bijedne šeprtlje prema jednom generalu sijede brade i bakrenaste puti, koji je s nama blagovao za javnim stolom. Stari je gospodin u jednom okršaju s Turcima izgubio gornju polovicu svoje lubanje pa se stoga, čim bi se kakav stranac pojavio u blagovaonici, s najuljudnijom srdačnošću ispričavao, što mora za stolom zadržati šešir na glavi. Za jela bi svaki put popio nekoliko boca konjaka, a onda obično završio buteljom araka* ili, već prema prilikama, napravio nekoliko puta »da capo[3]«. Pa ipak se ni jedan jedini put nije moglo na njemu opaziti da je imalo pijan.

Ta stvar prelazi granice vašega vjerovanja? Mogu vam oprostiti, gospodo; ta nadilazila je i sve moje pojmove. Dugo nisam znao kako da to objasnim sve dok nisam sasvim slučajno našao ključ zagonetke.

General je imao običaj da ovda-onda malo podigne svoj šešir. To sam često vidio, a da nisam pritom mislio ništa zlo. Ta bilo je sasvim prirodno da je čovjeku bilo malo toplo oko čela, a isto tako je razumljivo, što bi tad malo prozračio glavu. Ali sam, najposlije, opazio da on zajedno sa šeširom diže i jednu za nj pričvršćenu srebrnu ploču, koja mu je služila mjesto lubanje, pa bi se onda sve pare žestokih pića što ih je popio, digle u zrak kao lagan oblačak.

Tako je eto odjednom zagonetka bila riješena.

Kažem ja to nekolicini dobrih prijatelja i ponudim se – kako je upravo bila večer, kad sam to spomenuo – da svoju tvrdnju odmah dokažem pokusom. Stanem s lulom iza generala pa komadićem papira zapalim paru što se digla, baš kad je spustio šešir na glavu. I tad nam se ukaza prizor isto toliko nov koliko i lijep. U tren oka sam, naime, pretvorio ovaj stup magle iznad glave našega junaka u vatreni stup, a onaj dio pare, koji se još zadržavao među dlakama šešira, tvorio je u prelijepom plavetnom žaru nimbus, divniji no što je ikad osvjetljavao glavu najvećeg sveca.

Moj pokus nije, dakako, mogao ostati sakriven generalu. Ali on se nije ljutio; štoviše, dopustio nam je višeputa da ponovimo pokus koji mu je davao tako uzvišen izgled.

* alkoholno piće od riže

LOVAČKE PUSTOLOVINE

Prelazim mnoge vesele prizore što smo ih imali u takvim prigodama, jer vam želim pripovijedati razne lovačke dogodovštine koje mi se čine još čudnovatijima i zabavnijima.

Možete lako zamisliti, gospodo moja, da sam se uvijek u prvom redu držao uz takve čestite drugare, koji znaju pravo cijeniti otvoreno, neograničeno šumsko lovište. Još mi je i sad u najugodnijem sjećanju promjena u razonodi koju mi je to pružalo, kao i izvanredna sreća kojom mi je svaki podvig polazio za rukom.

Jednog jutra pogledam kroz prozor svoje spavaonice i vidim da je jedan veliki ribnjak, koji se nedaleko otuda prostirao, upravo pokriven divljim patkama. Brže-bolje dohvatim pušku iz kuta i pojurim navrat-nanos niza stube, i to tako neoprezno da sam licem naletio na dovratak. Iz očiju mi vrcnuše iskre, ali to me ne zaustavi ni za trenutak.

Ubrzo sam imao priliku da pucam ali, kad sam prislonio pušku uz obraz, opazim na svoje velike jade, da je uslijed upravo pretrpljenog udarca čak i kremen iskočio iz kokota.

Što da se sad radi? Vrijeme se tu nije smjelo gubiti!

Srećom mi pade na pamet što mi se upravo desilo s mojim očima. Otvorim, dakle, falju* na pušci, naperim na divlju perad i lupim se pesnicom u oko. Od žestoka udarca

* rupica na pušci gdje se pripaljuje

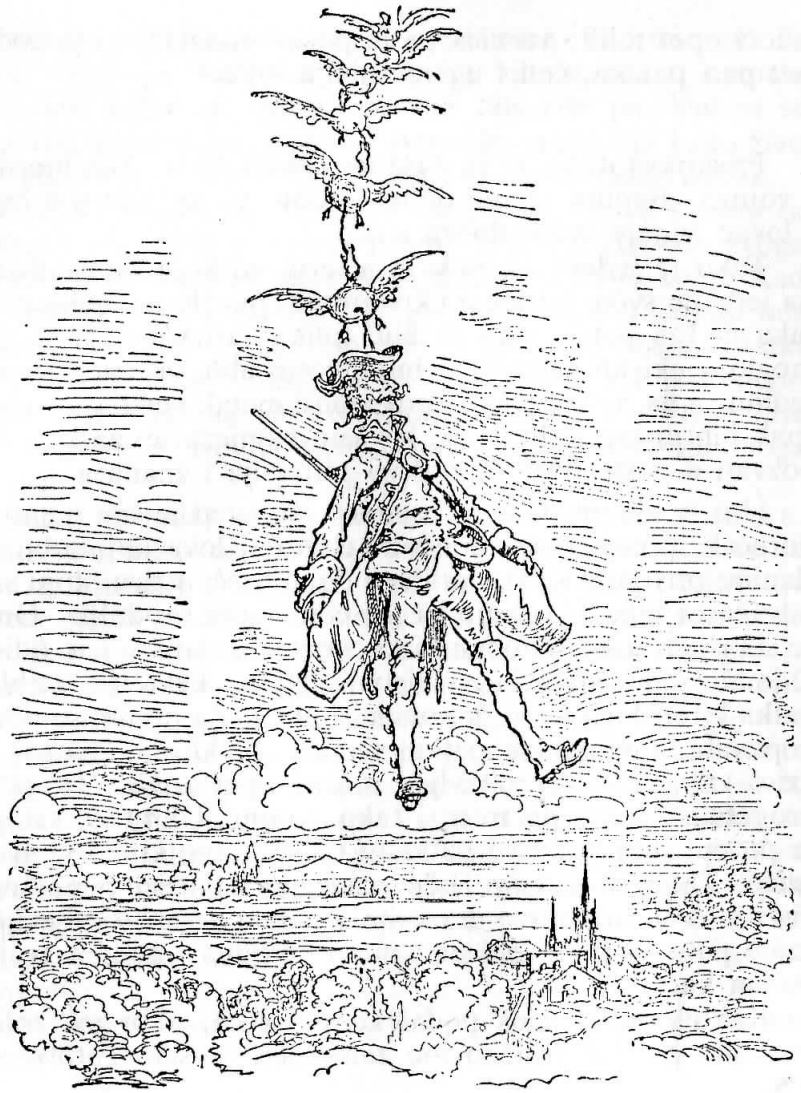

. . . pa skutima svoga kaputa stanem veslati kroz zrak . . .

iskoči opet toliko varnica da je puška opalila, i ja pogodim pet pari pataka, četiri ugare i dvije liske.

Prisutnost duha, to je duša muževnih djela. Ako mornari i vojnici višeputa njome dobro prođu, to joj jednako često i lovac duguje svoju dobru sreću.

Tako je jednoć na nekom jezeru, na koje sam nabasao na jednom svom lovačkom krstarenju, plivalo nekoliko desetaka divljih pataka, ali su bile toliko raštrkane da se nije moglo očekivati kako ću jednim hicem ubiti više nego jednu jedinu, a na nesreću mi je posljednji metak već bio u cijevi. Ipak bih ih sve rado imao, jer sam namjeravao za koji dan pozvati u goste čitavo mnoštvo prijatelja i znanaca.

Uto se sjetim da je od slanine, što sam je bio ponio za doručak, preostao još komadić u mojoj lovačkoj torbi. Tu slaninu privežem sad za prilično dugu pseću uzicu, koju sam odsukao i tako najmanje za još četiri puta produljio. Onda se sakrijem u šaš na obali i izbacim svoju slaninu kao udicu. Odmah sam imao zadovoljstvo vidjeti, kako je najbliža patka hitro doplivala i progutala slaninu. Za prvom su ubrzo doplivale i sve ostale patke, a kako je klizavi zalogaj na uzici vrlo brzo neprobavljen straga opet izišao, to ga je progutala druga, pa treća i tako redom. Ukratko, zalogaj je proputovao kroz sve patke, a da se nije otkinuo sa svoje uzice. Tako su sad sve bile nanizane na uzici poput niza bisera. A ja ih upravo dražesno izvučem na suho, obavijem uzicu pet-šest puta sebi oko pleća i trbuha i pođem svojim putem kući.

Kako sam bio još podaleko od kuće, a breme tolike množine pataka prilično me zamaralo, to sam gotovo već

požalio što sam ih toliko mnogo pohvatao. Uto mi pomože jedna okolnost, koja me s početka bila stavila u nemalu nepriliku. Patke su, naime, sve još bile žive pa, kad su se od prvog zaprepaštenja malo oporavile, stanu i te kako živo lepetati krilima i najednom se skupa sa mnom dignu u zrak.

E, sad bi se mnogi našao u velikoj stisci. Ali ja sam tu okolnost iskoristio što sam bolje znao, pa skutima svoga kaputa stanem veslati kroz zrak u smjeru svoje kuće. Kad sam stigao upravo iznad svoga stana, pa se sad valjalo bez nezgode spustiti, ja ti naprosto jednoj po jednoj patki zakrenem vratom i tako sletim posve blago i postepeno ravno kroz dimnjak nasred ognjišta, na kome srećom nije bilo vatre – a sve na veliko čudo i zaprepaštenje moga kuhara.

Sličan događaj mi se jednom desio s jatom jarebica. Izišao sam da okušam neku novu pušku i već sam svoju malu zalihu sačme ispucao, kadli protiv svakog očekivanja ispred mojih nogu uzleti lanac jarebica. Želja da mi je nekoliko njih vidjeti uvečer na svom stolu, dovede me na pametnu misao koju možete i vi, gospodo, na moju poštenu riječ, iskoristiti u slučaju potrebe. Čim sam vidio gdje su se jarebice spustile, ja ti brže-bolje nabijem pušku i turim u cijev mjesto sačme puščanu šipku koju sam, koliko se to u žurbi moglo, na gornjem kraju malo zašiljio. Sad se prišuljam do jarebica i odapnem čim su poletjele, pa sam imao užitak vidjeti kako se u nekoj udaljenosti moja šipka lijepo polako spušta, a na njoj sedam jarebica što su se, jamačno, čudile kako su se tako rano našle udružene na ražnju.

Da, kako rekoh, treba se čovjek znati snaći na ovome svijetu!

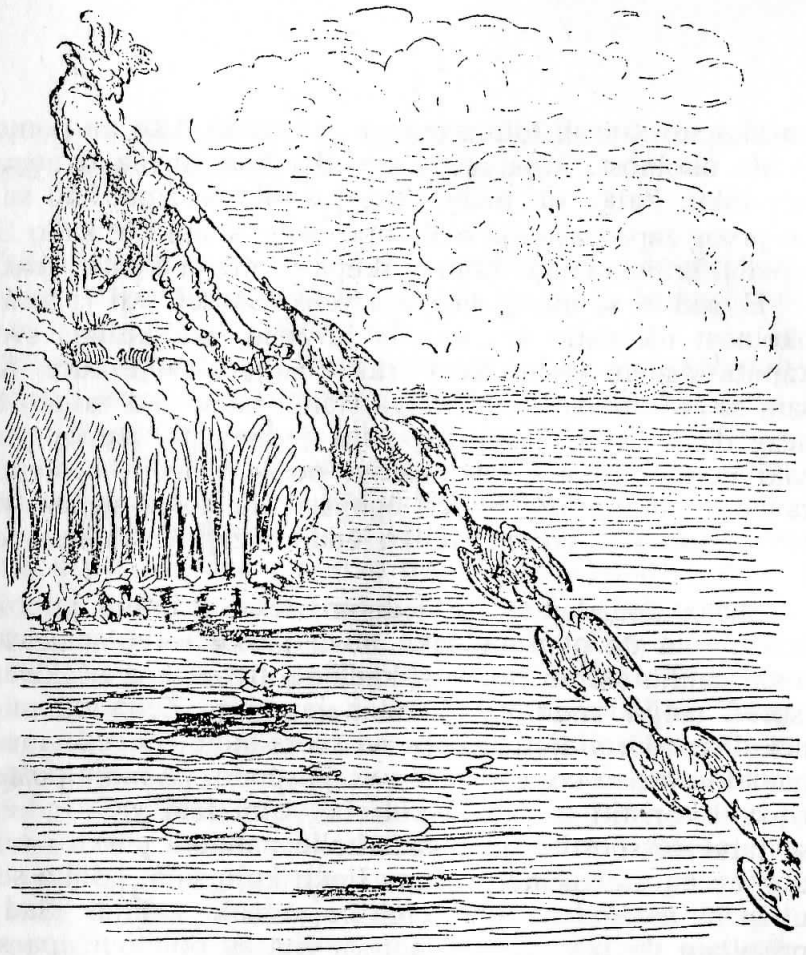

Drugom zgodom naiđem u nekoj prostranoj ruskoj šumi na prekrasnu crnu lisicu. Bila bi silna šteta njezino dragocjeno krzno probušiti tanetom ili sačmom. Moja je teta lija stajala tik uz jedno stablo. U tren oka izvadim tane iz puške i stavim na njegovo mjesto u cijev poveći klinac, onda

opalim i pogodim tako spretno, da je lijin rep ostao pribijen uz drvo. Priđem joj sad posve mirno, izvadim svoj lovački nož i prosiječem joj unakrst kožu na licu, a onda se latim korbača i istjeram liju snažnim udarcima tako lijepo iz njezina lijepog krzna, da je to bila prava milina i divno čudo gledati.

Slučaj i dobra sreća mogu često poneku pogrešku opet ispraviti. O tome sam kratko vrijeme poslije te zgode doživio jedan primjer, kada sam usred najgušće šume ugledao mlado divlje prase, a tik za njim kasa stara krmača. Tane mi je promašilo. Ipak mladunče otrča posve samo, a krmača ostade na mjestu i ne mače se, kao da je za zemlju prikovana. Pogledam bolje i sad vidim da je svinja slijepa pa drži repić svoga praseta u gubici kako bi je ono po djetinjoj dužnosti vodilo putem. Moje je tane bilo proletjelo između obiju životinja pa je prekinulo tu uzicu vodilju, a stara je krmača još uvijek jedan njezin kraj držala u zubima. Kako je sada njezin vodič nije dalje vukao za sobom, stara se zaustavila. Ja, stoga, prihvatim preostali kraj mladunčeva repića i odvedem staru, bespomoćnu životinju svojoj kući bez imalo muke i otpora.

ZAGREB

Koliko su god te divlje krmače često strašne, ipak su veprovi kudikamo grozniji i opasniji. Jednom sam na jednoga nabasao u šumi, kad na nesreću niti sam očekivao napadaj niti bio spreman za obranu. Jedva sam još nekako šmugnuo za neko stablo, kad je bijesna zvijer zamahnula glavom da me svom silom udari u bok. Ali joj se zato kljove toliko zabiše u drvo, da ih nije mogla odmah izvaditi i ponoviti udarac.

– Ha, ha! – pomislim – sad ćemo te se ubrzo dočepati!

Brže-bolje dignem kamen i stanem udarati po kljovama, pa ih tako zavratim da se vepar baš nikako više nije mogao osloboditi. I tako se on morao strpjeti, dok iz najbližeg sela dobavim taljige i konopce da ga živa i zdrava otpremim kući, što sam također izvrsno izvršio.

Vi ste, gospodo, jamačno čuli za sveca zaštitnika lovaca i strijelaca, sv. Huberta, a tako isto i za onoga stasitog jelena, koji je jednom u šumi iskrsnuo pred njim, a među rogovima je nosio sveti križ. Tome sam sv. Hubertu još svake godine prinosio svoju žrtvu u dobru društvu i toga sam jelena valjda tisuću puta vidio naslikana u crkvama i vezena u zvijezdama njegovih vitezova, tako da po duši čestita lovca i na časnu riječ ne bih mogao reći, nije li nekad bilo takvih jelena s križem ili nema li ih i dan-danas još.

Ali, dopustite mi da vam radije pričam što sam rođenim očima vidio.

Jednoga dana, kad sam bio ispucao sve svoje olovo, banu preda me, posve protiv svakog očekivanja, najstasitiji jelen na ovome svijetu. Gleda mi on sasvim mirno u oči, kao da je načistu da mi je tobolac prazan. Ja u tili čas

. . . divan jelen s potpuno izraslim trešnjevim stablom među rogovima . . .

nabijem pušku barutom i povrh njega naspem punu šaku koštica od trešanja s kojih sam, koliko se to na brzu ruku moglo, bio skinuo meso. I tako mu ispalim pun naboj usred čela između rogova. Pogodak ga je doduše omamio tako da je zateturao, ali je ipak odmaglio.

Godinu ili dvije poslije toga lovio sam opet u istoj toj šumi, i gle! Pojavi se divan jelen s potpuno izraslim trešnjevim stablom među rogovima, a bilo je visoko više od deset stopa. Odmah sam se sjetio svoga prvašnjeg doživljaja. Smatrao sam jelena svojim, već odavna stečenim vlasništvom pa ga oborim jednim metkom. I tako sam uz pečenku imao odmah i trešnjev umak, jer je stablo bilo puno slatkih trešanja, kakvih u svemu svom životu nisam jeo.

A tko bi sad mogao reći, nije li kakav strastveni lovac, ili kakav za lov oduševljeni opat ili biskup, na sličan način zasadio jednim pucnjem križ među rogove jelena sv. Huberta? Jer ta su gospoda odvajkada čuvena po svom zasađivanju križa i – rogova, a to su dijelom još i do dana današnjega. U slučaju nužde i kad dođe do onoga »ili-ili«, što se čestitu lovcu nerijetko događa, laća se on tko zna čega pa će pokušati sve prije nego da mu izmakne zgodna prilika. Ja sam se dosta često i sam našao u takvom stanju kušnje.

Što kažete, na primjer, za ovaj slučaj?

Jednom mi je u nekoj šumi u Poljskoj nestalo i danjeg svjetla i puščanog praha. Kad sam pošao kući, nasrne na me užasan medvjed s razjapljenim čeljustima, spreman da me proždre. Uzalud pretražim u žurbi sve džepove ne bih li našao praha i olova, ali ne nađem ništa osim dva kremena, koje čovjek obično ponese za svaki slučaj. Jednoga od njih

. . . nasrne na me užasan medvjed . . .

bacim svom silom nemani u ždrijelo, a kremen poleti dalje sve do utrobe. No kako se to mome medi valjda nije baš odveć svidjelo, on ti napravi nalijevo krug, tako da sam mu drugi kremen mogao hitnuti u stražnja vrata. Čudesno se i divno sve odigralo! Taj kremen nije samo uletio, nego se s onim prvim i sudario, tako da je kresnula vatra i medvjed se uz silan prasak rasprsnuo.

Kažu da je takav zgodno bačen kamen *a posteriori*, osobito ako se pravo sudario s kakvim *a priori*[4], već mnogoga zagrižljivog učenjaka ili filozofa digao u zrak.

No, ako i jesam ovaj put izvukao kožu, ne bih ipak želio taj pokus ponoviti ili se upuštati s kakvim medvjedom bez drugih sredstava obrane.

Međutim, kao da mi je u neku ruku bilo upravo suđeno da me najdivljije i najopasnije zvijeri napadnu baš onda, kad nisam kadar da im se oduprem, baš kao da im instinkt odaje moju nemoć.

Tako sam jednoć upravo odvio kremen sa svoje puške da ga malo naoštrim, kad eto ti iznebuha gorostasna medvjeda gdje mi se mumljajući približava. Što sam mogao drugo učiniti, nego se brže-bolje popeti na drvo da se tamo spremim za obranu. Ali, kud će nesreća: pri veranju na stablo ispade mi nož kojim sam se upravo bio poslužio, i sad nisam imao ništa čime bih zavrnuo vijak koji se ionako vrlo teško okretao. A dolje uza stablo stoji medvjed, pa moram svaki čas očekivati da se uzvere za mnom.

Da iz očiju iskrešem vatru, kako sam nekoć uradio, to mi se nije dalo pokušati jer – da i ne spominjem drugih okolnosti koje su me sprečavale – onaj mi je eksperiment nanio grdnih bolova u oku koji još nisu bili posve minuli.

Čeznutljivo sam gledao za svojim nožem, koji se dolje

zabo u snijeg; ali ni najčeznutljiviji pogledi nisu stvar ni za dlaku popravili.

Napokon mi sinu u glavi misao koja je bila i neobična i sretna. Mlaz one vode, od koje čovjek kad je u velikom strahu ima uvijek veliku zalihu, uperim tako da je upravo pogodio držak moga noža. Od strahovite studeni, koja je baš tada vladala, voda se odmah smrzla pa se za koji trenutak iznad noža stvorio produžetak od leda što je dopirao do najdonjih grana stabla. Ja sad uhvatim taj narasli držak i privučem nož k sebi bez mnogo truda, ali s toliko više opreznosti. Tek što sam namjestio kremen, kad eto ti mede gdje se vere uz drvo. Treba zaista imati medvjeđu pamet – pomislim – pa da se tako zgodno čeka pravi čas! I ja vam

dočekam medonju tako srdačno namijenjenim darom vučje sačme, da je jednom zauvijek zaboravio penjanje na drvo.

Isto tako navali na me drugom prilikom strašan vuk tako iznenada, da mi nije preostalo drugo nego da mu, pod porivom mehaničkog instinkta, zabijem šaku u otvoreno ždrijelo. Upravo svoje sigurnosti radi gurao sam ruku sve dalje i dalje, dok je nisam ugurao gotovo svu do ramena. Ali, što da se sad radi? Ne mogu baš reći da mi je taj bespomoćni položaj osobito prijao. Ta pomislite: okom u oko s jednim vukom! Nismo baš ljubazno namigivali jedan na drugoga. Da sam ruku povukao, neman bi utoliko bješnje nasrnula; toliko se moglo jasno i bistro razabrati iz užarenih mu očiju.

I da ne duljim – ja ga zgrabim za utrobu, izvratim mu nutrinu na naličje kao rukavicu, tresnem njime o ledinu i ostavim ga tako neka tamo leži.

E, ali taj podvig nisam imao volje okušati na bijesnom psu, koji je uskoro zatim naletio na me u nekoj uskoj petrogradskoj uličici. – Trči, što te noge nose! – pomislim. Da što brže umaknem, zbacim svoj ogrtač pa bježe u kuću. Poslije sam naredio sluzi da mi donese taj kaput i da ga objesi u garderobi do ostale odjeće.

Sutradan me silno zaprepasti vika moga Ivana:

– Za boga miloga, gospodine barune, vaš je kaput pobjesnio!

Skočim hitro do njega gore i nađem sve svoje haljine porazbacane i na komade rastrgane. Momak je u dlaku pogodio da je ogrtač pobjesnio. Stigao sam upravo u času, kad se oborio na lijepo novo svečano odijelo pa ga nemilice čupa i trga.

Momak je pogodio da je ogrtač pobjesnio.

O PSIMA I KONJIMA BARUNA MINHAUZENA

U svim tim zgodama, gospodo moja, gdje sam doduše svaki put sretno, ali uvijek jedva jedvice izmakao, pomogao mi je slučaj koji sam odvažnošću i prisutnošću duha znao upraviti u svoju korist. Sve to skupa sačinjava, kako svatko zna, sretna lovca, pomorca ili vojnika. No bio bi to veoma neoprezan, prijekoran lovac, admiral ili general, koji bi se svagdje pouzdao samo u slučaj ili u svoju sretnu zvijezdu, a da se ne pobrine za potrebne vještine, niti da se opskrbi onim priborom koji osigurava dobar uspjeh. Takav me prigovor nipošto ne može pogoditi; ta bio sam uvijek na glasu i po vrsnoći svojih konja, pasa i pušaka i po onom posebnom načinu, kako se svim tim rukuje, pa se jamačno smijem pohvaliti da sam u šumi, u polju i na livadi dovoljno osigurao uspomenu svoga imena.

Ne kanim se sad, doduše, upuštati u podrobnosti o svojim konjušnicama i psetarnicama ili o svojoj oružnici, kako to inače čine junkeri* staje, lova i pasa; ali dva su se moja psa toliko odlikovala u mojoj službi da ih ne mogu nikad zaboraviti, pa ih moram ovom prilikom spomenuti u nekoliko riječi.

Jedan je bio prepeličar, tako neumoran, tako pažljiv, tako oprezan da mi je zavidio svatko tko ga je vidio. Mogao sam ga upotrebljavati i danju i noću: kad se smrkne, a ja mu objesim fenjer za rep i onda lovim s njim isto tako dobro, ako ne i bolje nego u po bijela dana.

* plemić – zemljoposjednik

Jednom (bilo je to kratko vrijeme poslije moga vjenčanja) izjavi moja žena želju da bi pošla u lov. Pojašem naprijed da štogod iznađem, i ne potraja dugo, a moj pas stade kod jata od nekoliko stotina prepelica. A ja čekam i čekam svoju ženu, koja je s mojim poručnikom i jednim konjušarom odmah poslije mene odjahala od kuće; ali niti koga vidim niti čujem. Najposlije sam se uznemirio pa okrenem konja i, nekako na po puta, čujem neko veoma žalovito cviljenje. Pričinilo mi se dosta blizu, a ipak ne vidim nadaleko ni žive duše.

Sjašem i položim uho na tlo i sad, ne samo da sam čuo, da je to jadikovanje ispod zemlje, nego sam posve jasno razabrao glas svoje žene, svoga poručnika i svoga konjušara. Ujedno sam ugledao nedaleko otuda okno nekog ugljenokopa, na žalost nije više bilo ni najmanje sumnje: tu se strovalila moja žena sa svojim pratiocima.

Pojurim u punom trku do najbližeg sela da dovedem rudare, i oni napokon, nakon duga, veoma naporna rada, izvuku unesrećene na svjetlost dana iz jame, duboke devedeset hvati*.

Najprije izvukoše konjušara, onda njegova konja, onda poručnika, onda njegova konja, onda moju ženu i najposlije njezina turskog paripa. Najčudnije je u cijeloj toj stvari bilo to, što se ljudi i životinje nisu – osim nekoliko malih naboja – gotovo nimalo ozlijedili; ali su toliko više prepatili od neizreciva straha.

Na lov se sad – to ćete lako shvatiti – nije više moglo pomišljati, a budući da ste vi, što gotovo slutim, moga psa za vrijeme ove priče zaboravili, to mi nećete zamjeriti što ni ja nisam više na nj mislio.

* hvat = 1986 m

Moja me služba primorala da odmah sutradan pođem na neko putovanje, s kojega sam se vratio istom za četrnaest dana. Bio sam tek koji sat opet kod kuće; kad sam opazio da nema moga psa. Nitko nije vodio brige o njemu; moji su ljudi svi mislili da je otrčao za mnom, a sad se na moju veliku žalost nije mogao nigdje naći.

Najposlije mi sinu u glavi pomisao: nije li pas još kod prepelica? Nada i strah smjesta me potjeraše u onaj kraj, i gle! – na moju neizrecivu radost stoji tamo moj pas na istom mjestu, gdje sam ga ostavio prije četrnaest dana.

– Piel! – zovnem ga i on odmah skoči, a ja jednim hicem oborim dvadeset i pet prepelica.

Ali, jadna životinja je jedva mogla dopuzati do mene,

toliko je bila izgladnjela i iznemogla. Da bih ga mogao dovesti kući, morao sam ga dići k sebi na konja, i možete lako zamisliti da sam se s najvećom radosti podvrgao toj neudobnosti.

Nakon nekoliko dana dobre njege bio je opet svjež i živahan kao i prije, a nekoliko tjedana zatim on mi je omogućio da riješim zagonetku koja bi mi bez njega ostala po svoj prilici zauvijek neriješena.

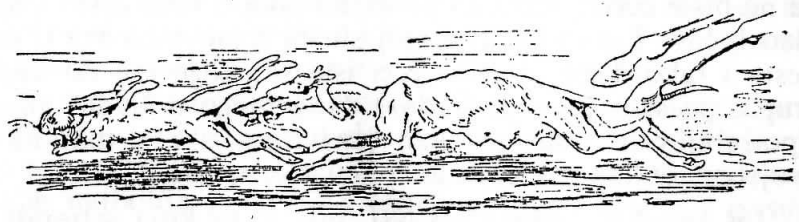

Tjerao sam, naime, puna dva dana nekog zeca. Moj bi ga pas svaki put ponovo dotjerao, ali nikako mi se nije pružila prilika da opalim. Pomišljati na čaroliju, to nije nikad bio moj običaj; ta doživio sam već i previše čudnovatih stvari. Ali tu sam ipak bio na kraju sa svojom mudrošću.

Napokon mi se zec toliko približio da ga je moj metak mogao doseći. Zec se sruši i – što mislite da sam vidio? Moj vam je zeko imao četiri noge pod tijelom i četiri na leđima! Kad bi se četiri donje noge umorile, on bi se poput vješta plivača, koji umije plivati i potrbuške i poleđice, naprosto prebacio na leđa i nastavio na odmorenim nogama trčati s povećanom brzinom.

Nikad poslije nisam naišao na zeca od te vrste; ni toga

jednog ne bih se bio dočepao da moj pas nije imao takvih neobično savršenih svojstava.

A taj je pas nadmašio sav svoj rod toliko da se ne bih ustručavao priznati mu naslov Jedinoga da mu tu čast nije osporio hrt, što sam ga imao. Ta životinjica nije bila toliko neobična obličjem koliko svojom izvanrednom brzinom. Da ste ga vidjeli, gospodo, sigurno biste mu se divili i nimalo se ne biste čudili, što sam ga toliko volio i tako često s njim išao u lov. Taj je hrt u mojoj službi trčao tako brzo, tako često i tako dugo, da je trčeći istrošio noge sve do samog trupa, pa sam ga u posljednje dane njegova života mogao upotrebljavati samo još kao jazavčara, a i u tom mi je svojstvu još mnogo koju godinicu vjerno služio.

Još kao hrt – usput rekavši, bila je to kuja – tjerala je jednom zeca koji mi se učinio neobično debelim. Bilo mi je žao jadne kučke, jer je bila skotna, a ipak je htjela trčati isto tako brzo kao i inače. Samo u dosta velikoj udaljenosti mogao sam je slijediti na konju.

Najednom začujem štektanje kao od čitava čopora pasa, ali tako slabašno i nježno, da čisto nisam znao što da o tom mislim. Kad sam došao bliže, eto mi čuda neviđena!

Zečica se u trčanju okotila, a moja se kuja oštenila, i to: zečica je dobila isto toliko zečića koliko kuja štenadi. Instinktivno su zečići udarili u bijeg, a psići se dali u lov, i ne samo da su lovili, nego i ulovili. Tako sam na kraju lova imao u jedan mah šest zečeva i šest pasa, iako sam lov započeo samo s jednim jedinim.

Ja se tog divnog psa sjećam s jednakim užitkom kao i

jednoga izvrsnog litavskog konja, koji se ne bi bio mogao ni zlatom platiti. Dobio sam ga slučajem, koji mi je pružio priliku da pokažem svoju junačku vještinu i njome se proslavim.

Bio sam, naime, jednoć na divnom imanju grofa *Przobovskog* u Litvi i ostao u svečanoj sobi kod gospođa na čaju, dok su gospoda bila u dvorištu da pogledaju mladog punokrvnog konja koji je upravo bio stigao iz ergele.

Najednom začujemo očajan krik. Pojurim niza stube i imam što vidjeti: konj je bio tako divlji i neobuzdan da mu se nitko nije usudio prići, a kamoli ga uzjahati. I najodlučniji su jahači stajali unaokolo zaprepašteni i zbunjeni.

Bojazan i zabrinutost mogla se pročitati na svačijem licu, kad sam se ja jednim jedinim skokom vinuo u sedlo i konja tim iznenađenjem ne samo zaprepastio, nego ga i primjenom svojih najboljih jahačkih vještina potpuno umirio i prisilio na pokornost.

Da to damama još bolje pokažem i da ih lišim svake nepotrebne zabrinutosti, prisilim konja da sa mnom skoči kroz jedan od otvorenih prozora na odaji za čaj. Tu sad projašem nekoliko puta, čas korakom, čas kasom, čas trkom, pa skočim napokon i na stol te izvedem tu u malom vrlo lijepo cijelu jahačku školu, što je dame izvanredno zabavljalo. Moj je konjic sve izvodio s tako divnom spretnošću, da nije razbio ma ni jedne posude ili plitice.

To mi je kod dama i gospodina grofa pribavilo toliko blagonaklonosti, da me on sa svojom uobičajenom uljudnošću zamolio neka mladoga konja primim od njega na dar pa da na njemu odjašem u susret pobjedi i osvajanju u ratu protiv Turaka, koji je imao uskoro otpočeti pod vodstvom grofa Miniha (Münnicha[5]).

PUSTOLOVINE BARUNA MINHAUZENA U RATU PROTIV TURAKA

Ugodniji mi se poklon jamačno nije mogao učiniti, pogotovo što mi je on proricao toliko dobra u ratu, u kome sam htio položiti svoj prvi ispit kao vojnik. Konj, tako poslušan, tako hrabar i vatren – janje i Bukefal* u isti mah – svagda će me podsjećati na dužnosti valjana ratnika i na ona čudesna djela što ih je izvršio mladi *Aleksandar* na bojnom polju.

Krenuli smo u boj, kako se činilo, osim ostaloga i s tom namjerom, da opet uspostavimo čast ruskog oružja koja je u ratnom pohodu pod carem *Petrom*[6] na Prutu bila pomalo stradala. To nam je potpuno i uspjelo raznim, tegobnim doduše, ali ipak slavnim vojnama pod vodstvom velikoga vojskovođe što sam ga maloprije spomenuo.

Skromnost zabranjuje potčinjenima da sebi pripisuju velika djela i pobjede, čija se slava općenito stavlja na račun vođama, i ne gledajući na njihove svagdašnje kvalitete, pa čak i – posve naopako – kraljevima i kraljicama koji nikad nisu ni primirisali baruta, osim u paradama, i koji nisu nikad ugledali bojnog polja, osim svojih zabavnih logora, ni vojske u bojnom redu izvan smotre svojih straža.

Ne zahtijevam, dakle, neki osobit udio u časti naših većih sukoba s neprijateljem. Svi odreda vršili smo svoju dužnost, a to je u jeziku rodoljuba, vojnika, ukratko svakoga valjanog čovjeka, mnogo opsežniji izraz, izraz veoma važna sadržaja

* konj, miljenik Aleksandra Velikoga

i vrijednosti, iako velika gomila dokonih kavanskih političara ima možda o tome vrlo slab i oskudan pojam.

Ali, kako sam imao pod svojom komandom četu husara, to sam izlazio na razne ekspedicije, gdje je snalaženje bilo prepušteno mojoj vlastitoj pameti i odvažnosti. Stoga mislim da smijem uspjeh ipak s punim pravom staviti na svoj račun, a i na račun onih čestitih drugova koje sam vodio do pobjede i osvajanja.

Jednom, kad smo Turke zatjerali u Očakov[7], bilo je kod prethodnice vraški vruće. Moj vatreni litvanac umalo me nije doveo u đavolju kuhinju. Bio sam na prilično udaljenoj predstraži i vidio neprijatelje gdje mi se primiču u oblaku prašine, a to me ostavilo u potpunoj neizvjesnosti, koliko ih zapravo ima i koje su im namjere. Da se uvijem u sličan oblak prašine, to bi dakako bila neka svakidašnja dosjetka, ali me ne bi učinilo nimalo pametnijim, niti bi me uopće približilo nakani, radi koje me poslaše naprijed.

Naredim, dakle, svojim lijevim i desnim bočnim četama, neka se raštrkaju na oba krila i uzvitlaju što više prašine, a ja posve sam pođem ravno na neprijatelja da ga uzmem pobliže na oko. To mi je pošlo za rukom, jer je on stajao i borio se samo dotle, dok ga nije strah od mojih flankera* potjerao u neredu natrag.

Sad je bio čas da se hrabro na nj oborimo. Mi smo ga potpuno raspršili i nanijeli mu strahovit poraz, pa smo ga ne samo satjerali u njegovu tvrđavu kao u rupu, nego i protjerali kroz nju, posve preko svakoga našeg, čak i najkrvoločnijeg očekivanja.

A kako je moj litvanac bio tako izvanredno brz, to sam ja u potjeri bio izmakao naprijed i ušao prvi u tvrđavu pa,

* oni koji napadaju s boka

BIBLIOTEKA »MARIN BEGIĆ« ZAGREB KNJIGA BROJ

kad sam vidio kako neprijatelj onako lijepo bježi na suprotna vrata opet van, smatrao sam podesnim da se zaustavim na trgu i tu dadem trubom znak za okup. Stanem, dakle, ali zamislite, gospodo, moje iznenađenje: ne vidim ni trubača ni ijedne žive duše od mojih husara oko sebe!

Jezde li možda drugim ulicama? – pomislim. – Ili što je bilo s njima?

Međutim, nisu oni, po mom mišljenju, nipošto mogli biti daleko i morali su me ubrzo stići. U tom očekivanju potjeram svoga zadahtalog litvanca do česme na trgu da se napije. A on stane piti, pa pije i pije tako neumjereno, kao da mu se vrela žeđ uopće ne da ugasiti.

Ali sve je to bilo posve prirodno; jer, kad sam se obazreo za svojim ljudima, što mislite, gospodo, da sam ugledao? – Cijeli stražnji dio jadne životinje, leđa i bedra, sve je to bilo naprosto odsječeno! A voda – kako god je sprijeda ulazila, tako se straga opet izlijevala, a da konju nije nimalo koristila niti ga imalo osvježila.

Kako se to moglo dogoditi, ostalo mi je potpuno zagonetno, sve dok nije napokon moj konjušar dojurio s neke sasvim suprotne strane, pa mi pod bujicom prostodušnih čestitaka i masnih psovki priopćio evo ovo:

Kad sam u onom rusvaju prodro za neprijateljem u tvrđavu, spustiše iznenada zaštitnu rešetku i ona je konju glatko odsjekla sav stražnji dio tijela. Taj je dio najprije među neprijateljima, koji su se navrat-nanos natiskivali prema kapiji, izvršio neprestanim ritanjem najstrahovitiju poharu, a onda se pobjedonosno uputio do obližnjeg pašnjaka gdje ću ga, vjerojatno, još naći.

Ja odmah okrenem i ona me polovica konja, što mi je još preostala, prenese u nepojmljivo brzom trku do pašnja-

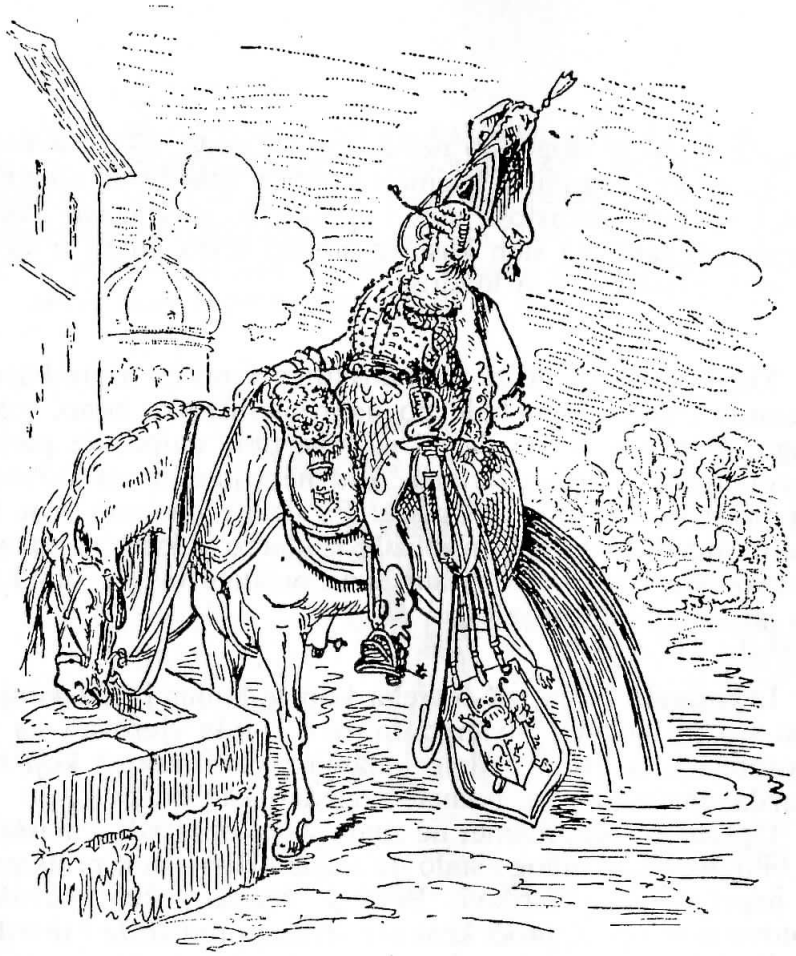

ka, gdje na veliku svoju radost doista nađem i drugu polovicu . . .

Kako sam sad imao nepobitnih dokaza da u obje polovice moga konja ima života, pozovem odmah našega živinara i on, bez mnogo predomišljanja, sašije oba dijela lovorovim mladicama, koje su se upravo našle pri ruci. Rana sretno

zacijeli i sad se dogodilo nešto, što se samo tako slavnom konju može dogoditi. Naime, mladice pustiše u njegovu tijelu korijen, porastoše uvis i spojiše se gore iznad mene u sjenicu, tako da sam kasnije mogao često jahati u sjeni i mojih i moga konja lovorika.

Malu nepriliku od te dogodovštine samo ću uzgred spomenuti. Udarao sam tada po neprijatelju tako silno, tako dugo, tako neumorno da mi je ruka time najposlije prešla u nehotičan pokret udaranja, kad neprijatelju već odavno nije više bilo ni traga ni glasa. Pa da ne bih sam sebe ili svoje ljude koji bi mi se približili, izudarao ni krive ni dužne, morao sam ruku nekih osam dana nositi u ovoju, baš kao da mi je napola odsječena.

I, gospodo moja, za čovjeka koji je kadar jahati konja, kao što je bio moj litvanac, možete valjda vjerovati da je sposoban i za drugi podvig jahanja i voltižiranja* koji bi, možda, inače mogao, pomalo izgledati kao bajka.

Opsjedali smo, naime, ne znam više koji grad, a maršalu je bilo neobično mnogo stalo do točne obavijesti o prilikama u neprijateljskoj tvrđavi. Bilo je veoma teško, štoviše, gotovo nemoguće, proći kroz sve straže, predstraže i utvrde; a nije bilo upravo ni podesne osobe, od koje bi se moglo očekivati da će takvo što sretno izvršiti.

Pun hrabrosti i službene revnosti postavim se, gotovo malo preduhitreno, do jednog od najvećih topova što su ga upravo ispaljivali prema tvrđi, i hop! Skočim na izbačeno tane s namjerom da me ponese u tvrđavu.

* izvoditi akrobacije

Ali, kad sam tako, jašući na kugli, stigao u zraku do pola puta, pojaviše mi se u glavi kojekakve, ne baš neznatne sumnje. – Hm – pomislih – ući ćeš dakako, ali kako ćeš poslije odmah opet izići? I kako ćeš proći u tvrđavi? Odmah će te prepoznati kao špijuna i dignuti na najbliža vješala. E, takve časti ipak ne bih želio!

Nakon takvih i sličnih razmatranja odlučim se naprečac i iskoristim sretnu priliku, kad je jedno tane iz tvrđave proletjelo nekoliko koraka od mene prema našem taboru, pa preskočim sa svoje kugle na tu drugu i tako stignem, neobavljena posla doduše, ali živ i zdrav do svojih dragih drugova.

Koliko sam ja bio lagan i okretan u skakanju, toliko je to bio i moj konj. Ni grabe ni ograde nikad me nisu mogle zadržati, a da ne jašem svuda u pravcu. Jednom sam tako jezdio za zecom koji je trčao poljem pa poprijeko preko državne ceste. Upravo je tuda prolazila kočija sa dvjema lijepim damama i to baš između mene i zeca. A moj ti konj skoči tako hitro i nesmetano posred kočije, na kojoj su bili prozori otvoreni, da sam jedva imao vremena skinuti šešir i najpokornije zamoliti dame da mi oproste tu slobodu.

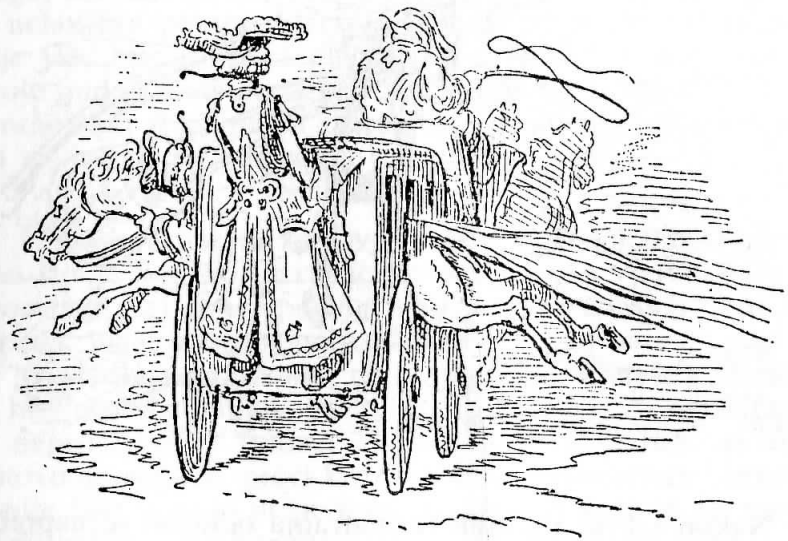

Drugom prilikom sam htio preskočiti neku baru, koja mi se s početka nije učinila toliko širokom, koliko se pokazalo kad sam bio usred skoka. Stoga se ja, lebdeći u zraku, opet vratim pa ću se sad bolje zatrkati. Ipak još i drugi put

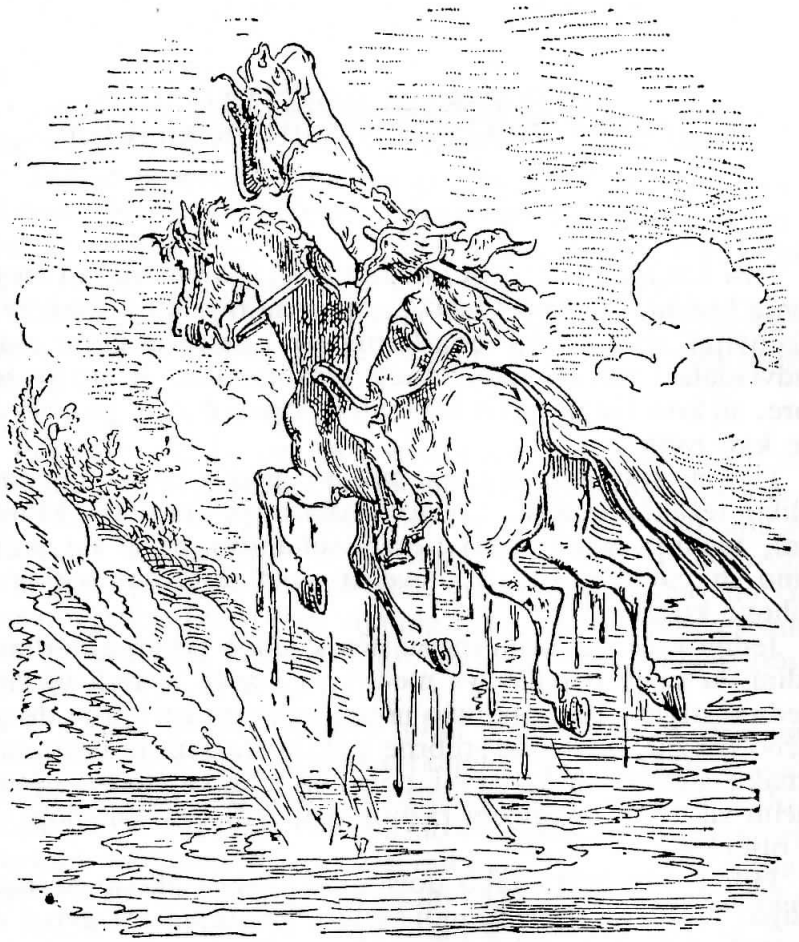

skočim prekratko i padnem nedaleko od druge obale u mulj sve do vrata. Tu bih bio neizbježno zaglavio, da se nisam uhvatio za perčin i snagom vlastite ruke izvukao iz bare i sebe i konja, stegnuvši ga čvrsto među svojim koljenima.

U TURSKOM ROPSTVU
BARUN SE VRAĆA U SVOJU DOMOVINU

Uza svu moju srčanost i razboritost, uza svu moju i moga konja brzinu, okretnost i snagu, ipak mi nije u turskom ratu išlo uvijek sve po želji. Snašla me čak i nesreća da me rulja nadvladala i odvela kao ratnog zarobljenika. A što je još gore, ali kod Turaka ipak još uvijek posve obično, prodadoše me kao roba.

U tom stanju poniženja moj svagdanji posao nije bio toliko težak i mučan, koliko neobičan i dosadan. Morao sam, naime, svako jutro tjerati sultanove pčele na pašu, tamo ih cio dan čuvati i uvečer opet dotjerati natrag u njihove košnice.

Jedne večeri opazim da mi nema jedne pčele, ali odmah vidim da su je napala dva medvjeda i hoće je radi njezina meda rastrgati. Kako upravo nisam imao pri ruci ništa drugo slično oružju, osim one srebrne sjekire što sam je nosio kao oznaku sultanovih vrtlara i poljskih radnika, to se njome bacim za onom dvojicom razbojnika, jedino s nakanom da ih otjeram.

Jadnu sam pčelu tako doista oslobodio; ali po nesreći, uslijed prejakog zamaha moje ruke, poleti sjekira uvis i ne prestade letjeti, sve dok nije pala na Mjesec.

Kako da je se sad opet dokopam? Kakvim ljestvama ovog svijeta da je skinem?

Uto mi pade na pamet, kako turski grah brzo raste i da može narasti do upravo čudesne visine. Smjesta, dakle, posadim zrno toga graha. Ono doista nikne i izraste uvis,

a vriježa se sama od sebe obavije oko jednoga od Mjesečevih rogova.

Sad se bezbrižno uzverem po vriježi i stignem sretno na Mjesec. Bio je dosta mučan posao naći srebrnu sjekiru na jednom mjestu, gdje se i sve druge stvari sjaju kao srebro. Ipak je napokon nađem na hrpi pljeve i sječke.

Sad se htjedoh vratiti, ali jao! Sunčana je žega, međutim, moju vriježu isušila, pa se po njoj naprosto nisam mogao spustiti.

Što da se sad radi?

Od one sječke opletem konopac, dug koliko sam više mogao, pa ga privežem za jedan Mjesečev rog i stanem se po njemu spuštati. I čim bih za jedan komad spuzao, odsjekao bih suvišni dio konopca iznad sebe i nadovezao ga opet ispod sebe; tako sam se doista prilično duboko spustio. Ali, od toga ponavljanog odsijecanja i nadovezivanja uže dakako nije postalo bolje, niti sam tako mogao posve stići do sultanova majura.

Bio sam možda još koju milju daleko gore u oblacima, kadli odjednom moj konopac prepuče, i ja ljosnem u božju ledinu s tolikom silom da sam ostao posve omamljen. Uslijed težine svoga tijela, što se srušilo s tolike visine, zagnjurim u zemlju najmanje devet hvati duboko. Došao sam, doduše, napokon opet k sebi, no sad nisam znao kako da opet izidem.

Ali, što ne čini nevolja! Svojim noktima, kojima je tada bilo četrdeset godina, iskopam u zemlji nekakve stepenice i tako se sretno iskobeljam na svjetlost dana.

Opamećen gorkim iskustvom, poslije sam se bolje snašao, kako da se otarasim medvjeda koji su se tako rado vrzli

Kad je sultan slučajno tuda prošetao, gotovo da pukne od smijeha.

oko mojih pčela i košnica. Namazao sam rudu nekih ratarskih kola medom, a onda sam se smjestio noću nedaleko otuda u zasjedu.

Što sam slutio, to se i dogodilo. Došuljao se golemi medvjed, primamljen mirisom meda, i stao sprijeda pri vrhu rude tako pohlepno lizati da mu je cijela ruda prošla kroz ždrijelo, želudac i trbuh pa straga opet izišla. Kad se ližući tako lijepo nasadio, priskočim brže-bolje i zabijem u rupu na kraju rude podugačak klin. Time spriječim sladokuscu uzmak i ostavim ga tako do drugoga jutra. Kad je onda sultan slučajno tuda prošetao, gotovo da pukne od smijeha, gledajući to čudo neviđeno.

Uskoro zatim sklopiše Rusi s Turcima mir, a ja budem s drugim zarobljenicima izručen i poslan natrag u Petrograd. Ali ja sam nato dao ostavku i otišao iz Rusije. Bilo je to u vrijeme velike revolucije[8] prije nekih četrdeset godina, kadno su cara u kolijevci uz njegovu majku i oca, vojvodu od Braunšvajga (Braunschweiga), pa maršala Miniha i mnoge druge otpremili u Sibiriju. Tada je u svoj Evropi bila tako izvanredno oštra zima, da je sunce po svoj prilici zadobilo neke ozebine, od kojih je za sve vrijeme do dana današnjega bolovalo. Stoga sam na povratku u domovinu imao kudikamo većih neprilika nego na putu do Rusije.

Moj je litvanac ostao u Rusiji, pa sam morao putovati poštanskim kolima. Desilo se, da smo na nekom tijesnom putu dospjeli među visoke trnovite živice, i ja podsjetih postiljona neka svojim rogom[9] daje znak, kako se ne bismo u tom uskom prolazu možda sukobili s kakvim drugim kolima, koja bi naišla s protivne strane. Momak prinese rog

ustima i stane puhati iz petnih žila, ali uzalud mu sva muka: iz trube se ne javlja ni jedan jedini glas! To nam je bilo posve nepojmljivo i doista prava nesreća, jer je uskoro na nas naletjela kočija koju naprosto nismo mogli mimoići.

Ali ja, ni pet ni šest, skočim iz svojih kola i ponajprije ispregnem konje, a onda dignem kola zajedno sa sva četiri

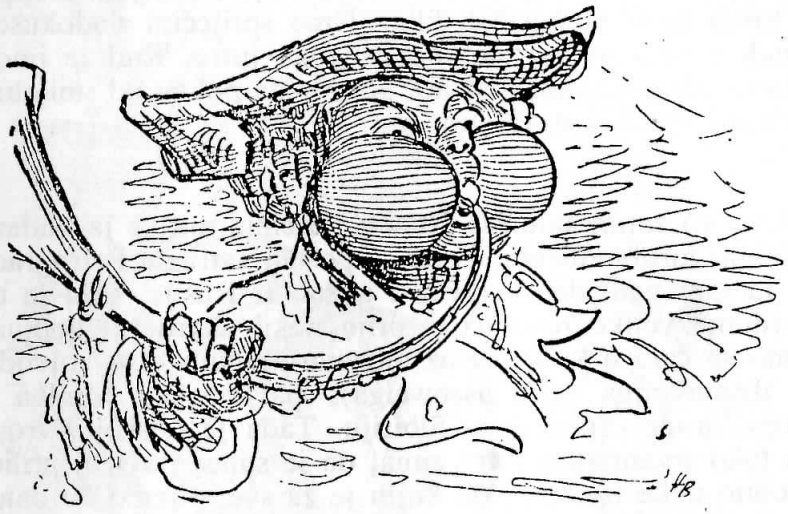

kotača i svom prtljagom na pleća i skočim sa svime tim preko jarka i živice otprilike deset stopa uvis, pa prijeko na polje, što s obzirom na težinu kola svakako nije bila malenkost. Drugim skokom dospijem mimo one druge kočije na cestu. Onda požurim natrag do naših konja, uzmem pod svako pazuho po jednoga, prenesem i njih na isti način,

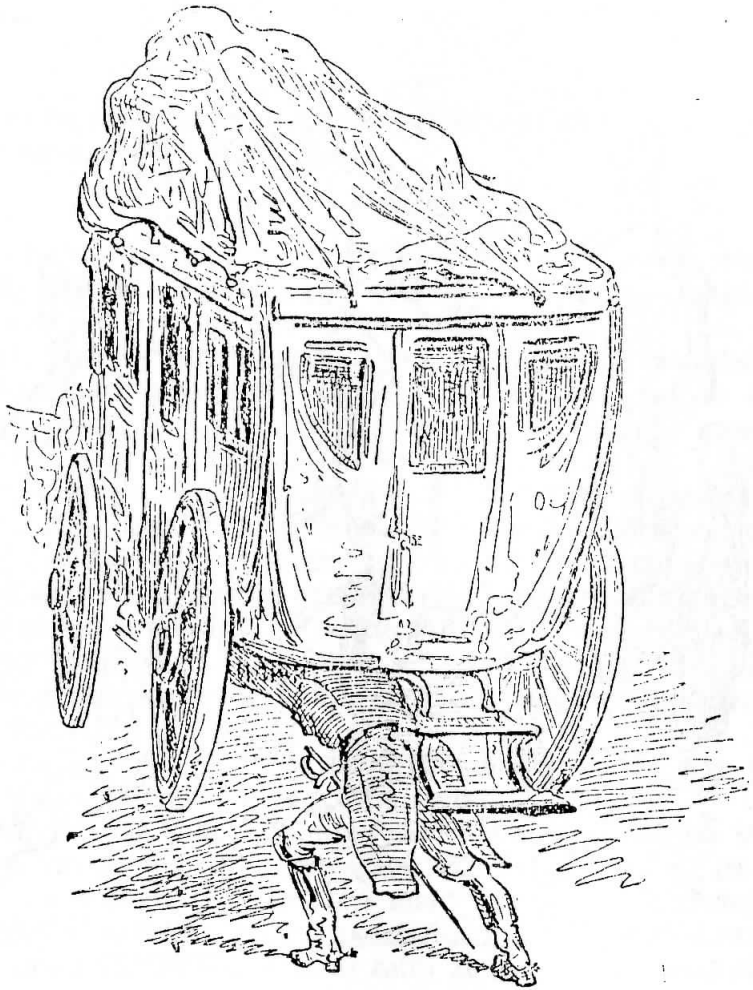

naime, dvokratnim skokom onamo i ovamo, pa naredim da se opet upregnu u kola i tako stignemo na kraju puta sretno do konačišta.

Trebalo je da još spomenem kako je jedan od tih konja,

koji je bio vrlo jogunast a nije mu bilo više od četiri godine, htio praviti kojekakve nepodopštine. Kad sam se, naime, po drugi put zaskočio preko živice, odavao je on dahtanjem i toptanjem veliko neraspoloženje prema tom naglom pokre-

tu. No to sam mu brzo spriječio tako što sam mu stražnje noge turio u džep svoga kaputa.

U konačištu smo se opet oporavili od svoje pustolovine. Postiljon je objesio svoj rog na klin uz vatru na ognjištu, a ja sam sjeo za sto njemu sučelice.

Ali sad počujte, gospodo, što se dogodilo! Najednom odjeknu: tereng! tereng! teng! teng! Raskolačismo oči – i sad se najednom nađe uzrok, zašto postiljon nije mogao svirati u svoj rog. Glasovi su se bili zamrzli u rogu, a sad su se, kako su se malo-pomalo otkravili, opet pojavili i to jasno i glasno, odavajući nemalu čast kočijašu. Jer, sad nas je taj čestiti čovjek prilično vrijeme zabavljao najdivnijim modulacijama, a da nije rog ni prinio k ustima. Slušali smo sad Prusku koračnicu, pa »Bez ljubavi i bez vina«, »Kad sam na svojoj bjeljari«, »Sinoć je rođak Mijo bio tu«, i još mnoge druge popijevke, čak i večernju pjesmu »Sad počivaju sve šume«.

Time se završila šala s otkravljenim tonovima, kao što i ja ovime završavam svoju rusku putnu priču.

Gdjekoji su putnici kojiput kadri ustvrditi više no što, možda strogo uzevši, odgovara istini. Stoga se i ne treba čuditi, ako čitatelj ili slušatelj malo naginje nevjerovanju. Ali, ako bi netko iz društva posumnjao u moju vjerodostojnost, onda ga moram iskreno žaliti zbog njegove sumnjičavosti i zamoliti, neka se radije udalji, prije nego započnem sa svojim pomorskim pustolovinama koje su, doduše, gotovo još čudnovatije, ali ipak isto tako istinite.

PRVA POMORSKA PUSTOLOVINA

Odmah prvo putovanje, što sam ga u svom životu poduzeo, podugo prije puta u Rusiju iz kojega sam upravo ispripovijedao nekoliko neobičnih dogodovština, bilo je putovanje morem.

Moj stric, husarski pukovnik najcrnje brade što sam je ikad vidio, često mi je znao dobaciti u šali, da sam još u parbi* s guskama, pa valja smatrati neodlučenim jesu li one bijele pahuljice oko mojih usana klice perja ili brkova. Ali, već je tada putovanje ispunjavalo sve moje misli i želje.

Budući da je moj otac i sam dobar dio života bilo proveo na putovanjima, bilo mnogu zimsku večer prikraćivao iskrenim i neiskićenim pripovijedanjem svojih pustolovina – od kojih ću vam možda prigodice ovu ili onu priopćiti – to se ona moja sklonost može jamačno s isto toliko razloga smatrati i prirođenom i stečenom. Sad kako bilo, ja sam svaku priliku, koja mi se pružila ili se nije pružila, iskoristio da izmoljakam ili isprkosim zadovoljenje svoje nesavladive čežnje za širokim svijetom; ali sve uzalud.

Ako sam koji put i uspio kod oca izvršiti neki mali prodor, to su se mama i teta utoliko žešće opirale i za nekoliko je trenutaka opet sve bilo izgubljeno, što sam najpromišljenijim nasrtajima bio postigao.

Napokon se desilo da nam je došao u pohode rođak s materine strane. Ubrzo sam mu postao ljubimac; često mi je govorio da sam ljepuškast, živahan dečko i da će učiniti

* svađa (parnica)

sve što može, kako bi mi pomogao da se ispuni moja vruća želja.

Njegova je rječitost bila uspješnija od moje i poslije mnogih izlaganja i protuizlaganja, prigovora i pobijanja, zaključiše napokon, na moju neizrecivu radost, da pratim rođaka na putu u Cejlon (Ceylon) gdje mu je ujak mnogo godina bio guvernerom.

Odjedrili smo iz Amsterdama s važnim nalozima Njihovih Velemožnosti, Država Nizozemskih.

Na našem putu, ako odbijem izvanrednu oluju, nije se desilo ništa naročito. Ali tu oluju moram zbog njezinih čudesnih posljedica spomenuti u nekoliko riječi.

Oluja se podigla, baš kad smo bacili sidro uz neki otok da se opskrbimo drvima i vodom, a bjesnjela je s tolikom žestinom da je veliko mnoštvo neobično visokih i debelih stabala iščupala s korijenjem iz zemlje i bacila ih u zrak. Uza sve to što su neka od tih stabala bila teška i po više stotina centi*, ipak nam se nisu zbog neizmjerne visine – ta letjela su najmanje pet milja iznad zemlje! – pričinjala nimalo veća od sitnih ptičjih pérca koja ponekad lijeću zrakom.

Međutim, čim se orkan stišao, svako je drvo palo okomito natrag na svoje mjesto i pustilo odmah korijenje, tako da se poslije nije mogao opaziti gotovo nikakav trag toga pustošenja.

Samo je najveće stablo bilo u tome izuzetak. Kad ga je iznenadna sila oluje iščupala iz zemlje, upravo su na njegovim granama sjedili muškarac i žena i brali krastavce – jer u tom dijelu svijeta raste taj divni plod na drveću. To dvoje

* centa = 100 kg

čestite čeljadi strpljivo je poput Blanšarova (Blanchardova) ovna[10] sudjelovalo u tom putovanju zrakom, ali je svojom težinom prouzrokovalo da se drvo odmaklo od pravca prema svom prvašnjem mjestu, a i to da se spustilo u vodoravnom položaju.

Međutim je, poput svih stanovnika toga otoka, i njihov premilostivi kasik[11] bio ostavio za oluje svoju kuću, bojeći se da ne bude pokopan pod njezinim ruševinama, pa se upravo htio vratiti kroz vrt, kadli se ono drvo survalo na njega i srećom ga ubilo na mjestu.

– Srećom?

Da, da, srećom; jer, gospodo moja, taj je kasik bio, s oproštenjem rekavši, najogavniji tiranin, a otočani, ne izuzimajući ni njegove ljubimce i ljubimice, bili su najbjedniji stvorovi pod suncem. U njegovim skladištima trunuo je živež, dok su podanici, od kojih su namirnice bile iznuđene, ginuli od gladi.

Njegov otok nije bio ugrožen ni od kakvih vanjskih neprijatelja, a ipak je taj silnik uzimao u vojsku svakog mladića[12] pa ga vlastoručnim batinjanjem odgajao za junaka, a onda svoju zbirku od vremena do vremena prodavao onom susjednom knezu koji bi najviše ponudio. A sve je to činio kako bi uz one milijune školjaka, što ih je baštinio od oca, nagomilao nove milijune.

Kazivali su nam da je ta nečuvena načela donio sobom s jednog puta na *Sjever*. Ali mi se, uza sav patriotizam, nismo mogli upuštati u pobijanje te tvrdnje, već i stoga što kod tih otočana put na sjever znači isto toliko put do Kanarskih otoka koliko i šetnju do Grenlanda, a neko određeno objašnjenje nismo htjeli tražiti s više razloga.

Iz zahvalnosti za veliku uslugu, što ju je to dvoje berača

krastavaca, iako posve slučajno, učinilo svojim sugrađanima, posadiše ih na ispražnjeno prijestolje. Doduše, to se dvoje dobrih ljudi na svom letu kroz zrak toliko približilo svjetlu svijeta, da su izgubili svjetlo svojih očiju, a uz to i mali dio svoje unutrašnje svjetlosti; uza sve to vladali su se tako pohvalno da – kako sam kasnije doznao – nitko ne bi jeo krastavaca a da ne rekne: Bog poživio kasika!

Pošto smo svoj brod, koji je od oluje bio znatno oštećen, popravili te se oprostili od monarha i njegove supruge, odjedrismo s priličnim vjetrom i stigosmo za šest tjedana sretno na Cejlon.

Prošlo je od našeg dolaska možda kojih četrnaest dana, kad mi najstariji guvernerov sin predloži da pođem s njim u lov, i ja sam pristao od sveg srca. Moj je prijatelj bio stasit, snažan čovjek i navikao na vrućinu onoga podneblja, ali ja sam se već za kratko vrijeme i uz posve umjereno kretanje toliko izmorio da sam, kad smo stigli u šumu, daleko za njim zaostao.

Upravo sam htio sjesti i malo se odmoriti na obali neke brze rijeke, koja mi je već od nekog vremena zaokupila pozornost, kadli na putu kojim sam došao, začujem neko

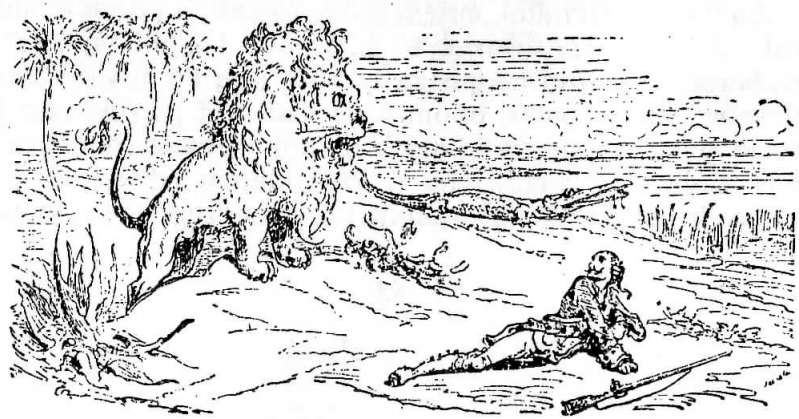

šuštanje. Obazrem se i gotovo sam se skamenio, kad sam ugledao gorostasna lava kako ide ravno k meni, pokazujući dosta jasno namjeru da moje jadno tijelo premilostivo udostoji učiniti svojim doručkom i ne pitajući za moju privolu.

Puška mi je bila nabijena samo zečjom sačmom. Za dugo razmišljanje nije bilo vremena, a uz to sam bio i odveć smeten; ipak odlučim pucati na neman, nadajući se da ću je preplašiti, pa možda i raniti. Ali kako u svom strahu nisam ni pričekao da mi se lav približi nadohvat puške, ja sam ga pucnjem samo razjario, pa se on svom silom zaleti na mene. Više iz nekog instinkta nego od razborita razmišljanja pokušam sad jednu nemogućnost – pobjeći. Okrenem se i – još i danas mi se koža naježi, kad god se toga sjetim – koji korak preda mnom stoji užasan krokodil pa razjapio strahovite čeljusti da me proždre.

I sad, gospodo moja, zamislite strahotu moga položaja! *Iza* mene lav, *ispred* mene krokodil, slijeva silna brza rijeka, zdesna provalija i u njoj, kako sam kasnije doznao, najljuće guje otrovnice.

Omamljen – a to se ni samom Herkulu u mom položaju ne bi moglo zamjeriti – srušim se na zemlju. Jedina misao, što ju je moja duša još smogla, bila je strašno očekivanje da ću sad-na osjetiti zube ili pandže bijesne zvijeri ili da ću se naći u raljama užasnog krokodila.. .

Ali za koji trenutak čujem nekakav jak, a potpuno stran zvuk. Napokon se usmjelim dići glavu i – što mislite? – razaberem na svoju neopisivu radost da je lav u vatri svoga bijesnog naleta, baš u onom času kad sam pao na zemlju, skočio preko mene pa ravno krokodilu u ralje. Njegova je glava sada bila zaglavljena u krokodilovu ždrijelu, pa su obojica iz petnih žila nastojali da se jedan drugoga oslobode.

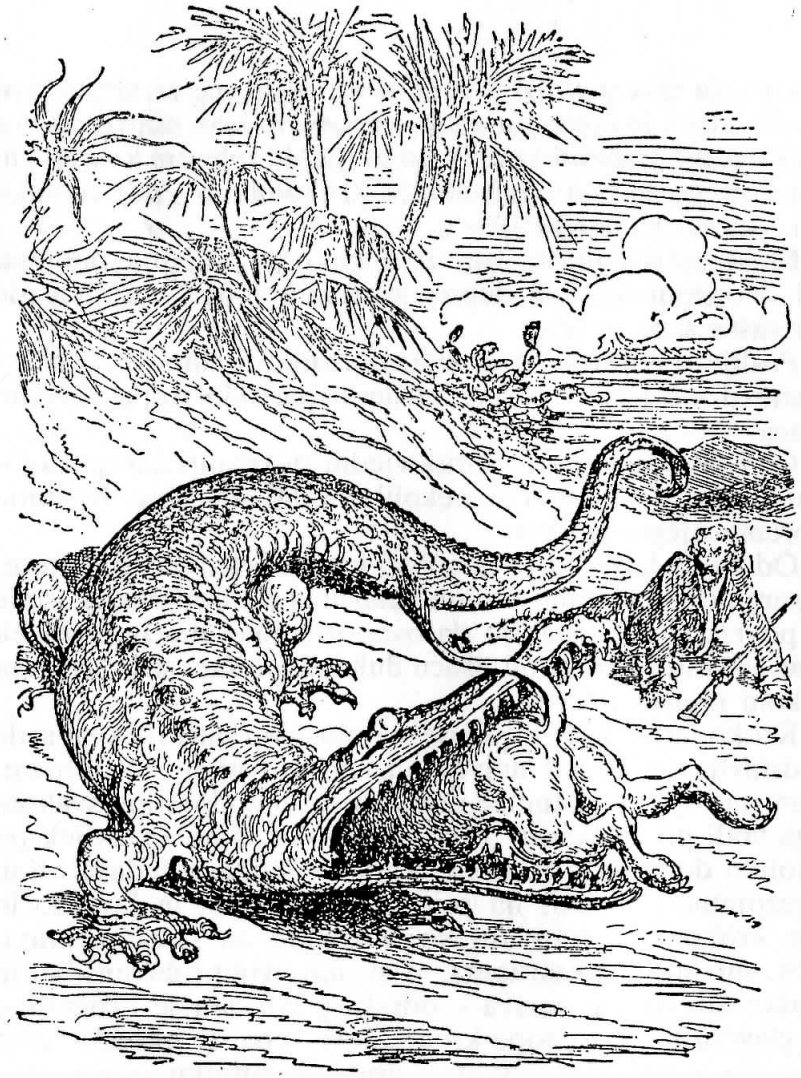

Njegova je glava sada bila zaglavljena u krokodilovom ždrijelu . . .

Upravo još u pravi čas skočim na noge, izvučem svoj lovački nož i jednim zamahom odsiječem lavu glavu, pa mu se sad truplo trzalo do mojih nogu. Onda zabijem kundakom puške njegovu glavu još dublje krokodilu u grkljan, tako da se kukavno ugušio.

Malo zatim, pošto sam izvojevao tu potpunu pobjedu nad dvojicom užasnih neprijatelja, eto moga prijatelja da vidi zašto sam zaostao.

Poslije međusobnog čestitanja izmjerili smo krokodila i ustanovili da je dug točno četrdeset pariških stopa i sedam palaca.

Čim smo guverneru ispripovjedili tu izvanrednu pustolovinu, pošalje on kola s nekoliko ljudi da obje životinje dopreme njegovoj kući.

Od lavlje kože mi je tamošnji krznar izradio duhan-kese, pa sam neke poklonio svojim znancima na Cejlonu, a ostale po povratku u Holandiju darovao gradonačelnicima. Htjeli su mi uzvratiti darom od tisuću dukata, što sam samo teškom mukom mogao odbiti.

Krokodilovu kožu ispuniše na običajan način, i ona sada predstavlja jednu od najvećih znamenitosti u Amsterdamskom muzeju, gdje tumač priča cijelu dogodovštinu svakom koga vodi po zbirkama. Pritom, dakako, domeće uvijek po nekoliko dodataka, od kojih poneki uvelike vrijeđaju istinu i vjerojatnost. Tako, na primjer, govori da je lav skočio kroz krokodila i htio upravo umaknuti na stražnja vrata, kadli mu mesje (monsieur), u svemu svijetu čuveni barun – tako voli da me naziva – odrubi glavu čim se promolila, a s glavom još i tri stope krokodilova repa. Krokodil – tako nastavlja ponekad taj svat – nije pri gubitku svoga repa ostao ravnodušan, nego se okrenuo, istrgao iz mesjeove ruke

lovački nož pa ga progutao s takvom žestinom da je prošao nemani posred srca i usmrtio je na mjestu.

Ne treba da vam kažem, gospodo, koliko mi je neugodna besramnost toga nitkova. Ljude, koji me ne poznaju, mogle bi takve opipljive laži ponukati u naše sumnjičavo doba da budu nepovjerljivi i prema istinitosti mojih zbiljskih djela, što kavalira od časti u najvećoj mjeri boli i vrijeđa.

DRUGA POMORSKA PUSTOLOVINA

Godine 1776. ukrcao sam se u Potsmautu (Portsmouthu) na engleski ratni brod prvog reda sa stotinu topova i tisuću četiri stotine momaka, a uputio se u Sjevernu Ameriku. Mogao bih vam tu, doduše, najprije još pričati mnogo toga što mi se dogodilo u Engleskoj, ali neka to ostane za koju drugu priliku. Moram ipak onako usput nešto spomenuti što mi se učinilo neobično zgodno i lijepo. Imao sam zadovoljstvo vidjeti kralja kako se uz veliku pompu vozi u svojoj paradnoj kočiji do parlamenta. Kočijaš sa svojom dičnom bradom, u koju je bio veoma vješto urezan engleski grb, sjedio je dostojanstveno na svom sjedalu i bičem ocrtavao u zraku jasno i umjetnički*:

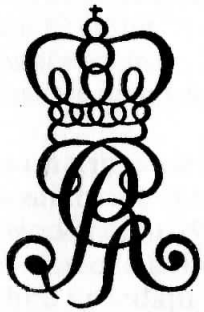

Što se tiče našega puta morem, nije nam se dogodilo ništa neobično, sve dok nismo bili od Rijeke sv. Lovrinca udaljeni još kojih trista milja. Tu nam brod s neobičnom silom udari o nešto što nam se pričinilo kao greben. Ipak, kad smo spustili olovo, nismo mogli doseći dno ni na pet stotina hvati. A što je taj događaj učinilo još čudnovatijim i gotovo

* Georg Rex (čit: Džordž Reks). – kralj Georg III (1760–1820). Majstorija toga kočijaša sastojala se u tome, što je bičem pucketao tako vješto, da mu je pri tom dugačka uzica svojim zavojima i uzlovima tvorila monogram GR – pa još i s krunom!

nepojmljivim, bilo je ovo: izgubili smo kormilo, kosnik nam se prelomio posred srijede, svi se naši jarboli od vrha do dna razmrskali u iverje, a dva se razletjela i preko palube. Neki jadni mornar, koji je upravo ubirao glavno jedro, odletio je s broda najmanje tri milje, prije nego će pasti u vodu. Ali on je ipak sretno spasio život time što se, leteći zrakom, uhvatio divljoj guski za rep, a to nije samo ublažilo njegov pad u vodu, nego mu je još dalo priliku da na njezinim leđima, ili zapravo između vrata i krila, pliva za nama tako dugo, dok ga napokon nismo mogli izvući na palubu.

Drugi dokaz silline udarca bio je u tome, što je cjelokupna momčad pod palubom bila odbačena uvis prema stropu. Moja je glava time bila zgruvana u želudac, pa je prošlo valjda nekoliko mjeseci, dok se nije vratila u svoj prirodni položaj.

Još smo svi skupa bili u čudu i u općoj neopisivoj zabuni, kad nam se iznenada sve objasnilo pojavom golema kita koji je, sunčajući se, bio zaspao na površini vode. Neman

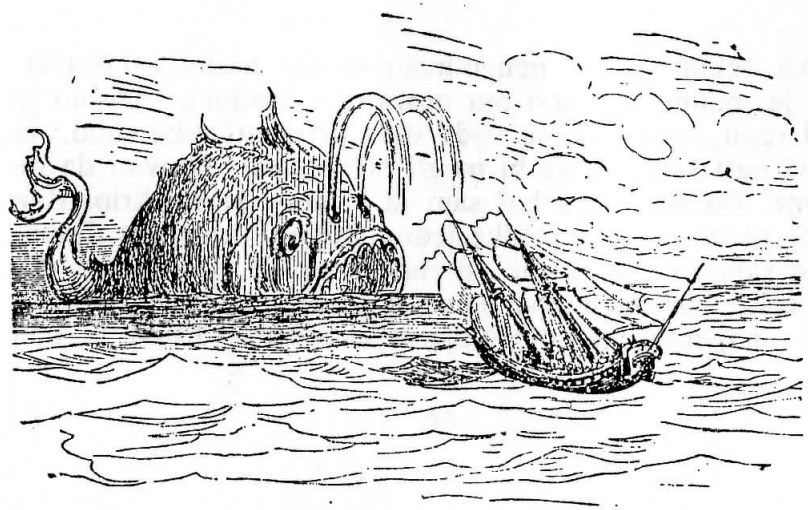

nije nimalo bila zadovoljna, što smo je svojim brodom uznemirili, pa ne samo da nam je svojim repom razbila galeriju i jedan dio nadgrađa, nego je istodobno pograbila zubima glavno sidro, što je bilo kao obično navitlano kraj kormila, i odjurila s našim brodom najmanje šezdeset milja daleko, računajući šest milja na sat.

Sam bi bog znao, kamo bi nas grdosija odvukla, da se nije srećom sidreno uže prekinulo. Time je kit izgubio našu lađu, ali u isti mah izgubili smo i mi svoje sidro.

A kad smo šest tjedana kasnije jedrili put Evrope, našli smo istoga toga kita, gdje samo koju milju dalje od istoga tog mjesta pliva mrtav na vodi, a mjerio je, da ne slažem, barem pola milje u duljinu. Kako smo od takve gorostasne životinje mogli samo malo što uzeti na palubu, spustili smo čamce i odsjekli joj s najvećom mukom glavu i sada smo, na golemu našu radost, našli ne samo svoje sidro, nego još i preko četrdeset hvati užeta koje joj se na lijevoj strani ždrijela bilo zavuklo u šuplji zub.

To je jedini osobit događaj što smo ga na tom putu doživjeli.

Ali čekaj! Jednu neugodnost umalo nisam zaboravio. Kad je, naime, kit prvi put otplivao s brodom, zadobio je brod rupu, kroz koju je voda stala prodirati tako silno, da ga svi naši šmrkovi ne bi mogli ni pola sata očuvati da ne potone. Na svu sreću baš sam ja nesreću prvi otkrio. Bila je to golema rupa, otprilike jednu stopu u promjeru. Pokušavao sam na sve načine da rupu začepim, ali sve uzalud. Najposlije sam tu lijepu lađu i svu njenu brojnu momčad spasio najsretnijim domišljajem na svijetu. Rupa je bila

velika, ali ja sam je ipak mogao ispuniti svojim poštovanim stražnjim dijelom tijela ne svukavši hlača, a bilo bi to dovoljno, sve da je rupa bila još i mnogo veća. Tome se nećete nimalo čuditi, gospodo, kad vam reknem da ja i s očeve i s materine strane potječem od holandskih, u najmanju ruku od vestfalskih predaka. Moja situacija, dok sam sjedio na rupi, bila je doduše pomalo hladna, ali me vještina brodskog tesara uskoro iz nje izbavila.

TREĆA POMORSKA PUSTOLOVINA

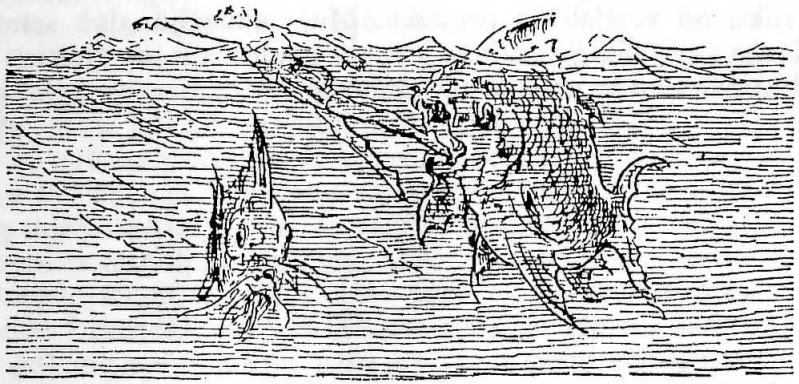

Jednom sam bio u velikoj opasnosti da nastradam u Sredozemnom moru. Kupao sam se, naime, jednoga ljetnog popodneva u vrlo ugodnoj vodi, kadli najednom opazim golemu ribu kako razjapljenih ralja s najvećom brzinom juri prema meni. Tu se naprosto nije smjelo dangubiti, a bilo je i potpuno nemoguće da joj izmaknem. Ne časeći ni časa ja se skvrčim što sam više mogao, privukavši noge i stisnuvši ruke uz trup. U tom položaju šmugnem između njezinih čeljusti pa ravno u želudac. Tu sam neko vrijeme proveo, kako ćete lako zamisliti, u potpunoj tami, ali ipak u dosta prijatnoj toplini.

Ribi sam valjda malo-pomalo prouzrokovao pritisak u želucu, pa bi me se bila jamačno rado riješila. A ja, kako

. . . kad su ugledali gola golcata čovjeka kako izlazi iz riblje utrobe.

mi nipošto nije nedostajalo prostora, stao sam joj praviti kojekakve psine krokom i skokom, tapkanjem i đipanjem.

Ali ništa je kanda nije uznemirivalo više od brzih pokreta mojih nogu, kad sam pokušao izvoditi škotski ćurlik. Užasno je vrisnula i podigla se gotovo okomito polovinom tijela iz vode. No time se izložila očima momčadi nekog talijanskog trgovačkog broda, koji je upravo onuda prolazio, pa je za nekoliko minuta ubiše harpunama.

Čim su ribu izvukli na palubu, čujem mornare gdje vijećaju kako bi je rasporili, a da iz nje izvuku što veću količinu ribljeg ulja. Razumio sam talijanski, pa me sad obuze silan strah da bi njihovi noževi mogli onako uzgred i mene rasporiti. Povučem se, stoga, što više u sredinu želuca, gdje je bilo dosta mjesta za desetak, dvanaest i više ljudi. Zamišljao sam da će početi s krajeva. Moje je bojazni, međutim, brzo nestalo, jer su počeli parati trbuh. Čim sam spazio makar malo svjetlosti, povikao sam u sav glas, kako mi je ugodno vidjeti gospodu i što ću njihovom pomoći biti oslobođen iz položaja u kojem se umalo nisam ugušio.

Posve je nemoguće dovoljno živo opisati čuđenje, što im se vidjelo na licu kad su čuli ljudski glas iz jedne ribe. Čuđenje je, dakako, još i poraslo kad su ugledali gola golcata čovjeka kako izlazi iz riblje utrobe.

Ukratko, gospodo, ja im ispripovijedih cijelu zgodu, kako sam je sada vama pripovijedao, a oni se svemu tome nisu mogli živi načuditi.

Pošto sam se malo okrijepio i osvježio, skočim u more da se operem, a onda otplivam do svojiih haljina, koje nađem na obali kako sam ih ostavio. Koliko sam mogao izračunati, bio sam otprilike dva i po sata zasužnjen u želucu te zvijeri.

ČETVRTA POMORSKA PUSTOLOVINA

Dok sam još bio u turskoj službi, zabavljao sam se često u nekoj luksuznoj barci na Mramornom moru, odakle puca najdivniji vidik na čitav Carigrad, uključujući i saraj velikog sultana. Jednog jutra, kad sam promatrao ljepotu i vedrinu nebeskog svoda, ugledam u zraku nešto okruglo, otprilike toliko, kolika je biljarska kugla, a s nje visi još nešto drugo. Smjesta dohvatim svoju najbolju i najdulju pušku ptičarku, bez koje po mogućnosti nikud ne izlazim niti ikamo putujem. Stavim u nju metak i opalim u ono okruglo u zraku, no uzalud. Ispalim i opet dva metka, ali ne obavim još ništa. Tek treći naboj sa četiri ili pet zrna probuši na jednoj strani onoga predmeta rupu, i on se stane spuštati.

Zamislite moje golemo čudo, kad se jedno dva hvata od moje barke spustiše lijepo pozlaćena kolica, viseći na golemom balonu, većem u opsegu od najvećeg kubeta na tornju. U kolicima je bio neki čovjek i polovina ovce, koja kao da je bila pečena. Čim se moje prvo čudo malo sleglo, opkolio sam sa svojim ljudima u zbijenom krugu tu neobičnu grupu.

Čovjeku, koji je izgledao kao Francuz – a to je u stvari i bio[13] – visilo je iz svakog džepa po nekoliko divnih satnih lanaca s visuljcima na kojimna su, mislim, bila naslikana velika gospoda i gospođe. Iz svakog zapučka visila mu je po jedna zlatna kolajna, vrijedna najmanje stotinu dukata, a na svakom je prstu nosio skupocjen prsten s briljantima. Džepovi kaputa bili su mu opterećeni punim kesama koje su ga gotovo pritezale k zemlji. – Bože moj – pomislim;

BIBLIOTEKA »MARIN BARIĆ« ZAGREB

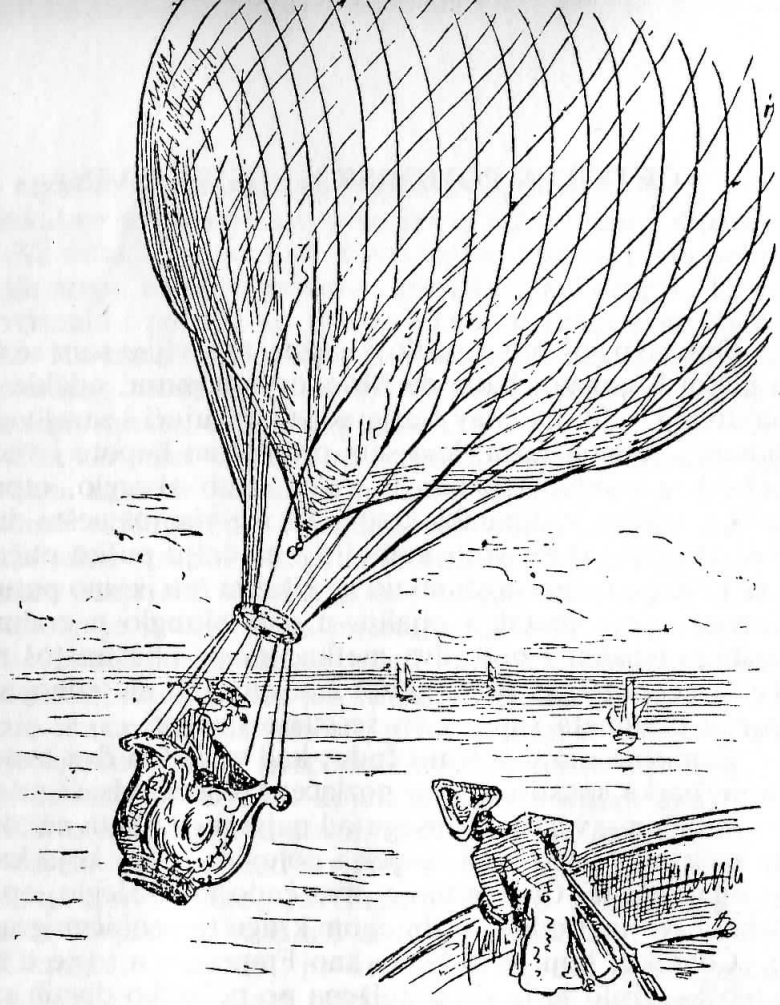

mora da je taj čovjek učinio ljudskom rodu izvanredno velikih usluga, kad su ga velika gospoda i dame, sasvim protiv njihove danas tako općenite škrtaške ćudi, toliko obasuli poklonima što su, kanda, bili svi ti predmeti.

Uza sve to on se za prvi čas uslijed pada ipak osjećao

tako loše, da je jedva bio kadar izustiti ma i jednu riječ. No poslije nekog vremena on se oporavio i dao ovaj izvještaj:

– Nisam, doduše, imao dosta znanja i vještine da sam izumijem ovo zračno vozilo, ali sam ipak imao napretek smjelosti skakača i pelivana*, da u nj sjednem i njime više puta poletim u zrak. Prije kojih sedam ili osam dana – ta izgubio sam svoj račun – dignem se s rta kod Kornvela (Cornwalla) u Engleskoj i ponesem sa sobom ovcu[14] da njome gore, pred očima mnogih tisuća zablenutih gledalaca, izvodim neke majstorije. Na nesreću se za deset minuta od moga uzleta obrnuo vjetar, pa umjesto da me odnese u Ekseter (Exeter) gdje sam se kanio spustiti, on me potjera van na otvoreno more, gdje sam vjerojatno sve to vrijeme lebdio u neizmjernoj visini.

Dobro je što nisam stigao izvesti svoju majstoriju s ovcom; jer treći dan svoje vožnje zrakom toliko sam izgladnio, da sam bio primoran zaklati ovcu. Bio sam tada neizmjerno visoko iznad Mjeseca, a nakon daljnjeg uzleta od šesnaest sati napokon sam se toliko približio Suncu, da sam osmudio obrve. Mrtvu ovcu, pošto sam je najprije oderao, položim sad na ono mjesto u kolima gdje je Sunce imalo najveću snagu ili, drugim riječima, kamo balon nije bacao sjenu, i tako je ona za tri četvrt sata otprilike bila potpuno pečena. Od te sam pečenke živio sve to vrijeme.

Tu se moj čovo prekide i kao da se udubio u motrenje predmeta oko sebe. Kad mu rekoh da su zgrade tu pred nama saraj padišaha** u Carigradu, on se kanda silno zaprepastio, jer je mislio da se nalazi negdje posve drugdje.

---

* akrobat
** dvor sultana, cara, vladara

– Uzrok moga dugog leta – dodade on napokon – bio je u tome, što se prekinula uzica koja je bila pričvršćena za poklopac na balonu, a služila je za ispuštanje upaljivog zraka.[15] Da se nije pucalo na zrakoplov i time se balon raskinuo, on bi jamačno poput Muhameda[16] sve do sudnjeg dana lebdio između neba i zemlje.

Kola on nato velikodušno pokloni mome lađaru koji je stajao otraga uz kormilo. Ovčju pečenku baci u more. A što se tiče balona, on se uslijed štete nastale pri padanju dokraja potrgao na komade.

PETA POMORSKA PUSTOLOVINA

Kako nam preostaje vremena da ispijemo još jednu bocu, pripovijedat ću vam, gospodo, još jednu veoma neobičnu dogodovštinu što mi se desila koji mjesec prije moga posljednjeg povratka u Evropu.

Sultan, kome su me predstavili carski rimski i carski ruski, a i francuski ambasador, poslužio se mojom osobom da obavi u Kairu vrlo važan posao, koji je ujedno bio takve naravi da je morao ostati tajnom za sva vremena.

Uputio sam se kopnom uz veliku pompu i s veoma brojnom pratnjom. Usput sam imao prilike da svoju poslugu dopunim nekolicinom vrlo upotrebljivih momaka. Naime, jedva što sam bio odmakao koju milju od Carigrada, ugledam malog mršavog čovjeka kako trči silnom brzinom preko polja, a ipak je taj čovuljak nosio na svakoj nozi po olovni

uteg, težak nekih pedeset funti*. Ne mogavši se tome dosta načuditi, ja ga zovnem i zapitam:

– Kamo, kamo tako brzo, prijatelju? I zašto otežavaš svoj trk tolikim teretom?

– Trčim – odvrati trkač – ima već pola sata iz Beča, gdje sam dosad bio u službi kod jedne otmjene gospoštije, i danas sam istupio. Kanim u Carigrad da se tamo opet uposlim. Ovim utezima htio sam malo usporiti svoju brzinu koja mi sad nije više potrebna; jer *moderata durant*[17] običavao je govoriti moj nekadašnji *preceptor*.[18]

Taj Asahel** mi se vrlo svidio i ja ga upitam, bi li htio stupiti kod mene u službu, a on pristade.

Nato se uputismo dalje kroz mnoge gradove, mnoge zemlje.

Nedaleko od puta ležao je na lijepoj rudini nekakav čovjek posve tiho, kao da spava. Ali nije spavao, nego je

* funta = 453, 59 g

** nećak Davidov (2. Sam. 2, 18)

prislonio uho k zemlji tako pažljivo, kao da je htio osluškivati stanovnike najdonjeg pakla.

– Što to slušaš, prijatelju?

– Slušam samo tako za zabavu, kako trava raste.

– I čuješ to zaista?

– O, to je malenkost!

– Onda stupi kod mene u službu, prijatelju; tko zna što se ponekad ima slušati.

Moj se momak diže i pođe sa mnom.

A nedaleko otud stoji na brežuljku lovac s puškom uz obraz pa puca u plavetni prazni zrak.

– Sretno, sretno, gospodine lovče! Ali u što pucaš? Ne vidim ništa osim plavog praznog zraka.

– E, ja samo okušavam ovu novu kuhnrojtersku pušku.[19] Tamo na šiljku stolne crkve u Štrasburgu (Strassburgu) čučao je vrabac; toga sam upravo sad oborio.

Tko pozna moju strast za plemenitim zanatom lovaca i strijelaca, neće se začuditi što sam toga izvrsnog strijelca smjesta zagrlio. A da nisam škrtario, kako bih i njega privukao u svoju službu, to se razumije samo po sebi.

Uputismo se, zatim, dalje kroz mnoge gradove, mnoge zemlje i prođosmo najposlije kraj planine Libanona. A tu, pred velikim cedrovim gajem stoji jedar, zdepast čovjek i vuče za konop, što ga je obavio oko cijele šume.

– Što to vučeš, prijatelju? – upitam ga.

– O, treba da dovučem građevnog drveta, ali sam kod kuće zaboravio sjekiru. I sad mi se valja snaći u nevolji kako najbolje znam.

To rekavši povuče i obori jednim mahom pred mojim očima cijelu šumu, kao da je šikara trstike, a mjerila je oko milje i četvrt.

Što sam učinio, lako je pogoditi. Ne bih ja tu ljudinu pustio sve da me je stajalo i cijelu moju ambasadorsku plaću.

Kad sam nato pošao dalje i napokon stigao na egipatsko tlo, podiže se tako silan vihor da sam se pobojao, da će me sa svim mojim kolima i konjima i svom pratnjom oboriti i odnijeti u zrak. S lijeve strane našega puta stajalo je u

jednom redu sedam vjetrenjača, a krila su im se, zvrčeći, vrtjela oko osovine tako brzo kao vreteno najbrže prelje. Nedaleko otuda stoji ljudeskara veličine Ser Džona Falstafa[20] (Sir Johna Falstaffa), a kažiprstom začepio desnu nozdrvu. Čim je taj čovjek vidio našu nevolju, kako se tako kukavno motamo po toj oluji, on se napola okrene i obrne se licem prema nama pa skine preda mnom šešir tako ponizno kao mušketir pred svojim pukovnikom. Odjednom nije više bilo ni daška, a svih se sedam vjetrenjača iznenada zaustavi.

Zaprepašten tim događajem, koji kao da se ne zbiva na prirodan način, povičem na čudovište:

– Čovječe, što je to? Je li to vrag u tebi ili si sam vrag glavom?

– Neka mi oprosti vaša ekscelencija – odgovori mi čovjek – ja tu samo svome gazdi mlinaru, vlasniku tih vjetrenjača, pravim malo vjetra; a da ne bih svih sedam vjetrenjača oborio iz temelja, morao sam začepiti jednu rupu u nosu.

– Ej, izvrstan momak! – pomislih u sebi. – Toga bi mogao dobro upotrijebiti kad jednom stigneš kući, pa ti ponestane daha pripovijedajući sva ta čuda što su ti se desila na tvojim putovanjima po kopnu i moru.

Brzo se nagodismo. Vjetronja ostavi svoje vjetrenjače i pođe sa mnom.

A sad je zaista već bilo vrijeme da se stigne u Veliki Kairo. Čim sam tu svoj zadatak po želji izvršio, odlučio sam da cijelu svoju beskorisnu poslaničku pratnju otpustim, osim onih nanovo primljenih korisnijih momaka, a s ovima da otputujem natrag kao obični privatnik.

. . . a da ne bih svih sedam vjetrenjača oborio iz temelja, morao sam začepiti jednu rupu u nosu.

Vrijeme je bilo upravo divno, a čuveni Nil preko svakog opisivanja dražestan, pa podlegoh napasti da najmim barku i putujem vodom do Aleksandrije.

Sve je teklo upravo odlično – do trećega dana.

Vi ste, gospodo, zacijelo već višeputa čuli za godišnje poplave Nila. Trećega dana, kako rekoh, poče Nil silno bujati, a sutradan je bio sav kraj, lijevo i desno, na mnogo milja u duljinu i u širinu poplavljen. Petoga dana poslije sunčeva smiraja moja se barka najednom zaplela u nešto što sam smatrao vrježama i žbunjem. Ali, čim se sutradan razdanilo, vidim da sam posvuda okružen bademima koji su bili potpuno zreli i upravo izvrsni.

Kad smo spustili visak, pokaza se da lebdimo barem šezdeset stopa iznad tla, pa naprosto ne možemo ni naprijed ni natrag. Nekako oko osam ili devet sati, koliko sam mogao razabrati po visini sunca, udari iznenada vjetar i nagne našu barku posve na jednu stranu. Pritom se nalila vodom i potonula pa ja zadugo niti sam je vidio niti što čuo za nju, kako ćete odmah saznati.

Srećom se svi spasismo, naime, osam ljudi i dva dječaka, i to tako što smo se uhvatili za drveće, na kojem su grane bile dovoljne za nas, ali nisu za teret naše barke. U tom položaju ostadosmo tri dana, živeći jedino od badema. Da nam nije ponestalo pića, razumije se samo po sebi.

Dvadeset drugog dana naše nedaće voda poče opadati isto tako naglo kao što se dizala, a dvadeset šestog dana smo opet mogli stati na čvrsto tlo. Prva ugodna stvar što smo je ugledali, bila je naša barka. Ležala je otprilike dvjesta hvati od mjesta gdje je bila potonula.

Pošto smo nato sve, što nam je bilo potrebno i korisno osušili na suncu, snabdjeli smo se namirnicama iz svoje

brodske zalihe i krenuli da opet stignemo na svoj izgubljeni put. Najtočnijim sam računom ustanovio da nas je voda zanijela nekih sto i pedeset milja daleko preko vrtnih zidova i kojekakvih ograda.

Za sedam dana smo stigli do rijeke koja je sad opet tekla svojim koritom, pa smo pripovjedili svoju pustolovinu nekom begu. On nam je vrlo ljubazno pomogao u svim našim potrebama i otpremio nas dalje u jednoj od svojih barki.

Za nekih šest dana prispjeli smo u Aleksandriju i tu smo se ukrcali za Carigrad. Sultan me izvanredno milostivo primio, pa sam imao čast vidjeti njegov harem*, u koji me njegova visost blagoizvoljela osobno uvesti . . .

Nemam nikad običaj da se razmećem sa svojim ljubavnim avanturama, stoga vam, gospodo, svima želim ugodan počinak.

* ženske odaje kod muslimana

ŠESTA POMORSKA PUSTOLOVINA

Po završetku priče o egipatskom putu htio se barun dignuti i poći u krevet, upravo kad je pažnja slušalaca, koja je već počela jenjavati, zadobila novu napetost pri spominjanju sultanova harema. Prohtjelo im se i te kako da još štogod čuju o tom haremu. Barun se nije nikako htio u to upuštati, ali mu se nije dalo ni da potpuno odbije vesele slušatelje, koji su na nj navaljivali moljakanjem; stoga iznese još nekoliko zgoda svoje čudnovate posluge i nastavi pričati:

Poslije svoga puta u Egipat bio sam velikom padišahu sve i sva. Njegova visost bez mene naprosto nije mogla živjeti pa me svaki dan pozivala na ručak i večeru.

Moram priznati, gospodo, da turski car među svim vladarima na zemlji raspolaže najdelikatnijim stolom. No to se odnosi samo na jela, ne i na pila jer, kako znate, Muhamedov zakon svojim vjernicima zabranjuje vino. Stoga se na javnim turskim gozbama valja odreći dobre čaše vina. Ali, što se ne čini javno, ipak se nerijetko čini potajno, pa uza svu zabranu mnogi Turčin zna, isto kao i najbolji njemački prelat*, kako prija čaša dobra vina. Tako je to bilo i s njegovom turskom visosti.

Pri javnom objedu, gdje je obično i turski generalni superintendant[21], naime muftija,[22] *in partem Salarii*[23] blagovao i prije jela morao moliti »Svačije oči[24]«, a poslije jela

* crkveni dostojanstvenik

»Gratias[25]«, nije se vino spominjalo ni jednim jedinim slovom. Ali je po svršetku blagovanja njegovu visost redovito čekala dobra boca u kabinetu.

Jednom mi veliki sultan kradom prijateljski namignu da pođem s njim u njegov kabinet. Kad smo se tamo zaključali, izvadi on iz nekog ormarića bocu i reče:

– Minhauzene, znam, da se vi kršćani razumijete u čašicu dobra vina. Evo, tu imam još jednu jedinu bočicu tokajca; tako nešto delikatno niste još nikad u životu pili.

Nato njegova visost natoči meni i sebi po jednu čašu i kucne se sa mnom.

– E, što kažete? Zar ne, to je nešto osobito fino?

– Vince je dobro, vaša visosti – odvratim – ali s vašim milostivim dopuštenjem moram ipak reći da sam u Beču kod blagopokojnog cara Karla Šestog pio mnogo bolje. Sto mu gromova, *to* je trebalo da vaša visost jednom okuša!

– Prijatelju Minhauzene, čast vašoj riječi, ali nemoguće je da bi ikakav tokajac mogao biti bolji, jer jednom sam dobio samo ovu jedinu bočicu od nekog mađarskog kavalira, a on je očajno mnogo držao do nje.

– Koješta, vaša visosti! Tokajac i tokajac, to je silna razlika! Gospoda Mađari ne prenapreżu se pri darivanju, pa to vam je. Evo, kladim se da ću vam u roku jednog sata pribaviti izravno i neposredno iz carskog podruma bocu tokajca koji će vas gledati sasvim drugim očima.

– Minhauzene, čini mi se, vi buncate!

– Ne buncam. Izravno iz samoga carskog podruma u Beču dobavit ću vam u roku od jednog sata bocu tokajca od sasvim druge marke no što je ovaj kiseliš ovdje.

– Minhauzene, Minhauzene! Vi biste se htjeli narugati sa mnom, a ja to zabranjujem. Poznam vas, doduše, inače

kao nadasve istinoljubiva čovjeka, ali – sad moram gotovo ipak vjerovati da se razmećete.

– E pa, vaša visosti, sve stoji do pokušaja. Ne održim li riječ – jer ja sam najodlučniji neprijatelj svim lagarijama – onda neka vaša visost naredi da mi se odrubi glava. Ali, moja glava nije mačji kašalj. Što mi stavljate vi na okladu?

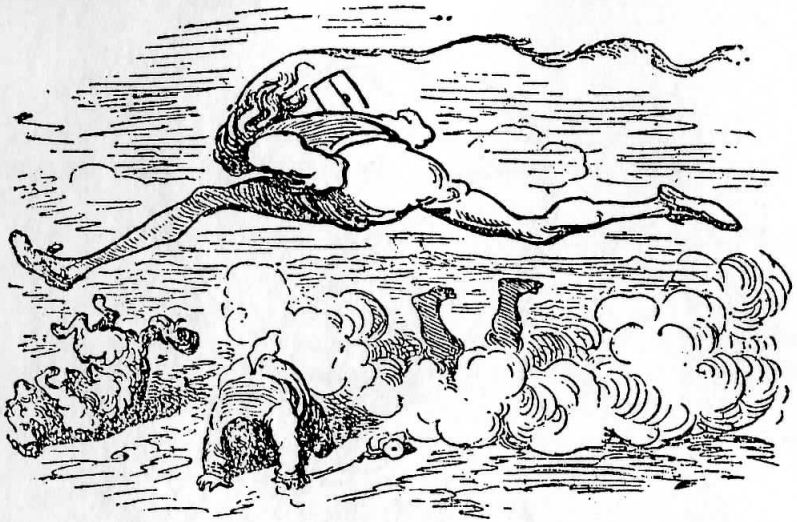

– Dobro, držim vas za riječ. Ne bude li točno u četiri sata tokajac ovdje, ode vam glava bez milosrđa; jer zafrkavati se ne dam ni od svojih najboljih prijatelja. Ali, ako ispunite što obećajete, možete uzeti iz moje riznice toliko zlata, srebra, bisera i dragog kamenja koliko može ponijeti najjači čovjek.

– To se da slušati – odvratim i zamolim odmah papira i tinte pa napišem carici i kraljici Mariji Tereziji ovo pisamce:

»Vaše Veličanstvo bez sumnje je kao univerzalni baštinik naslijedilo i podrum Vašega Blaženopočivšeg Gospodina oca. Bih li smio preko donosioca ovih redaka zamoliti za bocu tokajca, kako sam ga pio kod Vašega Gospodina oca? Ali od najboljega! Radi se, naime, o okladi. Rado ću Vam za uzvrat poslužiti gdje mogu, te ostajem uostalom . . .« itd.

Kako je bilo već pet minuta poslije tri, predam odmah taj listić svome trkaču i naredim mu da skine svoje utege i smjesta podbrusi pete pa u Beč.

Nato popismo, veliki sultan i ja, ostatak njegove boce u očekivanju boljeg vina.

Otkucalo je četvrt, otkucalo je pola, otkucalo je tri četvrt poslije tri sata, a mome trkaču još uvijek ni traga ni glasa. Bilo mi je, priznajem, već pomalo nelagodno pri duši; jer mi se činilo, kao da njegova visost već koji put gleda na uzicu zvonceta da pozove krvnika. Dobio sam, doduše, još dopuštenje da izidem u vrt udahnuti svježeg zraka, ali su već za mnom pošla dva-tri momka koji me nisu puštali iz oka.

U tom strahu, kad je kazaljka već stajala na pedeset i pet minuta, pošaljem još brže-bolje po svoga sluhača i po svoga streljača. Dođoše smjesta, pa je sluhač morao leći na zemlju da osluhne, ne idę li već jednom moj trkač. Na moje zaprepaštenje javi mi da obješenjak negdje, ali vrlo daleko odavde, leži u duboku snu i hrče ih petnih žila. Moj streljač, samo što je to čuo, otrči na neku povišu terasu i, izdigavši se još i na prste, poviče naglo:

– Tako mi moje grešne duše, eno lijenčine gdje leži pod hrastom kod Beograda, a boca stoji kraj njega. Čekaj! Ja ću te malo poškakljati.

I prisloni smjesta svoju kuhnrojterovu pušku uz obraz pa ispali pun naboj u krošnju stabla. Čitava se tuča žira, lišća i grančica sasu na spavača, probudi ga i, kako se on već i sam uplašio da je prespavao vrijeme, podiže ga tako brzo na noge, da je s bocom i vlastoručnim pisamcem Marije Terezije u 3 sata i $59\frac{1}{2}$ minute stigao pred sultanov kabinet.

E, to je bila radost! Ej, kako je srkao carski sladokusac!

– Minhauzene – reče on – ne smijete mi zamjeriti što ću ovu bocu zadržati samo za sebe. Vi stojite s Bečom u boljim odnosima nego ja, pa ćete već znati kako da sebi pribavite više toga vina.

To rekavši zaključa bocu u svoj ormarić, turi ključ u džep hlača i pozvoni rizničaru da dođe.

O, ugodna li srebrna glasa mojim ušima!

– Sad treba da vam platim okladu. Evo – obratite se rizničaru – predajte mom prijatelju Minhauzenu toliko iz riznice koliko je kadar odnijeti najjači čovjek.

Rizničar se pokloni pred svojim gospodarom nosom do crne zemlje, a meni veliki sultan sasvim prostodušno stisne ruku i onda nas otpusti obojicu.

Možete zamisliti, gospodo moja, kako sad nisam više ni časka čekao da ostvarim dobivenu doznaku, nego sam odmah pozvao svoga jakog čovjeka, neka dođe sa svojim dugim konopljanim užetom i odem u riznicu. Što je tu moj jakonja, stegavši svoj svežanj još ostavio, to ćete jedva poželjeti da odnesete.

Ja se sa svojim plijenom požurim ravno do luke, zauzmem tamo najveći teretnjak što se mogao dobiti i odjedrim, dobro opskrbljen i s cjelokupnom svojom poslugom, kako bih svoju lovinu sklonio na sigurno mjesto prije nego bi mi se što neprijatno ispriječilo.

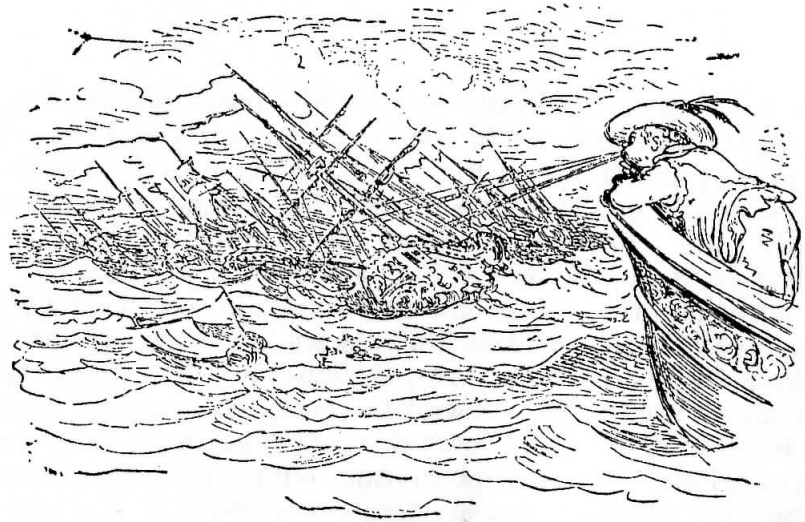

Čega sam se pobojavao, to se i dogodilo. Rizničar je sva vrata riznice ostavio za sobom širom otvorena – dakako, nije ni bilo bogzna kako potrebno da ih zaključa – pa je odjurio glavom bez obzira do sultana i izvjestio ga, koliko sam temeljito iskoristio njegovu doznaku. To je nemalo zaprepastilo velikog padišaha.

Nije moglo potrajati dugo, pa da se pokaje što se tako prenaglio. Stoga je odmah zapovjedio velikom admiralu da s cijelom flotom pojuri za mnom i da mi na zgodan način objasni, kako se nismo tako okladili.

Nisam bio odmakao na pučinu ni dvije milje, kadli vidim cjelokupnu tursku ratnu mornaricu kako za mnom juri punim jedrima i, moram priznati da mi se glava, koja se jedva bila opet učvrstila, ponovo počela veoma klimati.

Ali sad je bio moj vjetronja pri ruci i on reče:

– Neka se ne plaši vaša ekscelencija!

Nato stupi na stražnji kraj palube moga broda tako da mu je jedna nozdrva bila uperena prema turskom brodovlju, a druga prema našim jedrima, i ispuše toliko izdašnu količinu vjetra da je ne samo turske brodove, s užasno izmrcvarenim jarbolima, jedrima i konopima otjerao natrag u luku, nego i naš brod za nekoliko sati sretno dotjerao u Italiju.

Ali, od svoga blaga sam slabo imao koristi. U Italiji je, usprkos obrani gospodina bibliotekara Jagemana[26] (Jagemanna) u Vajmaru (Weimaru*), siromaštvo i prosjačenje tako veliko a policija tako loša, da sam prvo, jer sam možda odveć dobra duša, najveći dio morao raspoklanjati uličnim prosjacima. A ostatak mi na mom putu u Rim, na posvećenom tlu Loreta,[27] oteše drumski razbojnici. Savjest tu gospodu jamačno nije previše uznemiravala; jer plijen im je bio još uvijek tako obilan da je za tisućiti dio cijelo to poštovano društvo moglo; čak i iz prve i najbolje ruke u Rimu, kupiti i za sebe i za svoje nasljednike i baštinike potpun oprost svih prošlih i budućih grijeha.

No sad mi je, gospodo moja, zaista već vrijeme da idem spavati. Želim vam ugodan počinak!

* Obrana časti Italije protiv napomena gosp. kapetana v. Archenholtza. Deutsches Museum 1786, sv. I, str. 387.

SEDMA POMORSKA PUSTOLOVINA

Po završetku posljednje pustolovine barun se nije dao dulje zadržavati, nego se digao i ostavio društvo u najboljem raspoloženju. Ali je još obećao da će doživljaje svoga oca, koje su slušaoci još uvijek željno očekivali, pripovijedati prvom prilikom, uz mnoge druge čudesne anegdote.

Pošto je sad svatko na svoj način ponešto rekao o zabavi koju im je barun upravo priredio, napomene jedan iz društva, neki barunov ratni drug koji ga je pratio na putu u Tursku, kako se nedaleko od Carigrada nalazi neobično golem top, što ga barun (Tott) u svojim nedavno objavljenim uspomenama naročito spominje.

Što on o tome javlja, to je, koliko se sjećam, ovo:

»Turci su nedaleko od grada iznad citadele* na obali čuvene rijeke Simoent[28] bili postavili gorostasni top. Bio je sav saliven od bakra i izbacivao mramorno tane od najmanje 1100 funti.«

»Imao sam veliku volju«, kaže Tot (Tott) »ispaliti taj top, kako bih tek po njegovu djelovanju stekao ispravan sud. Sav je narod oko mene strepio i drhtao, jer su ljudi bili uvjereni da će se od toga srušiti zamak i grad. Napokon je strah ipak malo popustio i ja dobijem dozvolu da ispalim top. Trebalo je za to ništa manje od trista i trideset funti baruta a tane je, kako rekoh, mjerilo jedanaest stotina funti. Kad je prišao topnik s upaljačem, povuče se gomila koja me opkoljavala, natrag koliko je više mogla. Pašu, koji je

* tvrđava

zabrinut prišao, teškom mukom sam uvjerio da se ne trebamo bojati nikakve opasnosti. I samom je topniku, koji je po mojoj uputi imao opaliti, udaralo srce od straha. Zauzeo sam mjesto u šancu u zidu iza topa, dao znak i osjetio udarac kao od zemljotresa. U udaljenosti od trista hvati rasprsnu se kugla na tri komada; oni poletješe preko morskog tjesnaca, odbiše se s površine vode na suprotne bregove i zapjeniše cijeli kanal koliko je god bio širok.«

To je, gospodo, koliko se sjećam, vijest baruna Tota o najvećem topu poznatog svijeta.

Kad smo gospodin Minhauzen i ja posjetili onaj kraj, pričali su nam o ispaljivanju toga golemog topa kao o primjeru izvanredne srčanosti gospodina baruna Tota.

Moj pokrovitelj, koji nikako nije mogao podnijeti da bi ga jedan Francuz u čemu nadmašio, digne isti taj top na pleća, namjesti ga u njegov pravi vodoravni položaj, skoči ravno u more i otpliva s njime na suprotnu obalu. Otuda, na nesreću, pokuša baciti top natrag na prijašnje mu mjesto. Kažem: na nesreću! Jer top mu se malo prerano iskliznuo iz ruke, baš kad je zamahnuo da ga baci. Tako se dogodilo da je top pao usred kanala, gdje sad leži i ležat će, vjerojatno, do sudnjega dana.

To je, gospodo, bilo zapravo ono čime se gospodin barun velikom sultanu toliko zamjerio, da je potpuno s njim raskrstio. Ona zgoda s blagom, kojoj je maloprije pripisivao sultanovu nemilost, bila je odavno zaboravljena; ta turski je car imao dovoljno prihoda pa je mogao svoju riznicu ubrzo opet popuniti. A gospodin se barun na vlastoručni ponovni poziv sultanov tek tada nalazio posljednji put u Turskoj i bio bi valjda i sad još ondje, da gubitak toga

zloglasnog topa nije okrutnog Turčina toliko razjario pa je sad izdao neopoziv nalog da se barunu odrubi glava.

Ali neka sultanija, kojoj je on postao osobit ljubimac, ne samo da ga je smjesta obavijestila o toj krvoločnoj namjeri, nego ga je još i krila u svojoj odaji, dokle god ga je časnik, kojemu je bilo povjereno izvršenje kazne, tražio sa svojim pomoćnicima. Iduće noći pobjegosmo na brod koji je upravo dizao jedra da otplovi u Veneciju, i tako sretno umakosmo.

Taj događaj barun ne spominje rado, jer mu tu njegov pokušaj nije uspio, a uz to je za dlaku mogao i život izgubiti. Ali, kako mu ta dogodovština ipak nipošto ne služi na sramotu, to je ja ovda-onda pripovijedam iza njegovih leđa.

NASTAVAK BARUNOVA PRIČANJA

Baruna su, kako se može lako zamisliti, svakom prilikom molili da prema svom obećanju nastavi s pripovijedanjem svojih isto toliko poučnih koliko i zabavnih pustolovina; ali su dosta dugo bile sve molbe uzalud. Imao je vrlo pohvalan običaj da ništa ne čini protivno svom raspoloženju i još pohvalniji običaj da se ne da ničim odvratiti od toga načela.

Napokon dođe dugo priželjkivana večer, kad je vedar smiješak, kojim je slušao molbe svojih prijatelja, odavao siguran predznak da je njegov genij nazočan i da će im biti ispunjene nade.

*Conticuere omnes intentique ora tenebant** – a s počivala visokog Minhauzen sada počne[29]:

Za posljednje opsade Gibraltara[30] jedrio sam s opskrbnim brodovljem pod zapovjedništvom lorda Rodnija (Rodneya) do te tvrđave da posjetim svoga starog prijatelja, generala Eliota (Elliota) koji je izvrsnom obranom toga mjesta stekao lovorike, što ne mogu nikad uvenuti.

Čim se malo ohladio prvi žar one radosti, koja je uvijek skopčana s ponovnim sastankom, obiđem u pratnji generala tvrđavu da se upoznam sa stanjem posade i uređajima neprijatelja. Bio sam ponio iz Londona izvrstan zrcalni dalekozor što sam ga kupio kod Dolanda[31] (Dollonda).

* Umuknu svi i pozorno držahu lica. – *Vergil.*

. . . obiđem u pratnji generala tvrđavu . . .

Pomoću te sprave ustanovio sam kako se neprijatelj upravo sprema da ispali top od trideset i šest funti[32] baš na ono mjesto, gdje smo mi stajali. Rekoh to generalu, pa i on pogleda kroz durbin i potvrdi ispravnost moje pretpostavke.

S njegovim dopuštenjem naredim odmah da se jedan top od četrdeset i osam funti dovuče od najbliže baterije, pa ga uperim tako točno da sam bio posve siguran za svoju metu – jer, što se tiče topništva, to ja – da se ne hvalim, još nisam našao majstora koji bi me nadmašio.

Oštro sam promatrao neprijatelje, sve dok nisam opazio da primiču upaljač falji svoga topa. U istom trenutku dadem znak da se i naš top ispali. Nekako na sredini puta sudariše se obje kugle strahovitom snagom, a učinak je bio upravo čudesan. Neprijateljska se kugla odbi od naše s tolikom žestinom da je ne samo momku, koji ju je ispalio, naprosto odnijela glavu, nego je zvrcnulo s trupa još i šesnaest drugih glava koje su joj stajale na putu pri njenom letu prema afričkoj obali. A još prije nego će prispjeti u Berberiju, probila se kroz glavne jarbole triju lađa, koje su upravo u jednom pravcu ležale u luci, onda je poletjela još nekih dvjesta engleskih milja u unutrašnjost zemlje, probila krov seljačke kolibe, pobila nekoj staroj bakici, koja je otvorenih usta ležala na leđima i spavala, ono malo zuba što ih je još imala i konačno se zaglavila u grkljanu jadne žene. Njezin muž, koji je malo zatim došao kući, pokuša, ne bi li tane izvukao, ali vidjevši da to nikako ne ide, odluči se naprečac i zabije joj kuglu čekićem u želudac, odakle je poslije prirodnim putem dolje opet izišla.

A naša je kugla izvrsno izvršila službu: ne samo što je onu drugu na upravo opisani način odbila natrag nego je, sasvim prema mojoj namjeri, nastavila put, zbacila s lafete

top, što su ga upravo na nas ispalili i odbacila ga u najdonji dio neke lađe s tolikom žestinom, da joj je smjesta probila dno. U brod prodre voda; on potonu s hiljadu španjolskih mornara i znatnim brojem vojnika koji su se na njemu nalazili.

Bilo je to doista posve izvanredno djelo. No ja nipošto ne zahtijevam da se ono sasvim upiše na račun moje zasluge. Mojoj razboritosti pripada, dakako, čast prvog izuma, ali je i slučaj tu donekle pomogao. Poslije sam naime, razabrao da je naš četrdesetosamfuntaš bio zabunom napunjen dvostrukom količinom baruta; jedino se time objašnjava neočekivani učinak, naročito što se tiče odbačene neprijateljske kugle.

General Eliot (Elliot) ponudio mi je za tu osobitu uslugu časničko mjesto; no ja sam sve odbio i zadovoljio se njegovom zahvalnošću, koju mi je iste večeri iskazao na najčasniji način za stolom u nazočnosti svih časnika.

Kako sam veoma sklon Englezima, jer su neosporno izvanredno čestit narod, to sam tvrdo odlučio da ne odem iz tvrđave, dok im ne učinim još jednu uslugu. Za tri tjedna, otprilike, pružila mi se za to dobra prilika. Obučem se kao katolički svećenik, odšuljam se u jedan sat po ponoći iz tvrđave i, prošavši sretno kroz sve linije neprijatelja, nađem se usred njihovih tabora. Tamo uđem u šator, gdje je grof Artua[33] (Artois) s prvim zapovjednicima i raznim drugim časnicima izrađivao osnovu kako će sutradan zorom jurišati na tvrđavu. Moja mantija je bila moja zaštita. Nitko me nije tjerao natrag, pa sam mogao nesmetano čuti sve, što se zbiva.

Najposlije odoše na počinak i sad nađoh cijeli tabor, pa i same straže, u dubokom snu. Smjesta otpočnem svoj posao. Skinem s lafeta sve topove, više od trista komada, počevši od četrdesetosmaša pa sve do dvadesetčetvrtaša i pobacam ih u more tri milje daleko. Kako nisam imao baš nikakve pomoći, bio mi je to najteži posao što sam ga ikad poduzeo, izuzev možda samo jedan, o kome vam je, kako čujem, onomad našao potrebnim da priča jedan moj poznanik, naime ono kad sam s onim golemim turskim topom, što ga je opisao barun Tot, preplivao na suprotnu obalu mora.

Čim sam s tim svršio, dovučem sve lafete i kola u sredinu tabora, a da ne bi drndanje kotača diglo buku, nosio sam ih sve dva po dva pod pazuhom.

Bila je to divna gomila, visoka najmanje kao stijena gibraltarska.

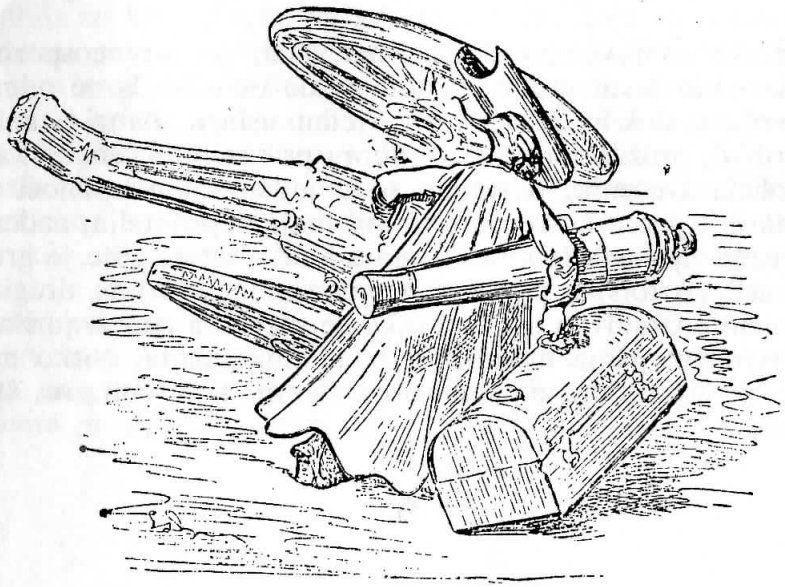

Zatim odlomljenim komadom jednog četrdesetosmaša udarim o kremen, koji je bio dvadeset stopa ispod zemlje zabijen u nekom zidu što su ga još Arapi gradili, pa iskrešem iskru, zapalim fitilj i potpalim cijelu gomilu.

Zaboravio sam vam reći da sam prije toga još nabacao ozgo sva kola s ratnom opskrbom.

Promišljeno sam bio naslagao na dno ono što najlakše gori, i tako je za tili čas sve buknulo u silnom plamenu. Da izbjegnem svakoj sumnji, bio sam ja među prvima koji su udarili u graju. Cijeli se tabor, možete zamisliti, našao u strahovitom čudu. Općenito se mislilo da su bile podmićene straže i da je upotrijebljeno sedam ili osam pukovnija iz tvrđave za tu užasnu poharu njihova topništva.

Gospodin Drinkuoter[34] (Drinkwater) u svojoj povijesti toga čuvenog opsjedanja spominje neki veliki gubitak, što ga je neprijatelju nanio požar, ali nikako nije znao navesti uzrok. Pa nije ni mogao išta znati, jer ja tu stvar još nikome nisam odao, pa ni generalu Eliotu (iako sam ja sâm radom te noći spasio Gibraltar).

Grof Artua je pobjegao u prvom strahu sa svim svojim ljudima pa su, ne zaustavljajući se nigdje, trčali neprekidno nekih četrnaest dana, dok nisu stigli u Pariz. Od užasa, koji ih je obuzeo pri tom strahovitom požaru, nisu mogli tri mjeseca ništa ni jesti ni piti, nego su poput kameleona živjeli samo od zraka.

Otprilike dva mjeseca pošto sam opsjedanima učinio tu uslugu, sjedim ja jednog jutra s generalom Eliotom za doručkom, kadli odjednom uleti u sobu i pade na sto bomba (nisam, naime, imao vremena da za njihovim topovima pošaljem i mužare). General se smjesta izgubi iz sobe, što bi gotovo svatko učinio, ali ja dignem bombu prije nego će se rasprsnuti i odnesem je na vrh stijene. Otuda ugledam na brežuljku morske obale, nedaleko od neprijateljskog tabora, prilično mnoštvo ljudi, ali ne mogu prostim okom razabrati što namjeravaju. Uzmem, dakle, u pomoć svoj dalekozor i sad vidim da su dvojica naših časnika, jedan od njih general a drugi pukovnik, koji su još sinoć proveli večer sa mnom a onda se o ponoći kao uhode odšuljali u španjolski tabor, pali neprijatelju u šake i sad su upravo imali biti obješeni.

Udaljenost je bila prevelika, a da bih mogao bombu onamo dobaciti golom rukom. Srećom se sjetim da mi je u džepu praćka, što ju je David nekada onako uspješno upotrijebio protiv diva Golijata.[35] Metnem, dakle, svoju bombu u praćku i smjesta je bacim usred onoga kruga. Čim je bomba pala, odmah se i rasprsla i pobila sve koji su ondje stajali, osim oba engleska časnika koji su na svoju sreću upravo bili potegnuti uvis. A jedna krhotina bombe

udari u podnožje vješala i ona se odmah prevališe. Naši prijatelji, čim osjetiše čvrsto tlo pod nogama, obazreše se da vide, što je prouzročilo tu neočekivanu katastrofu pa, kad ustanoviše da je i straži, i krvniku, i svima ostalima palo na pamet da prvi umru, oni jedan drugoga oslobodiše od neprijatnih im konopaca, otrčaše do obale, skočiše u neki španjolski čamac i prisiliše oba momka, koji su bili u njemu, da ih prevezu do jednog od naših brodova.

Nekoliko minuta kasnije, baš kad sam generalu Eliotu pripovijedao cijelu stvar, stigoše sretno ta dvojica pa sad, nakon uzajamnih objašnjavanja i čestitanja, proslavismo taj znameniti dan na najveseliji način.

Vidim vam na očima, gospodo, da biste svi željeli čuti, kako sam došao do takve dragocjenosti, kakva je bila spomenuta praćka. Dobro dakle! Stvar je u ovome:

Ja potječem, treba vam znati, od žene Urijine[36] s kojom je, kako je poznato, kralj David bio u veoma prisnim odnosima. No s vremenom, kako se to već koji put dešava, njegovo je veličanstvo znatno ohladnjelo prema grofici – na tu je čast, naime, bila promaknuta u prvom četvrtgodištu po smrti svoga muža. Porječkali su se jednom oko nekog vrlo važnog pitanja, naime, na kojem je mjestu bila sagrađena Noina barka i gdje se zaustavila poslije potopa. Moj je predak htio da ga smatraju velikim poznavaocem starina, a grofica je bila predsjednica nekog historijskog društva. Uz to je on imao slabost mnoge velike gospode i gotovo svih malih ljudi: nije mogao podnijeti da mu tko protuslovi, a ona je imala pogrešku svoga spola: htjela je da u svakoj stvari ima pravo; ukratko, oni se rastaviše.

Ona ga je često čula kako govori o onoj praćki kao o velikoj dragocjenosti, pa odluči da praćku, za uspomenu vjerojatno, ponese sa sobom. Ali još prije nego je izišla iz njegove države, opaziše da nema praćke, i ništa manje nego šestorica od tjelesne kraljeve straže pojure za njom u potjeru. No ona se ponesenim oruđem znala tako dobro poslužiti da je jednoga od progonitelja, koji se možda htio istaknuti svojom revnošću i stoga izmakao ispred ostalih, pogodila baš u isto ono mjesto, gdje je Golijat dobio smrtni udarac. Kad su njegovi drugovi vidjeli da je pao mrtav na zemlju, smatrali su nakon dugog mudrog razmišljanja kako je najbolje ponajprije na nadležnom mjestu podnijeti izvještaj o tom novonastalom stanju, a grofica je smatrala da je najbolje, izmijenivši konje, nastaviti put u Egipat gdje je imala veoma uglednih prijatelja na dvoru.

Trebalo je da vam već prije kažem kako je ona od nekoliko djece što ih je rodila Njegovom Veličanstvu, povela

sa sobom jednoga sina koji je bio njezin ljubimac. Kako je ovaj u plodnom Egiptu dobio još nekoliko braće, to mu je ona posebnim člankom svoje oporuke ostavila u nasljedstvo čuvenu praćku, a od njega je, većinom u izravnoj liniji, došla najposlije do mene.

Jedan od vlasnika te praćke, moj prapradjed, koji je živio prije nekih dvjesta i pedeset godina, upoznao se prilikom nekog pohoda u Engleskoj s jednim pjesnikom koji, doduše, nipošto nije bio neki plagijator, ali utoliko veći zvjerokradica, a zvao se Šekspir[37] (Shakespeare). Taj pjesnik, u čijim djelima sada, valjda za odmazdu, Englezi i Nijemci grdno vrše zvjerokrađu, posudio bi kojiput tu praćku i ubio njome toliko divljači Ser Tomasa Lucija (Sir Thomasa Lucyja), da je jedva jedvice izmakao sudbini one dvojice mojih prijatelja u Gibraltaru. Jadnoga čovjeka baciše u tamnicu, ali mu moj predak isposlova slobodu na posve osebujan način.

Kraljica Elizabeta,[38] koja je tada vladala, bila je kako znate, posljednjih godina svoga života sama sebi dojadila. Oblačenje i svlačenje, jelo i pilo, i mnogo štošta drugo što ne treba da spominjem, pretvorilo joj je život u nesnosan teret. A moj joj je šukundjed omogućio da sve to čini po svojoj volji, bilo sama, bilo preko zamjenika.

I, što mislite da je izmolio za tu posve izvanrednu majstoriju čarobnjačke vještine? – Šekspirovu slobodu. – Ama baš ništa više nego to nije mu kraljica mogla narinuti. Taj je poštenjak velikoga pjesnika toliko zavolio, da bi od broja svojih dana rado bio nešto odstupio, da je time mogao produljiti život svoga prijatelja.

Uostalom, mogu vas uvjeriti, gospodo: metoda kraljice Elizabete da živi bez ikakve hrane, koliko je god bila originalna, ipak nije kod njezinih podanika naišla na mnogo odobravanja, najmanje kod *beefeatera**, kako ih obično još i dan-danas nazivaju. Ali ona ni sama nije svoj novi običaj preživjela više od sedam godina i po.

Moj otac, od koga sam naslijedio tu praćku kratko vrijeme prije svoga puta u Gibraltar, pripovijedao mi je slijedeću čudnovatu anegdotu, koju su i njegovi prijatelji češće od njega čuli, a u njezinu istinitost neće nitko posumnjati, tko je čestitog starca poznavao.

»Bavio sam se«, govorio je on, »na svojim putovanjima dulje vrijeme u Engleskoj pa sam jednoć otišao u šetnju po morskoj obali nedaleko od Heviča (Harwicha). Iznenada navali na me u najvećem bijesu razjaren morski konj. Nisam imao ništa uza se osim praćke, ali njome ja zavitlam dva kamena životinji u glavu tako vješto, da sam svakim kamenom izbio nemani po jedno oko. Nato se popnem morskom konju na leđa i potjeram ga u more; jer u istom trenutku, kad je izgubio svoj očinji vid, izgubio je i svoju divlju ćud i postao krotak kao janje. Svoju praćku stavim mu u žvale mjesto uzda i tako sam sad na njemu jahao posve lagodno oceanom. Za nešto manje od tri sata stigosmo na suprotnu obalu, a to je ipak udaljenost od svojih trideset morskih milja. U Helveclisu (Helvoetslysu) prodao sam svoga morskog konja za sedam stotina dukata gostioničaru 'Kod tri

* Uživaoci govedine. To je ime, što ga nadijevaju kraljevskoj gardi, i to često baš oni koji rado jedu govedinu, ali je ne smiju jesti iz ekonomskih razloga.

kaleža', i on je tu izvanredno rijetku životinju poslije pokazivao za novac i zaradio time lijepu svotu.«

Sada se jedna njezina slika može naći kod Bifona[39] (Buffona).

»Koliko je god neobičan bio način moga putovanja«, nastavio je moj otac, »ipak su još izvanrednija bila moja opažanja i otkrića na tom putu.«

Životinja, kojoj sam sjedio na leđima, nije plivala nego je nevjerojatnom brzinom trčala po morskom dnu i tjerala pred sobom milijune riba, od kojih su mnoge bile posve drugačije nego obične. Jednima je glava bila u sredini trupa, drugima na vrhu repa. Jedne su sjedile na okupu u velikom krugu i pjevale neizrecivo lijepe zborove; druge su gradile od same vode najdivnije providne zgrade, opkoljene golemim stupovima, a u njima je tekla tamo-amo u najugodnijim bojama i predražesnim valovitim kretnjama neka tvar, koju nisam mogao smatrati ni za što drugo doli za pravu pravcatu vatru. Različite prostorije tih zgrada bile su na veoma duhovit i zgodan način udešene ribama za mriješćenje, u drugima se čuvala i njegovala nježna ikra, a čitav red prostranih dvorana služio je odgajanju mladih riba. Vanjska strana te metode, koja se tu primjenjivala – jer njezinu unutrašnjost nisam, dakako, razumio koliko god ni pjevanje ptica ili dijaloge skakavaca – imala je upadljivu sličnost s onim, što sam u svojoj starosti našao uvedeno u takozvanim filantropinima[40] i sličnim zavodima, pa sam posve siguran kako je jedan od navodnih izumitelja tih ustanova izvršio putovanje slično mojemu i svoje ideje više crpio iz vode negoli isisao iz prsta. Uostalom, vidite iz ono malo što sam vam kazao, kako ima još dosta toga što je neiskorišteno, i da je još mnogo koja špekulacija preostala.

Ali da nastavim svoju pripovijest.

Prešao sam, među ostalim, preko nekoga golemog planinskog lanca, koji je bio visok u najmanju ruku kao Alpe. Po obroncima stijena bilo je mnogo velikog drveća najrazličitije vrste. Na stablima su rasli jastozi, rakovi, ostrige i druge školjke, pa morski puževi itd. od kojih je koji put jedan jedini komad predstavljao tovar za teretna kola, a i s najmanjim bi nosač imao dosta muke da ga ponese. – Sve što se od toga roda izbacuje na obalu i prodaje na našim trgovima, bijedan je ološ što ga voda odbija s grana, otprilike kao ono sitno loše voće što ga vjetar strese s voćaka. – Jastogovo drveće kao da najbolje rodi, ali su stabla s racima i ostrigama najveća. Mali morski puževi rastu na nekoj vrsti žbunja, koje se uvijek nalazi na podnožju stabala ostriga i vije se uz deblo gotovo kao bršljan uz hrast.

Da spomenem i vrlo čudnovat učinak nekog potonulog broda. Taj je brod, kako mi se učinilo, udario u vrh klisure koja je bila samo tri hvata ispod površine vode pa se, tonući, prevrnuo. Time se strovalio na veliko jastogovo stablo i otkinuo s njega nekoliko jastoga, a ovi su popadali po rakovu stablu što je pod njima stajalo. Kako se to po svoj prilici dogodilo u proljeće, a jastozi su bili još posve mladi, to su se spojili s racima i proizveli nov plod, sličan i jednima i drugima. Pokušao sam zbog rijetkosti ponijeti jedan takav komad, ali mi je u jednu ruku to odveć bilo teško, a u drugu moj Pegaz nije imao volje da se zadržava; a i bio sam već prevalio polovicu svoga puta pa sam se upravo nalazio u jednoj dolini najmanje pet stotina hvati ispod morske površine, gdje sam nestašicu zraka već pomalo neugodno osjećao. Uostalom, moj položaj ni u drugom pogledu nije bio najudobniji. Sreo sam se ovda-onda s

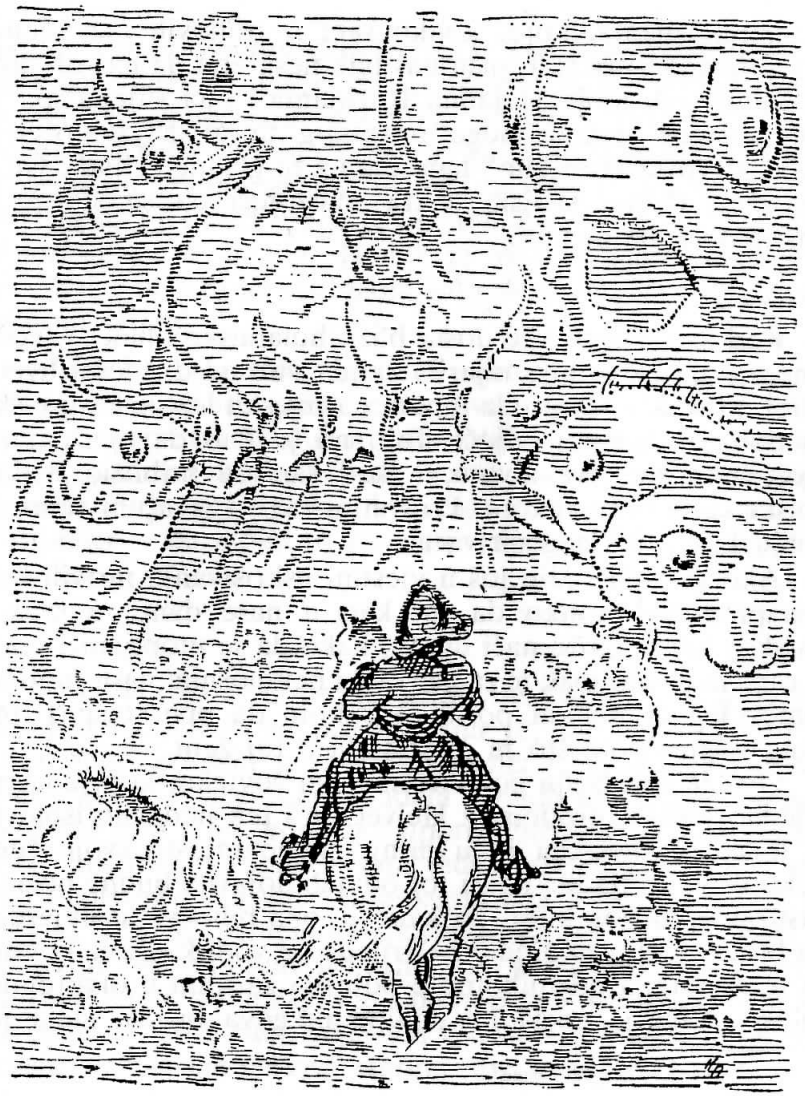

Jedne su sjedile na okupu u velikom krugu . .

ZAGREB

golemim ribama, koje, koliko sam iz njihovih razvaljenih ralja mogao razabrati, nisu baš bile nesklone da nas obojicu progutaju. A moja je jadna Rozinanta[41] bila slijepa, pa je bila zasluga jedino moga opreznog upravljanja što sam izbjegao mizantropskim* namjerama te gladne čeljadi. Udario sam, dakle, svojski u trk, nastojeći da se što prije dokopam suhe zemlje.

Kad sam stigao već dosta blizu holandske obale, a voda iznad moje glave nije mjerila valjda više od dvadeset hvati, učini mi se kao da preda mnom na pijesku leži neka ljudska spodoba u ženskoj odjeći. Bilo mi je kao da opažam na njoj neke znakove života, a kad sam se približio, vidim doista kako miče rukom. Prihvatim ruku i izvučem ženu na obalu kao prividnog mrtvaca.

Ako se tada i nije još u vještini uskrisivanja mrtvih bilo uznapredovalo toliko da se, kao u naše dane, u svakoj seoskoj krčmi može naći uputa, kako da se utopljenici vrate iz carstva sjena, ipak je razboritim i neumornim nastojanjima tamošnjeg apotekara pošlo za rukom da opet raspiri onu sitnu iskru života što je još tinjala u toj ženi.

Ona je bila bolja polovica nekoga čovjeka, koji je zapovijedao jednim brodom iz Helveclisa i tek nedavno isplovio iz luke. Na nesreću je u hitnji poveo mjesto svoje žene neko drugo čeljade. To su joj odmah dojavile budne božice, zaštitnice kućnog mira, pa kako je ona bila čvrsto uvjerena da bračna prava podjednako vrijede na vodi kao i na kopnu, to je razjarena od ljubomore pojurila za njim u otvorenom čamcu. Čim je stigla na palubu njegova broda, stala je,

* mizantrop = čovjekomrzac

nakon kratka neprevediva govora, svoje pravo dokazivati na tako uvjerljiv način da je njezin vjerni muž smatrao pametnim uzmaknuti nekoliko koraka natrag. Žalosna posljedica toga je bila da je njezina koščata desnica, namijenjena muževnim ušima, udarila u valove, a kako su ovi bili popustljiviji od njega, to je tek na dnu mora naišla na otpor što ga je tražila. Tu me je moja zla kob dovela do nje, kako bi mojom zaslugom bilo dvoje sretne čeljadi više na tom svijetu.

Mogu lako zamisliti, kako me je blagoslovio njezin gospodin suprug kad se vratio i našao svoju nježnu ženicu, štono sam je ja spasio. Međutim, ma koliko bio težak udarac što sam ga jadniku zadao, bilo mi je srce ipak bez svake krivnje. Pobuda moga postupka je bila čisto čovjekoljublje, iako su posljedice – ne mogu to poricati – vjerojatno bile za njega strašne.

I eto, gospodo, dotle ide pripovijest moga oca, a na nju me podsjetila čuvena praćka koja je, na žalost, pošto se tako dugo održala u mojoj porodici i učinila joj mnoge važne usluge, vjerojatno stradala u žvalama morskog konja. Svakako sam je ja jedini put upotrijebio kad sam ono, kako sam vam pričao, Španjolcima jednu njihovu bombu vratio kao neotvoreno pismo i time svoja dva prijatelja spasio od vješala. Pri toj plemenitoj upotrebi moja je praćka, koja je već prije toga bila ponešto krhka, do kraja uništena. Najveći njezin dio odletio je zajedno s bombom, a preostali komadić, što mi je ostao u ruci, leži sada u našem porodičnom arhivu gdje se uz nekoliko važnih starina čuva na vječnu uspomenu.

Uskoro zatim otišao sam iz Gibraltara i vratio se u Englesku. Tamo mi se desila jedna od najčudnovatijih zgoda cijelog moga života.

Morao sam otići dolje u Uopin (Wapping) da pogledam ukrcavanje raznih stvari koje sam htio poslati nekolicini prijatelja u Hamburgu, a kad sam to obavio, uputio sam se na povratku preko Tauera Uofa (Towera Wharfa). Bilo je podne, a ja strašno umoran, pa mi je sunce tako dotužilo da sam se uvukao u jedan od tamošnjih topova da se malo odmorim. Tek što sam u nj ušao, pao sam u dubok san.

A bilo je to baš četvrtoga lipnja,* pa su u jedan sat ispalili sve topove u čast toga dana. Nabili su ih još ujutro, pa kako nitko nije mogao slutiti da sam ja tu, to me top bacio preko kuća na drugoj obali rijeke pa u dvorište nekog zakupnika između Bermenzija (Bermondseya) i Detferda (Deptforda). Tu sam pao na veliki stog sijena i ostao na njemu a da se nisam probudio, što je lako razumjeti jer sam bio potpuno omamljen.

Nekako tri mjeseca kasnije porasla je cijena sijenu tako strahovito da je zakupnik mislio napraviti dobar posao, ako sad proda svoju zalihu. Plast na kome sam ležao, bio je najveći u dvorištu; bilo je u njemu najmanje pet vozova sijena. Tu su, dakle, počeli tovariti. I sad me probudi galama ljudi, koji su prislonili svoje ljestve da se popnu na plast. Još onako bunovan, ne znajući gdje sam, htjedoh pobjeći, ali se ozgo srušim na vlasnika sijena. Od toga pada nisam ja pretrpio ni najmanju štetu, ali utoliko veću zakupnik: ostao je poda mnom na mjestu mrtav, jer sam mu ni kriv ni dužan skrhao vrat. Na svoje umirenje čuo sam kasnije da je taj čovjek bio gadan lihvar, koji bi prirod svoje zemlje

* rođendan vladajućeg kralja[42]

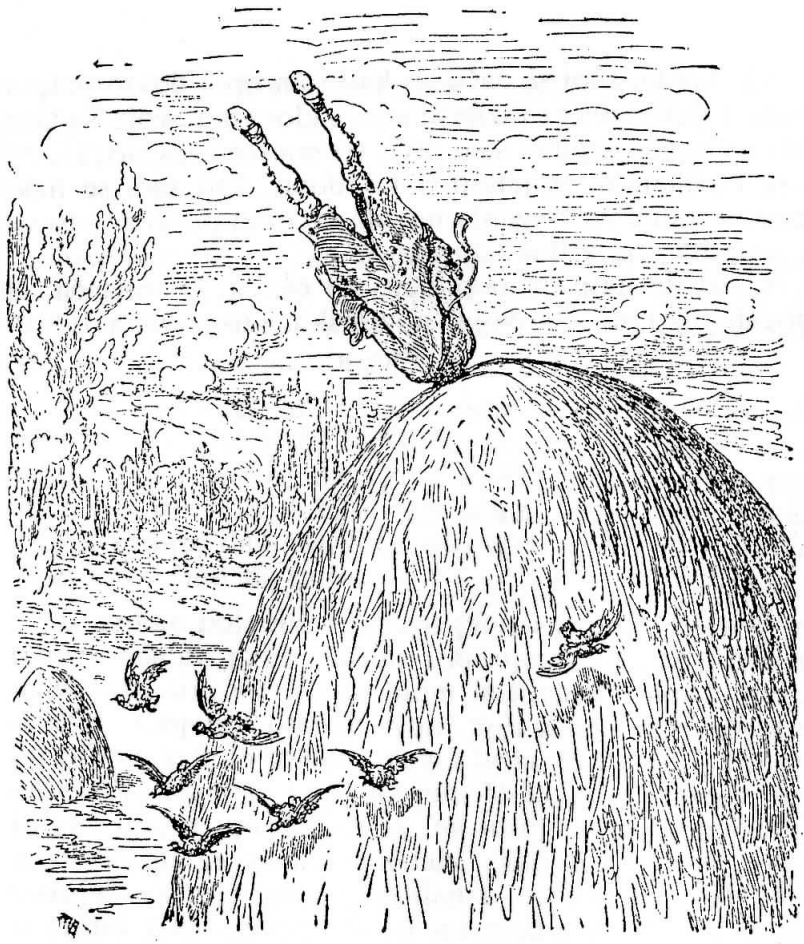

uvijek zadržavao sve dotle, dok ne bi nastala velika skupoća i on ga mogao prodati s pretjeranim dobitkom. Tako je, dakle, njegova nasilna smrt bila za nj pravedna kazna, a za ostale ljude prava blagodat.

Ali, koliko sam se začudio kad sam opet došao potpuno k sebi i nakon duga razmišljanja nadovezao svoje sadašnje misli na one, s kojima sam prije tri mjeseca zaspao, i koliko su se čudili moji prijatelji u Londonu, kad sam se nakon mnogih uzaludnih traganja najednom opet pojavio – to vam je, gospodo moja, lako zamisliti.

A sad da najprije popijemo po čašicu, a onda ću vam ispričati još koju od svojih pomorskih pustolovina.

OSMA POMORSKA PUSTOLOVINA

Bez sumnje ste čuli za posljednje istraživačko putovanje u sjeverne krajeve, što ga je poduzeo kapetan Fips[43] (Phipps), sadašnji lord Mulgrave. Pratio sam kapetana, ne kao časnik nego kao prijatelj.

Kad smo stigli na prilično visok stupanj sjeverne širine, uzmem svoj dalekozor s kojim sam vas već upoznao, kad sam pripovijedao o svom putu u Gibraltar, i stanem promatrati sve što je sad bilo oko mene. – Jer, usput rekavši, uvijek mislim da je dobro, ako se čovjek ovda-onda malo ogleda, osobito na putu.

Otprilike pola milje od nas plivao je jedan ledeni brijeg, mnogo viši od naših jarbola i na njemu ugledam dva bijela medvjeda koji su se, po mom mišljenju, upustili u žestok dvoboj. Objesim odmah svoju pušku na rame i uputim se onamo na led, ali stigavši na vrh brda, imao sam pred sobom neizrecivo tegoban i opasan put. Valjalo mi je često preskakivati strašne provalije, a na drugim mjestima bila je površina glatka poput ogledala, tako da se moje kretanje sastojalo od neprestanog padanja i ustajanja. Ipak stignem konačno tako daleko da su mi medvjedi bili na dohvatu, ali sad ujedno vidim da se nisu borili, nego su se samo igrali.

Već sam stao izračunavati vrijednost njihovih krzna – tà svaki je bio velik kao dobro utovljen vol!

– Ali, kad sam upravo htio prisloniti kundak uz obraz, oklizne mi se desna noga, a ja padnem nauznak pa se

obeznanim od žestokog udarca i ostanem tako bez svijesti gotovo pola sata.

Zamislite sad, koliko sam se začudio kad sam se probudio i vidio, da me jedna od tih nemani prevrnula na lice i upravo pograbila zubima pojas mojih novih kožnih hlača. Gornji dio moga tijela bio je pod medvjedovim trbuhom, a noge su mi provirivale naprijed. Bogzna kamo bi me zvijer odvukla, ali ja izvučem svoj džepni nož – isti ovaj što ga evo vidite – pa prihvatim medvjedu desnu stražnju nogu i odrežem mu sa šape tri prsta. E, sad me odmah ispustio na tlo i strahovito zaurlao. Ja dignem pušku i, čim je stao bježati, opalim na njega, a on se sruši mrtav.

Moj je pucanj doduše, jednu od tih krvoločnih zvijeri za sve vijeke uspavao, ali je probudio više tisuća njih koji su na pola milje unaokolo bili polegli po ledu i spavali. Smjesta svi skupa pojuriše prema meni.

Tu se sad nije smjelo dangubiti; a ja sam bio izgubljen čovjek, ili sam se morao brzo nečemu domisliti što će me spasiti.

I domislio sam se.

Za polovinu vremena otprilike, koliko je potebno spretnom lovcu da odere zeca, skinem mrtvom medvjedu bundu, ogrnem se njome i proturim svoju glavu ravno pod njegovu. Samo što sam to svršio, kadli se već skupilo čitavo krdo oko mene. Meni je pod mojom novom bundom bilo i vruće i hladno. Ali je moje lukavstvo potpuno uspjelo. Prilazili su jedan za drugim pa me njuškali, smatrajući me očigledno bratom medom. A nije mi ni nedostajalo ništa osim veličine, pa da budem potpuno isti kao i oni; neki mladunci među njima nisu bili mnogo veći od mene.

Kad su svi onjuškali mene i truplo svoga mrtvog druga,

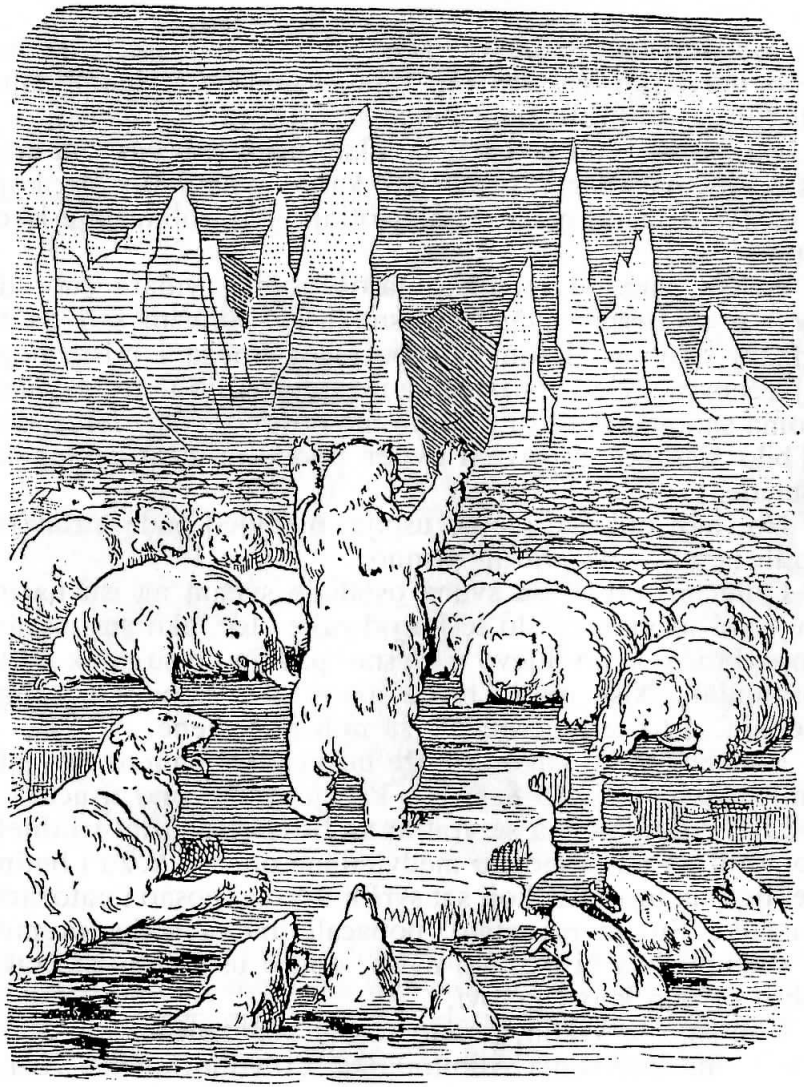

. . . kadli se već skupilo čitavo krdo oko mene.

kao da smo se sad posve sprijateljili. A ja sam i prilično umio oponašati sve što oni rade, samo su u mumljanju, urlanju i rvanju bili bolji majstori nego ja.

Ali, koliko sam god izgledao kao medvjed, bio sam ipak još čovjek pa stanem razmišljati, kako da povjerljivost, koja je nastala između mene i tih životinja, najprobitačnije iskoristim.

Nekad sam od jednoga starog vojnog vidara čuo, da ubod u kralješnicu smjesta usmrćuje. Odlučim sad da to jednom okušam. Latim se opet svoga noža i utisnem ga najvećem medvjedu blizu pleća u zatiljak. Bio je to, dakako, veoma smion pokušaj i prilično me obuzeo strah. Jer, jedno je bilo sigurno: preživi li zvijer ubod, rastrgat će me na komade.

No, moj pokušaj sretno uspije: medvjed pade mrtav do mojih nogu, a da nije ni pisnuo.

Odlučim sad da sa svima ostalima svršim na isti način; i nije mi to nimalo išlo teško od ruke. Jer, ako su i vidjeli svoju braću kako lijevo i desno padaju, nisu ipak ništa posumnjali. Nisu mislili ni na uzrok ni na posljedice toga padanja, a to je bila sreća i za njih i za mene.

Kad sam vidio kako svi leže mrtvi preda mnom, pričinio sam se sam sebi kao Samson, kad je pobio ono tisuću.[44]

Da ne duljim – ja se vratim na brod i zatražim tri dijela momčadi da mi pomognu medvjedima oderati kožu i butine prenijeti na brod. Za koji sat svršili smo taj posao i natovarili svu lađu. Što je preostalo, pobacali smo u vodu, premda ne sumnjam da bi i ostalo meso, dobro usoljeno, isto tako dobro prijalo kao i butovi.

Čim smo se vratili, poslao sam u kapetanovo ime nekoliko butina lordovima Admiraliteta, druge lordovima Rizni-

ce, po nekoliko komada lordmajoru[45] i Gradskom vijeću u Londonu, jedan manji dio trgovačkim udruženjima, a ostalo svojim osobitim prijateljima. Odasvud su mi iskazivali najtopliju zahvalnost, a City je moj poklon uzvratio na veoma

izrazit način, naime, time što sam bio pozvan, da svake godine na dan izbora lordmajora objedujem u Gradskoj vijećnici.

Medvjeđa krzna sam poslao ruskoj carici kao zimske bunde za njeno veličanstvo i njezin dvor. Zahvalila mi je vlastoručnim pismom, koje mi je uputila po izvanrednom poslaniku; u pismu mi je ponudila da s njom podijelim čast krune i prijestolja. Ali kako ja nisam nikad baš mnogo čeznuo za kraljevskim dostojanstvom, to sam milost njezina veličanstva najbiranijim riječima otklonio. Isti taj poslanik, koji mi je donio carsko pismo, imao je nalog da pričeka i da njenom veličanstvu moj odgovor odnese osobno. Drugo pismo, što sam ga uskoro zatim primio od carice, uvjerilo me o veličini njezine strasti i uzvišenosti njena duha. Njezinoj posljednjoj bolesti, kako je ona – ta nježna duša! – u jednom razgovoru s knezom *Dolgorukim*[46] blagoizvoljela izjaviti, bila je kriva jedino moja okrutnost. Ne znam što to dame na meni nalaze, ali carica nije jedina od svog spola koja mi je s prijestolja ponudila svoju ruku.

Neki su ljudi razglasili klevetu da kapetan Fips na svom putu nije dopro toliko daleko koliko je mogao. Ali, ovdje mi je dužnost da ga uzmem u obranu. Naš je brod bio na vrlo dobrom putu, dok ga nisam natovario tolikom silnom množinom krzna i butina te bi pokušaj da se ide dalje bio prava ludost, jer smo tad jedva bili kadri jedriti i protiv imalo življeg vjetra, a kamoli protiv onih brda od leđa što se nalaze u višim širinama.

Kapetan je otada često govorio koliko je nezadovoljan, što nema udjela u slavi toga dana koji on veoma emfatično* zove *Danom medvjeđih krzna*. Uz to mi i te kako zavidi

* zanosno

čast te pobjede i nastoji na svaki način kako bi je što više okrnjio. Već smo se višeputa o tom prepirali, pa smo i sad još pomalo u zategnutim odnosima. Među ostalim on otvoreno tvrdi kako ne smijem sebi uračunati u zaslugu što sam medvjede prevario, jer sam bio pokriven jednim od njihovih krzna; on bi, veli, bio pošao među njih bez maske, pa bi ga ipak držali za medvjeda.

To je, dakako, stvar koju smatram odveć delikatnom i osjetljivom, a da bi se čovjek koji nešto drži do otmjena vladanja, smio o njoj prepirati bilo s kim, a najmanje s jednim plemenitim peerom*.

* Titula pripadnika najvišeg plemstva u srednjem vijeku.

DEVETA POMORSKA PUSTOLOVINA

Drugo jedno putovanje po moru poduzeo sam iz Engleske s kapetanom Hemiltonom (Hamiltonom). Plovili smo u Istočnu Indiju. Imao sam sa sobom jednog prepeličara koji se, u punom smislu riječi, ne bi mogao zlatom odvagnuti, jer taj me pas nije nikad prevario.

Jednoga dana, kada smo prema najboljim motrenjima, što smo ih mogli izvršiti, bili udaljeni od obale još najmanje tri stotine milja, stane se moj pas vladati kao da je nanjušio divljač. Gledao sam ga u čudu gotovo čitav sat, a onda priopćim tu okolnost kapetanu i svakom časniku na brodu, tvrdeći da smo jamačno blizu obale, jer je moj pas nanjušio divljač. To izazva opći smijeh, ali se ja time nipošto nisam dao pokolebati u povoljnom mišljenju o svom psu.

Nakon mnogo prepiranja za i protiv izjavim najposlije kapetanu najodlučnije, da u nos svoga Treja (Traya) imam više povjerenja nego u oči svih mornara na brodu i predložim mu smjelo okladu od sto gvineja – a to je bila svota, koju sam bio za taj put ugovorio – da ćemo najkasnije za pola sata naići na divljač.

Kapetan – velika dobričina – opet udari u smijeh i zamoli gospodina Kroferda (Crawforda), našega brodskog liječnika da mi opipa bilo. Ovaj to učini i izvijesti da sam potpuno zdrav. Nato se obojica stanu došaptavati, ali ja sam veći dio njihova razgovora dobro razumio.

– Nije on posve pri pameti – reče kapetan – ne mogu bez povrede svoje časti prihvatiti okladu.

– Ja sam sasvim suprotnog mišljenja – odvrati kirurg. – Nije mu baš ništa; samo se on više pouzdaje u njuh svoga psa nego u razum svakoga časnika na brodu. Izgubit će u svakom slučaju, ali to i zaslužuje.

– Takva oklada – nastavi kapetan – ne može s moje strane nikad biti sasvim poštena. Uostalom, bit će za me utoliko veća čast, ako mu poslije novac vratim.

Dok su oni tako razgovarali, ostao je Trej jednako u istom stavu pa me još više utvrdio u mom mišljenju. Predložim okladu po drugi put, i sad je bila prihvaćena.

Ali, tek što smo udarili dlanom o dlan, kadli mornari, koji su ribarili na dugačkom čamcu privezanom za stražnji dio broda, ubiše neobično golemog morskog psa i odmah ga izvukoše na palubu. Ribetinu rasporiše, i gle! – u želucu nemani nađosmo ništa manje nego šest pari živih jarebica.

Ti su jadni stvorovi bili već tako dugo u tom položaju da je jedna kokoš sjedila na petoro jaja, od kojih se jedno izvalilo upravo u času kad su psa rasporili.

To smo pile othranili zajedno s mačićima, koji su se okotili nekoliko časaka prije toga. Stara mačka ga je zavoljela kao bilo koje od svoje četveronožne djece i silno bi se svaki put uzrujala kad bi mlada jarebica predaleko odletjela i ne bi se htjela odmah vratiti.

Među ostalim jarebicama imali smo četiri kvočke, i uvijek je bar po jedna sjedila na jajima, tako da smo na cijelom putovanju imali obilno divljači na kapetanovu stolu. Jadnom sam Treju iz zahvalnosti za onu stotinu gvineja, što sam ih po njemu dobio, svaki dan davao kosti, a koji put i čitavu pticu.

DESETA POMORSKA PUSTOLOVINA

Drugo putovanje na Mjesec

Ja sam vam, gospodo, već jedanput pričao o malom putovanju na Mjesec, odakle mi je valjalo vratiti moju srebrnu sjekiricu. Otišao sam poslije još jednom onamo na mnogo ugodniji način i ostao ondje dosta dugo da se čestito obavijestim o raznim stvarima, koje bih vam sad želio opisati točno, koliko god mi dopusti pamćenje.

Neki moj daleki rođak zabio je sebi u glavu da bi svakako moralo negdje biti ljudi, koji su veličinom jednaki onima za koje tvrdi Guliver, da ih je našao u kraljevstvu Brodinjak[47] (Brobdignag). Da bi ih pronašao, krenuo je na istraživačko putovanje pa me zamolio da ga pratim. Ja, što se mene tiče, nisam doduše onu priču nikad smatrao ništa više negoli zgodnom bajkom i nisam vjerovao u Brodinjak nimalo više negoli u Eldorado[48]; no čovjek me odredio nasljednikom pa sam mu bio i ja dužan neku uslugu.

Sretno smo prispjeli u Južno more, ne naišavši ni na što o čemu bi bilo vrijedno govoriti, osim nekoliko krilatih ljudi i žena, koji su u zraku plesali menuet i izvodili neke skakačke vještine, i sličnih malenkosti.

Osamnaesti dan, pošto smo prošli pokraj otoka Otaheiti,[49] odnese orkan našu lađu najmanje tisuću milja s površine vode, pa ju je podugo držao na toj visini. Napokon nadme povoljan vjetar naša jedra, i sad smo letjeli dalje nevjerojatnom brzinom. Putovali smo šest tjedana iznad oblaka, a onda otkrili veliku zemlju, okruglu i sjajnu, gotovo kao blistav otok. Tu smo uplovili u udobnu luku, izišli na obalu

i vidjeli da je zemlja nastanjena. Pod sobom smo ugledali neku drugu zemlju s gradovima, drvećem, brdima, rijekama, jezerima itd. a to je, kako smo predmnijevali, bio svijet s kojega smo otišli.

Na Mjesecu – to je bio taj blistavi otok gdje smo se iskrcali – vidjeli smo neke goleme stvorove gdje jašu na

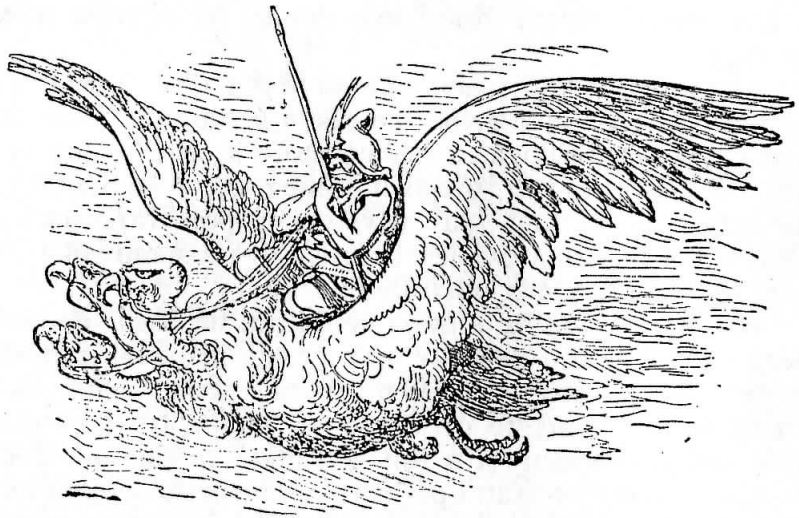

orlušinama, a svaka je ta ptičurina imala tri glave. Da biste imali neki pojam o veličini tih ptica, moram vam reći da je udaljenost od jednoga kraja njihovih krila do drugoga bila šest puta tolika, koliko najdulje jedreno uže našega broda. Kako mi, ovdje na našem svijetu jašemo na konjima, tako stanovnici Mjeseca lete naokolo na tim pticama.

Njihov je kralj upravo bio zaraćen sa Suncem. Ponudio mi je časničko mjesto; ali sam ja odbio čast koju mi je njegovo veličanstvo namijenilo.

Na Mjesecu je sve izvanredno veliko; obična muha, na primjer, nije mnogo manja od naše ovce. Glavno oružje, kojim se stanovnici Mjeseca služe u ratu, jesu rotkve; upotrebljuju ih kao koplja za bacanje, a koga njime rane, sruši se na mjestu mrtav. Štitovi su im načinjeni od gljiva, a kad prođe vrijeme rotkvama, dolaze na njihovo mjesto šparoge.

Vidio sam ondje i nekoliko urođenika sa Siriusa, koje njihov trgovački duh zavodi na takva krstarenja. Lice im je kao u velikih buldoga, a oči im stoje s obje strane vrška nosa ili, bolje rekavši, njegova donjeg kraja. Nemaju vjeđa na očima nego, kad idu spavati, oči pokrivaju jezikom. Obična im je visina dvadeset stopa; ali od stanovnika Mjeseca nije nijedan niži od trideset i šest.

Ime ovih potonjih je malo neobično: ne zovu se »ljudi«, nego »stvorovi koji kuhaju« jer oni, isto kao i mi, priređuju svoja jela na vatri. Uostalom jelo im ne oduzima mnogo vremena, jer naprosto otvore lijevu stranu trbuha i gurnu čitav obrok odjedanput u želudac; onda ga zatvore, dok se za mjesec dana ne vrati opet isti dan. Nemaju, prema tome, preko cijele godine više od dvanaest objeda – a to je uređenje kojemu mora svatko, ako nije baš neki raskošnik ili žderonja – svakako dati prednost pred našim običajima.

I kod »stvorova koji kuhaju« i kod svih ostalih životinja postoji samo jedan spol. Sve raste na drveću, ali se ono svojim plodovima kao i veličinom i lišćem međusobno veoma razlikuje. Stabla, na kojima rastu »stvorovi koji kuhaju« ili ljudi, mnogo su ljepša od drugih te imaju velike ravne grane

i lišće u boji mesa, a njihov su plod orasi vrlo tvrde ljuske i dugi su najmanje šest stopa. Kad sazriju – a to se može vidjeti po promjeni boje – vrlo ih brižljivo beru i pohranjuju, koliko misle da je potrebno. Ako onda žele da im sjemenka takva oraha proklija, bace ga u velik kotao vrele vode i za koji sat raspukne se ljuska i stvor iskoči napolje.

Njihov je duh uvijek, još prije nego dođu na svijet, od prirode predodređen za poseban poziv. Iz jedne ljuske proizlazi vojnik, iz neke druge filozof, iz treće teolog, iz četvrte pravnik, iz pete zakupnik, iz šeste ratar, itd., i svaki odmah započinje da se usavršava u bavljenju onim što je prije znao samo teoretski. Vrlo je teško po ljuski sigurno raspoznati što se u njoj krije; ali je jedan lunarski teolog u moje vrijeme podigao silnu buku tvrdnjom da zna za tu tajnu. No malo su za nj marili; općenito su mislili da je bolestan.

Kad ljudi na Mjesecu ostare, oni ne umiru nego se rastvore i rasplinu u zraku kao dim.

Nemaju potrebe piti, jer kod njih nema nikakvih ispražnjavanja, osim što ispuhnu dahom. Na svakoj ruci imaju samo po jedan prst, ali njime mogu raditi sve isto tako dobro, i još bolje od nas koji imamo osim palca još po četiri prsta.

Glavu nose pod desnim pazuhom, a kad idu na put ili na kakav posao, ostave glavu obično kod kuće, jer je mogu pitati za savjet, makar bili ne znam koliko daleko od nje. A otmjeni ljudi među Mjesečevim stanovnicima, kad žele saznati što se u prostom puku zbiva, ne odlaze među ljude; ostanu kod kuće, to jest trup ostane doma, a izašalju samo glavu, koja može biti prisutna inkognito* i poslije se prema želji svoga gospodara vraća s pokupljenim vijestima.

Bobe grožđa na Mjesecu su potpuno slične našoj tuči i ja sam tvrdo uvjeren – kad na Mjesecu oluja odbije grožđe s peteljaka, da te bobe padaju na našu Zemlju i stvaraju grad. Mislim i to da je ova moja napomena mnogim prodavačima vina već odavna poznata; barem sam ja već više puta dobio vina, koje kao da je napravljeno od zrna tuče pa ima potpuno isti okus kao Mjesečevo vino.

Umalo nisam zaboravio jednu čudnu okolnost. Trbuh služi ljudima na Mjesecu kao nama torba; turaju u nj što im treba i otvaraju ga i zatvaraju isto kao i želudac; jer crijevima, jetrom, srcem i drugim ponutricama nisu opterećeni, kao ni odjećom. Ali i nemaju bilo kakvog dijela na svemu svom tijelu, za koji bi im stidljivost zahtijevala da ga pokrivaju.

Svoje oči mogu po volji vaditi pa ih opet vraćati u glavu i jednako njima vide, bile one u glavi ili u ruci. Izgube li slučajno jedno oko ili ga oštete, mogu posuditi ili kupiti

* tajno, skriveno

drugo pa ga jednako dobro upotrebljavati kao i svoje rođeno. Stoga se na Mjesecu mogu svuda sresti ljudi koji trguju očima; i jedino u toj stvari imaju stanovnici Mjeseca svojih hirova: u modi su čas zelene, čas žute oči.

Priznajem, sve to zvuči čudnovato; ali ja svakome tko imalo sumnja, ostavljam na volju da sam ode na Mjesec i uvjeri se kako sam ostao vjeran istini kao možda malo koji drugi putnik.

PUT KROZ KUGLU ZEMALJSKU I DRUGE ČUDNOVATE PUSTOLOVINE

Ako smijem vjerovati vašim očima, sigurno bih se prije umorio ja, pričajući vam neobične događaje svoga života nego vi, slušajući me. Vaša sklonost i odveć je za me laskava, a da bih mogao, kako sam namjeravao, završiti svoje pripovijedanje s putovanjem na Mjesec.

Poslušajte, dakle, ako vam je po volji, još jednu dogodovštinu koja je po vjerodostojnosti ravna posljednjoj, a po neobičnosti i čudesnosti možda je još i premašuje.

Brajdonova (Brydoneova) Putovanja na Siciliju, što sam ih s neobičnim užitkom pročitao, probudila su u meni volju da posjetim Etnu.

Na svom putu onamo nije se meni ništa neobično dogodilo. Kažem *meni*, jer mnogi bi drugi jamačno dosta toga smatrao izvanredno čudnovatim, pa bi za pokriće svojih putnih troškova opširno i potanko pripovijedao općinstvu stvari koje su za mene bile svagdanje sitnice, a ja ne želim njima zamarati strpljivost bilo kojeg čestitog čovjeka.

Jednog jutra otputio sam se rano iz neke kolibe na podnožju Etne s tvrdom odlukom da uz cijenu svoga života istražim i proučim unutrašnjost te čuvene mangale*. Nakon naporna puta od tri sata nađem se na vrhu brda. Ono je upravo tada bjesnjelo, a bjesnjelo je već tri tjedna. Kako ono izgleda pod tim okolnostima, to je već toliko puta opisivano da bih ja, kad bi to opisi mogli prikazati, na svaki način zakasnio; a ako ne mogu, kako smijem iz iskustva

* posuda (može služiti umjesto peći)

reći, onda će biti najbolje da ni ja ne gubim vrijeme pokušavajući nešto nemoguće, a vi da ne gubite svoje dobro raspoloženje.

Obišao sam triput oko kratera – koji možete zamisliti kao golemi lijevak – pa kad sam vidio da ću time postati malo ili nimalo pametniji, ja se bez mnogo skanjivanja odlučim skočiti u nj.

Čim sam to učinio, nađem se u očajno vrućoj sušnici, a od užarenog ugljevlja, što je neprestano uzlijetalo, strahovito se izudaralo i oprljilo kukavno moje tijelo na mnogim svojim i plemenitim i neplemenitim dijelovima.

Ali, koliko je god bila velika sila koja je izbacivala žeravicu, ipak je bila kudikamo veća težina kojom mi je tijelo padalo, pa sam na svu sreću već za kratko vrijeme stigao na dno.

Prvo što sam opazio, bila je grdna huka i buka, vika i psovanje svud oko mene.

Otvorim oči, i gle! Bio sam u društvu *Vulkana* i njegovih *ciklopa*.[50] Ta gospoda, koju sam po svojoj zdravoj pameti već odavno bio prognao u carstvo laži, prepirala su se tu već tri tjedna oko pitanja reda i podređenosti, i otuda je potekao onaj nered u nadzemnom svijetu. Moja je pojava odjednom u cijelom tom društvu uspostavila mir i slogu.

Vulkan odmah odšepa do svoga ormara i iznese otuda melema i masti te mi vlastitom rukom izmaže i oblijepi rane, pa su one za malo trenutaka bile potpuno iscijeljene. Ujedno stavi preda me nekoliko okrepa, bocu nektara i druga dragocjena vina, kakvima se slade samo bogovi i božice.

Čim sam se ponešto oporavio, predstavi me svojoj supruzi, gospođi *Veneri*, i naredi joj da mi pribavi svaku udobnost, što je iziskuje moj položaj. Ljepota odaje, u koju me odvela, milina počivaljke, na koju me smjestila, božanska čarobna draž cijelog joj bića, nježnost njezina mekog srca – sve to daleko premašuje mogućnost izražavanja jezikom, a već i pri samoj pomisli na to meni se zamuti u glavi.

Vulkan mi je veoma točno opisao Etnu. Rekao mi je da to brdo nije ništa drugo doli nagomilani pepeo, što ga izbacuje njegova kovačnica. Često je primoran kažnjavati svoje momke; onda se u srdžbi baca za njima živom žeravicom, ali joj oni počesto vrlo okretno izmaknu i onda je izbace gore u svijet, kako bi je uklonili iz domašaja njegovih ruku.

– Naše razmirice – nastavi on – traju koji put i po nekoliko mjeseci, a pojave što ih one stvaraju, jesu ono što vi smrtnici, mislim, nazivate erupcijama. I Vezuv je jedna od mojih radionica do koje me vodi put najmanje trista i pedeset milja ispod mora. Slične nesložnosti izazivaju i tamo slične provale.

Koliko god mi se sviđala obuka, što sam je primao od toga boga, još mi se više sviđalo društvo njegove supruge i ja, možda, ne bih nikada otišao iz tih divnih podzemnih palača da mu nisu neki revni zlobni brbljavci nešto tutnuli u glavu i raspirili u njegovom dobroćudnom srcu žestoku vatru ljubomore.

Ne davši mi prethodno ni najmanji mig, on me jednog jutra, kad sam upravo htio božici poslužiti pri njenoj toaleti, digne na ruku i odnese u neku prostoriju koju još nikad nisam vidio. Držeći me tu iznad nekakva, kako mi se učinilo duboka bunara, reče:

– Nezahvalni smrtniče, vrati se u svijet iz kojega si došao!

I, ne ostavivši mi ni trenutka vremena za obranu, ispusti me iz ruke da padnem u provaliju.

A ja sam padao i padao sve brže i brže, dok mi strepnja duše nije napokon potpuno oduzela svijest.

Ali, najednom se probudim iz svoje nesvjestice i nađem se u nekoj silnoj vodi, ozarenoj sunčanim zrakama. Još od svoje mladosti znao sam dobro plivati i izvoditi kojekakve

majstorije u vodi. Stoga sam se odmah osjećao kao kod kuće i, u poredbi s užasnim položajem iz kojega sam se upravo oslobodio, učini mi se ovaj sada kao raj.

Ogledam se na sve strane ali, na žalost, ni na kojoj strani ne vidim ništa osim vode; a i klima u kojoj sam se sad našao, vrlo se neugodno razlikovala od vignja* majstora vulkana. Najposlije otkrijem u nekoj udaljenosti nešto, što mi je izgledalo kao neobično velika klisura, a kao da se meni približavala. Uskoro se pokazalo da je to jedno od onih plovećih ledenih brda.

Nakon duga traženja pronađem napokon jedno mjesto, odakle sam se mogao uspeti na to brdo i stići na njegov vrh. Ali na moje velike jade ne mogu ni otuda ugledati kopna.

Najposlije, malo pred mrak, opazim neki brod kako jedri prema meni. Čim se dovoljno približio, ja viknem, a s broda mi odgovore na holandskom jeziku. Skočim u more i otplivam do lađe, a oni me izvuku na palubu. Upitam gdje sam i dobijem odgovor: u Južnom moru.

To je otkriće odjednom riješilo cijelu zagonetku. Bilo je sad jasno da sam s brda Etne pao kroz središte Zemlje u Južno more. A taj je put svakako kraći nego put oko svijeta. Nije ga još nitko pokušao osim mene, a ponovim li ga ikad, svakako ću poduzeti brižljivija promatranja.

Zaiskao sam nešto za okrepu, a onda legao.

Ali surov su narod ti Holandezi. Pripovijedao sam svoje pustolovine njihovim časnicima isto tako iskreno i priprosto, kao evo vama, moja gospodo, ali neki od njih, u prvom redu kapetan, pokazaše izražajem lica kao da sumnjaju u

* kovačnica

moju vjerodostojnost. Međutim, oni su me, eto, prijateljski primili na svoj brod, valjalo mi je živjeti potpuno od njihove milosti i prema tome odlučim, hoćeš-nećeš da progutam tu uvredu.

Raspitao sam se, kamo putuju. Odgovorili su mi da su pošli za novim otkrićima pa, ako bi moja priča bila istinita, onda su svoju svrhu svakako postigli.

Bili smo upravo na putu što ga je prevalio kapetan Kuk[51] (Cook) pa smo sutradan u zoru stigli u Boteni-Bej[52] (Botany-Bay) – a to je kraj kamo engleska vlada doista ne bi trebala slati lopove da ih kazni, nego zaslužne muževe da ih nagradi, toliko obilno je tamo priroda prosula svoje najbolje darove.

Ostali smo ondje samo tri dana. Četvrtog dana po našem odlasku diže se strahovita oluja pa je za nekoliko sati potrgala sva naša jedra, razmrskala nam kosnik, a veliki nastavak prevalila, tako da je pao upravo na ostavu, u kojoj je bio kompas, pa razbila na komade i škrinjicu i kompas. Svatko živ, tko je bio na moru, zna kakve su žalosne posljedice takva gubitka. Nismo sad znali, ni kud ni kamo. Najposlije se oluja slegla, a mjesto nje stane puhati postojan živahan vjetar.

Plovili smo tri mjeseca i mora da smo svakako prevalili golem put, kadli odjednom opazismo na svemu oko nas neku čudesnu promjenu. Bilo nam je tako lagodno i radosno pri duši, nos nam se ispunio najugodnijim balzamskim mirisima, a i more je promijenilo svoju boju pa nije više bilo zeleno nego bijelo.

Uskoro poslije te čudne promjene ugledasmo kopno i nedaleko od nas luku. Uplovismo i vidjesmo da je veoma prostrana i duboka. A umjesto vode bila je ispunjena mlijekom izvrsna okusa. Iskrcasmo se i – sav se otok sastojao

od golema sira! Možda to ne bismo ni otkrili, da nas nije jedna osobita okolnost dovela na trag. Bio je, naime, na našem brodu mornar koji je od prirode osjećao neku odvratnost prema siru. Samo što je taj čovjek stupio na kopno, odmah je pao u nesvijest. Kad je opet došao k sebi, zamoli neka mu, zaboga, maknu sir ispod nogu i, kad su pogledali, vidješe da čovjek ima potpuno pravo: cijeli otok, kako rekoh, nije bio ništa drugo nego golemi sir.

Od toga sira uglavnom i žive stanovnici, a što danju pojedu, to svaki put noću opet doraste.

Vidjeli smo tu mnogo čokota s lijepim krupnim grozdovima, a iz njih se, kad se zgnječe, ne cijedi ništa drugo nego mlijeko.

Stanovnici su lijepi stvorovi uspravna hoda, visoki većinom devet stopa. Imaju po tri noge i po jednu ruku, a kad ponarastu, nikne im na čelu rog kojim se vrlo spretno služe.

Na površini mlijeka održavaju utrke, ne tonući, i šetaju se po njoj tamo-amo isto tako lijepo kao i mi po kakvoj livadi.

Na tom otoku, ili na tom sircu, raste mnogo žita s klasovima nalik na gljive, a u njima smo našli kruh potpuno pečen pa se odmah mogao jesti. Na našim krstarenjima po tom sircu otkrili smo sedam rijeka u kojima teče mlijeko, a u dvjema vino.

Nakon putovanja od šesnaest dana stigli smo na drugu obalu, nasuprot onoj gdje smo se iskrcali. Tu smo naišli na čitavu prugu onoga malo nagnjilog plavkastog sira, što ga pravi sirojeđe toliko cijene i hvale. Ali nije u njemu bilo crva, nego su po njemu rasle najljepše voćke, kao breskve i kajsije i tisuću nekih drugih vrsta koje nismo ni poznavali. Na tim stablima, koja su velika da je pravo čudo, bilo je mnogo ptičjih gnijezda. Među ostalim zapelo nam je oko za gnijezdo vodomara, koje je mjerilo u opsegu pet puta koliko krov crkve Sv. Pavla u Londonu. Bilo je veoma vješto

spleteno od golema drveća, a u njemu je ležalo najmanje – čekajte, jer ja bih sve točno odredio – najmanje pet stotina jaja, a svako od njih veličine otprilike jednog okshofta*. Ptiće u njima mogli smo ne samo vidjeti, nego i čuti kako zvižde. Kad smo jedno takvo jaje s teškom mukom razbili, iziđe iz njega golušavo ptiče, a bilo je dobrano veće od dvadeset odraslih jastrebova. Tek što smo mladu pticu oslobodili, spusti se odnekud stari vodomar, zgrabi jednom kandžom našega kapetana, poleti s njim čitavu milju uvis, udari ga snažno krilima i pusti ga da padne u more. Holandezi svi odreda plivaju kao štakori, pa je on ubrzo opet bio kod nas i mi smo se vratili svome brodu.

Ali nismo se vratili starim putem pa smo, stoga, naišli i na još mnoge posve nove, neobične stvari. Među ostalim ustrijelili smo dva divlja vola, koji imaju samo po jedan rog što im izraste između oba oka. Poslije nam je bilo žao, što smo ih ubili, jer smo saznali da ih stanovnici pripitomljuju i upotrebljavaju za jahanje i vuču, kao što nama služe konji. Njihovo je meso, kako nam rekoše, izvrsna okusa, ali je narodu koji živi samo od mlijeka i sira, potpuno izlišno.

Dok smo još bili udaljeni od svoje lađe dva dana puta, ugledasmo tri čovjeka, obješena nogama na visokim stablima. Raspitao sam se što su počinili, da su zaslužili tako tešku kaznu, pa sam saznao da su bili u stranom svijetu, a onda po povratku s puta lagali kod kuće svojim prijateljima, opisujući im mjesta koja nikad nisu vidjeli i pričajući im stvari koje se nikad nisu dogodile. Ja sam tu kaznu smatrao posve pravednom, jer za putnika nema veće dužnosti nego se strogo pridržavati istine.

* veća mjera za tekućine

. . . zgrabi jednom kandžom našega kapetana . . .

Čim smo stigli na brod, digli smo sidra i odjedrili iz te čudnovate zemlje. Sva stabla na obali, među kojima je bilo vrlo velikih i visokih, pokloniše se dvaput pred nama, točno u isti mah, a onda zauzeše opet svoj uspravni položaj.

Pošto smo tri puna dana jedrili tamo-amo, sam bi bog znao gdje i kamo – jer još uvijek nismo imali kompasa – stigli smo napokon u neko more koje je izgledalo sasvim crno. Okušali smo tu tobožnju crnu vodu, i gle! Bilo je to najizvrsnije vino. Sad smo udarili na muku, pazeći da nam se mornari ne bi njime opijali.

Ali radost ne potraja dugo. Koji sat kasnije nađosmo se opkoljeni kitovima i drugim neizmjerno golemim životinjama, a među njima je bila jedna, kojoj veličinu nismo mogli pregledati nikakvim dalekozorima što smo ih uzeli u pomoć. Na žalost, nismo tu grdosiju opazili prije no što smo joj se prilično približili, i ona odjednom našu lađu sa uspravnim jarbolima i punim jedrima usrkne u svoje ždrijelo kroza zube prema kojima su jarboli najvećih ratnih brodova sitne šipke.

Pošto smo tako neko vrijeme ležali u njezinom ždrijelu, razjapi ona ralje prilično široko, gutne silnu količinu vode i splavi našu lađu – koja, možete misliti, nije bila malen zalogaj – dolje u želudac, i tu smo onda ležali tako mirno kao da smo usidreni pri mrtvoj bezvjetrici. Zrak je bio, ne može se poreći, malo topao i neprijatan.

Našli smo tu sidra, konope, čamce, barke i znatan broj lađa, dijelom natovarenih, dijelom nenatovarenih, što ih je taj stvor progutao. Što smo god radili, morali smo raditi pri svjetlu baklji. Za nas nije više bilo ni sunca, ni mjeseca, ni

zvijezda! Obično smo bili po dvaput na dan na visokoj vodi, a po dvaput na dnu. Kad je životinja pila, imali smo plimu, a kad bi ispustila svoju vodu, našli bismo se na dnu. Po jednom umjerenom računu popila je ona redovito više vode nego što je ima u Ženevskom jezeru, a ono ipak mjeri trideset milja u opsegu.

Drugoga dana našega sužanjstva u tom carstvu noći ja sam se za oseke – kako smo zvali vrijeme kad je brod bio na dnu – osmjelio da zajedno s kapetanom i nekolicinom časnika upriličim malo krstarenje. Svi smo se, dakako, snabdjeli bakljama, a onda smo naišli na nekih deset tisuća ljudi svih narodnosti. Upravo su se spremali da održe vijeće kako da se opet domognu slobode. Neki su od njih već više godina proveli u želucu te životinje. Upravo kad nas je predsjedatelj htio uputiti u stvar radi koje smo se skupili, ožedni prokleta ribetina i stane piti. Voda zastruji u unutrašnjost s tolikom snagom da smo se smjesta morali povući

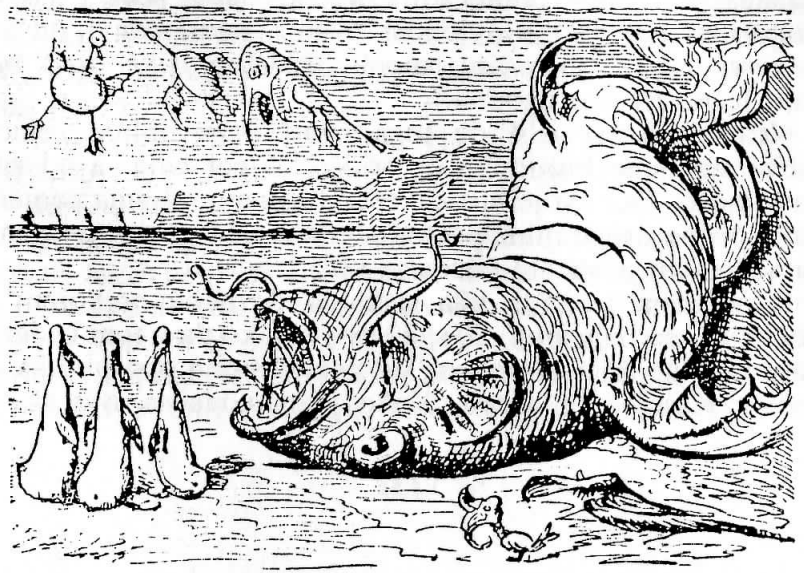

na svoje lađe, ako nismo htjeli da se potopimo. Neki se od nas samo s teškom mukom spasiše plivanjem.

Nekoliko sati kasnije bili smo bolje sreće. Čim se čudovište ispraznilo, iskupismo se ponovo. Izabraše mene za predsjednika, a ja predložim da se spoje dva najveća jarbola pa, kad neman razjapi ralje, da joj te jarbole utisnemo među čeljusti i tako joj spriječimo da ih opet zatvori. Taj prijedlog svi prihvatiše i odabraše stotinu ljudi da ga izvrše. Tek što smo svoja dva jarbola udesili, pruži nam se prilika da ih upotrijebimo. Grdosija zijevnu, a mi joj u isti mah zaglavismo svoje nadovezane jarbole među čeljusti, tako da joj je jedan kraj probio jezik i upro se dolje, a drugi se odupro gore u nepce; time joj je doista bilo potpuno onemogućeno zatvoriti ralje, sve da su naši jarboli bili i mnogo slabiji.

Čim je u želucu sve bilo spremno, snabdjesmo nekoliko čamaca potrebnom momčadi i oni odveslaše sebe i nas na vanjski svijet. Danja svjetlost poslije tamnovanja od četrnaest dana (koliko smo mogli približno izračunati) bila nam je neizrecivo ugodna.

Kad smo svi izišli iz toga prostranog ribljeg želuca, sačinjavali smo brodovlje od trideset i pet lađa, a od svih narodnosti. One svoje jarbole ostavili smo u raljama nemani, kako bismo druge ljude poštedjeli od strašne nesreće tamnovanja u tom užasnom bezdanu noći i nečisti.

Prva nam je želja bila sada da doznamo u kojem se dijelu svijeta nalazimo, ali spočetka nikako da u tom iziđemo načisto. Napokon ustanovim po nekadašnjim opažanjima da smo u Kaspijskom moru. Kako je ta voda sa svih strana

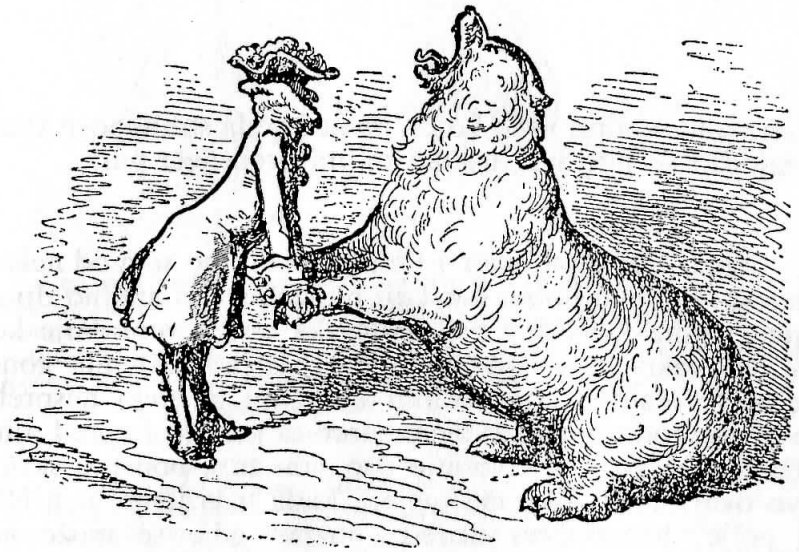

opkoljena kopnom i nema nikakve povezanosti s ostalim vodama, bilo nam je posve nepojmljivo kako smo onamo dospjeli. Ali jedan od urođenika Sirnog otoka, kojega sam bio sa sobom poveo, dao nam je vrlo razborito objašnjenje. Po njegovu mišljenju ona nas je neman, u čijem smo želucu bili tako dugo zatvoreni, prenijela ovamo nekakvim podzemnim putem.

Kako mu drago, sad smo eto bili tu i radovali smo se što smo tu, i gledali smo da se što prije dokopamo obale. Ja sam se prvi iskrcao.

Samo što sam stao nogom na suho, kadli na me nasrnu debeo medvjed. Ha! pomislim, dolaziš mi upravo u pravi čas. Svakom rukom pograbim po jednu njegovu prednju šapu i stisnem ih za dobrodošlicu tako srdačno da je stao grdno zavijati. Ali ja se time nisam dao ganuti, nego sam ga držao u tom položaju, sve dok nije skapao od gladi.

Time sam sebi pribavio kod svih medvjeda strahopoštovanje, i nijedan se nije više usudio da mi prepriječi put.

Otuda sam otputovao u Petrograd. Tamo sam od nekoga starog prijatelja dobio dar koji mi je bio izvanredno dragocjen, naime, lovačkog psa, potomka one čuvene kuje koja mi se, kako sam vam već jednoć pričao, oštenila goneći zeca. Na žalost, ubrzo zatim ubije mi ga neki nespretan lovac, pogodivši mjesto lanca jarebica psa što je pred njima stajao. Od kože te životinje dao sam za uspomenu skrojiti evo ovaj prsluk koji me uvijek, kada u vrijeme lova idem u polje, hoćeš-nećeš dovede onamo gdje se može naći divljači. Kad se približim toliko da mogu pucati, otkine se s moga prsluka jedno dugme i padne na mjesto gdje se krije lovina. A kako mi je kokot puške uvijek napet i barut na čanku, to mi ne izmakne ništa.

Preostala su evo, kako vidite, samo još tri dugmeta; ali čim lov ponovo otpočne, bit će i na mom prsluku opet prišivena dva nova reda.

Posjetite me onda, a zabave vam sigurno neće nedostajati. Uostalom, za večeras se preporučam i želim vam ugodan počinak.

BIBLIOTEKA »MARIJA JURIĆ« ZAGREB

NAPOMENE

[1] *preko njega prebacio svoju putnu kabanicu* . . . Tu Minhauzen (Münchhausen) oponaša sv. Martina, koji je po legendi, jašući kao vitez na konju, naišao na nekog prozeblog siromaha pa podijelio s njim svoj plašt, rasjekavši ga po polovini.

[2] *Ingrija*, šved. Ingermanland, južni dio Finske; oteo ga Švedskoj Petar Veliki (1702) i sagradio tu na Nevi svoju prijestolnicu Petrograd, (danas Lenjingrad).

[3] *da* capo (tal. muz. izraz) još jednom od početka.

[4] *a posteriori, a priori* (lat.) unatrag, unaprijed.

[5] *pod vodstvom grofa Münnicha,* Burkhard Christoph Münnich (1683–1767), ruski maršal i državnik, rodom Nijemac iz Oldenburga; od 1720. u ruskoj službi, gdje je imao znatnog udjela u javnom životu, organizirao vojsku, u poljskom ratu osvojio 1734. Danzig, a u turskom 1737. Azov i Očakov i 1739. Hotin, potukavši Turke kod Stavučana.

[6] *u ratnom pohodu pod carem Petrom na Prutu* . . . odnosi se na poraz, što ga je Petar Veliki pretrpio u ratu s Turcima 1711. podlegavši peterostruko nadmoćnom neprijatelju; tu umalo da nije izgubio prijesto i život, svoj je spas morao platiti gubitkom Azova.

[7] *kad smo Turke satjerali u Očakov* . . . grad u okrugu Odesi, nekad važna turska tvrđava, zauzeli je Rusi 1737. pod zapovjedništvom maršala Münnicha.

[8] *u vrijeme velike revolucije* . . . Caricu Anu naslijedio je 1740. na ruskom prijestolju Ivan VI. pod regentstvom svoje majke, velike kneginje Ane. Tu je vladu oborila Jelisava, najmlađa kći Petra Velikoga, i sama se zacarila (vladala do 1762). Dvogodišnjeg Ivana (»cara u kolijevci«) otpremila je najprije u tvrđavu Ivangorod kod Narve, a 1756. u Schlüsselburg; tu je 1764. na zapovijed Katarine II. ubijen, kad su ga pristaše pokušali osloboditi. – Njegovi roditelji prognani su u Holmogori blizu Arhangelska na Sjevernom ledenom moru. – U Sibiriju su prognani Münnich, Ostermann i dr. (v. i bilj. br. 5).

[9] *podsjetih postiljona, neka svojim rogom daje znak* . . . Poštanski kočijaši nosili su uz svoju službenu odoru kao oznaku svoga zvanja poštanski rog, kojim su trubili signal pri polasku i odlasku pošte, a i putem, za vlastitu razonodu i zabavu svojih putnika, izvodili razne melodije; poštanski rog još je i danas amblem pošte.

[10] *poput Blanchardova ovna* . . . v. bilj.

[11] *kasik* (riječ potječe iz karaibskog jezika) plemenski ili seoski poglavica u Srednjoj i Južnoj Americi; ovdje je uzeta u općem smislu despotskog kneza.

[12] *uzimao u vojsku svakog mladića pa . . . prodavao onom susjednom knezu, koji bi najviše ponudio.* – Tu se nišani na one njemačke knezove, koji su u 18. stolj. svoje vojnike prodavali stranim vladarima za ratovanje.

[13] *izgledao kao Francuz – a to je u stvari i bio* . . . François Blanchard (1753–1809), francuski zrakoplovac, prvi je balonom preletio Kanal od Dovera do Calaisa; tu je, na mjestu spuštanja, taj znameniti događaj ovjekovječen spomenikom. Toga su odvažnog

pionira zrakoplovstva u vrijeme »balonske groznice«, koja je trajala čitav niz godina, mnogo slavili i obasipali počastima, ali i izvrgavali ruglu, kao evo u ovom poglavlju »Pustolovina baruna Minhauzena«, koje se pripisuje Bürgerovu prijatelju, matematičaru i duhovitom satiričaru Lichtenbergu; ovaj je Blancharda i inače često ismjehivao.

[14] *i ponesem sa sobom ovcu* . . . Prvi baloni puštali su se u zrak prazni; prvi Montgolfierov zrakoplov s privezanom krletkom u koju su zatvorili kozu, kokoš i patku, poletio je 19. rujna 1783, a već dva mjeseca kasnije odvažio se na takav put prvi čovjek. Pilâtre de Rozier; ali i dalje se održao običaj, da se na takvu vožnju povezu životinje, kao što je to činio i Blanchard sa svojim uškopljenim ovnom (ili ovcom u našoj priči).

[15] *upaljiv zrak* – tako su u ono vrijeme zvali vodik, kojim su punili balone, dok je prve zrakoplove dizao zagrijani zrak.

[16] *poput Muhameda sve do sudnjega dana lebdio* . . . aluzija na neku priču, prema kojoj Muhamedov lijes visi slobodno u zraku, a drže ga u tom položaju golemi magneti.

[17] *moderata durant* (lat.) umjereno traje; što je svedeno na pravu mjeru, to je trajno.

[18] *preceptor* (lat.) učitelj.

[19] *okušavam ovu novu kuchenreutersku pušku.* – Pištolji i puške, što ih je izrađivao Kuchenreuter, uživale su u svoje vrijeme dobar glas.

[20] *ljudeskara korpulencije Sir Johna Fallstaffa,* tj. bio je krupan i debeo poput ove popularne figure u Shakespeareovim dramama »Henrik IV« i »Vesele žene windsorske«.

[21] *generalni superintendant,* viši protestantski svećenik, najviši duhovni član konzistorija.

[22] *muftija* (tur. mufti = učenjak) vjerski dostojanstvenik u muslimana.

[23] *in partem salarii* (lat.) u ime dijela plaće.

[24] *»Svačije oči«*, početne riječi jedne molitve, koja se kod kršćana (ne kod muslimana!) izgovara za stolom prije blagovanja: »Svačije oči čekaju na Tebe o Gospode, Ti im daješ hranu u pravo vrijeme«, itd. Ovim miješanjem kršćanskih i muslimanskih običaja postiže pripovjedač poseban šaljiv učinak.

[25] *»Gratias«* (lat.) hvala; molitva zahvalnica poslije jela.

[26] *gospodina bibliotekara Jagemanna* . . . Christian Jagemann (1735–1804), stupio u samostan augustinaca u Kostanzu, pobjegao otuda u Dansku, vratio se poslije dvije godine i morao za pokoru hodočastiti u Rim, u Firenci zaređen za svećenika, po povratku u Njemačku bibliotekar u Weimaru, prešao na protestantizam i oženio se. Kao učenjak i književnik stekao zasluga za upoznavanje Nijemaca s talijanskom književnošću i umjetnošću.

[27] *na posvećenom tlu Loreta* . . . Loreto, grad u srednjoj Italiji, južno od Ankone; čuveno proštenište sa »Svetom kućom« (Casa santa); koju su po legendi, g. 1291. prenijeli anđeli iz Nazareta.

[28] *na obali čuvene rijeke Simoent* . . . Ta rijeka (kod Homera Simóeis, danas Dumbrek) izvire na brdu Idi i spaja se ispod Troje sa Skamanderom (danas Menderes). Spominje se u Ilijadi, pa kod Eshila, Euripida i dr.

[29] *Conticuere omnes* . . . Vergil: Enejida, početak 2. pjevanja; U Maretićevu prijevodu prva dva stiha glase:

Nato umuknu svi i pozorno uprave lica,
A s počivala otac Eneja visokog počne: . . .

Prema tome je u »Pustolovinama baruna Minhauzuena« rečenica, koja se nadovezuje na latinski citat parodija drugog Vergilova stiha.

[30] *Za posljednje opsade Gibraltara* . . . Španjolska se ugovorom u Sevilli 1729. morala odreći svih prava na Gibraltar, ali je 1779, stavši u englesko-francuskom ratu na stranu Francuske, ipak počela zatvarati tvrđavu i s kopna i s mora. Međutim je engleski admiral Rodney dopremio u ugroženu tvrđavu pojačanje i municiju, pa je opsada 1781. izvršila pod generalom Elliotom pobjednički ispad prema kopnenoj strani. Plan Španjolaca da tvrđavu osvoji plovećim teškim baterijama s morske strane, osujetio je Elliot svojim vještim protumjerama (1782).

[31] *dalekozor, što sam ga kupio kod Dollonda* . . . John Dollond (1706–61), optičar, izumitelj akromatičnog dalekozora; njegov sin Petar (1731–1820) osnovao je optički zavod u Londonu, kome se pridružio i otac.

[32] *top od trideset i šest funti* (36-funtaš), koji se puni nabojem od 36 funti (18 kg) težine.

[33] *grof Artois* . . . francuski kralj Karlo X.

[34] *Drinkwater,* pisac nekad mnogo čitane knjige »Povijest opsade Gibraltara«.

[35] *Davidova praćka.* David, treći kralj izraelskog carstva (oko 1000–970). ubio je još kao mladić filistejskog diva Golijata, koji je izazivao Izraelce na dvoboj.

[36] *potječem od žene Urijine* . . . To je Batseba (u Daničića, 2. Sam. II, Vitsaveja), koju je David preoteo Uriji Hetićaninu, poslavši ovoga u smrt na prevaru (»Urijina pisma«). Tako je Batseba postala majka Solomunova.

[37] *zvjerokradica*, a zvao se Shakespeare. Uskoro poslije god. 1585. bit će da je Shakespeare ostavio svoju obitelj u Stratfordu i otišao u London. Na to ga je, po predaji, ponukao strah od osvete susjednog ladanjskog plemića Sir Thomasa Lucyja, u čijem je parku Shakespeare počinio svoj mladenački grijeh zvjerokrađe. Tu je epizodu pjesnički obradio američki književnik Washington Irving u jednoj od svojih Crtica (»Stratford on Avon«).

[38] *kraljica Elizabeta* . . . To su neke maglovite aluzije na nastranosti te kraljice, koja je pod starost, naročito nakon smaknuća svoga ljubimca grofa Essexa (1601), kome je sama potpisala smrtnu osudu, patila od teških duševnih kriza. Povezivanje sa Shakespeareom nema dakako nikakve historijske osnove.

[39] *slika kod Buffona.* George Louis Leclerc conte de Buffon, francuski prirodoslovac (1707–88) – glavno djelo »Prirodopis životinja« u 24 sveska (1749–83), kasnije često izdavano i prevedeno na većinu evropskih jezika.

[40] *u takozvanim filantropinima* . . . Filantropizam, pedagoška struja, koja (pod utjecajem Rousseauovih djela) tvrdi, da su djeca od naravi dobra, pa stoga treba u odgoju upotrebljavati samo blaga sredstva i od mladeži stvoriti u prvom redu ljude kozmopolite. To su filantropisti pokušavali postići u posebnim zavodima; prvi takav Philantropinum osnovao je 1774. čuveni njemački pedagog i filozof Basedow. U posljednja tri decenija 18. stoljeća, kad je taj pokret bio u modi, dao je povoda mnogim zabludama i izazivao otpor, što razabiremo i iz ironičnih napomena staroga Minhauzena.

[41] *moja je jadna Rozinanta bila slijepa* . . . Pripovjedač u šali naziva svoga »morskog konja« imenom Don Quijotove poslovične kljusine.

[42] *rođendan vladajućeg kralja.* Đuro III rodio se 4. lipnja 1739.

[43] *kapetan Phipps* . . . Const. John Phipp lord Mulgrave, britanski pomorac (1744–92), da bi pronašao prolaz iz Atlantskog oceana kroz Sjeverno ledeno more u Tihi ocean, prodro je 1773. sa dva broda do širine od 80°48', ali se u kolovozu iste godine morao vratiti zbog neprohodnog leda; 1784. postao je peer Velike Britanije (doživotni član Gornje kuće).

[44] *kao Samson, kad je pobio onu tisuću.* Samson, narodni junak starih Izraelaca, po biblijskoj priči čovjek silne snage; od njegovih podviga postao je poslovičan onaj iz borbe protiv Filistejaca, na koji se odnosi Minhauzenova poredba, a glasi u Daničićevu prijevodu Staroga zavjeta (Sud. 15, 15) ovako: »I on nađe čeljust magareću još sirovu, i pruživ ruku svoju uze je, i pobi njom tisuću ljudi.«

[45] *lordmajor*, to je službena titula prvog (glavnog) gradonačelnika Londona.

[46] *u jednom razgovoru s knezom Dolgorukim* . . . Knez Vasilij Dolgoruki (1722–82) zapovijedao pod caricom Katarinom II. vojskom i osvojio 1771. za nekoliko dana Krim (dobio stoga naslov Krimski).

[47] *u kraljevstvu Brobdignag* – zemlja divova u »Gulliverovim putovanjima« Jonathana Swifta.

[48] *Eldorado* (španj. el dorado = pozlaćeni) bajoslovna zemlja u unutrašnjosti sjevernog dijela Južne Amerike; španjolski su to osvajači, oslanjajući se na pričanja Indijanaca, uvijek iznova, ali dakako svagda uzalud tražili.

[49] *prošli pokraj otoka Otaheiti* – to je staro ime Tahitija, najvećeg otoka Društvenog arhipelaga u Tihom oceanu.

[50] *u društvu Vulkana i njegovih ciklopa.* Vulkan (Vulcanus), starorimski bog vatre, kovač u podzemnom svijetu (odgovara mu grčki Hefest), veoma je snažan, ali u jednu nogu hrom; žena mu je Venera (Afrodita), a pomagači ciklopi, jednooki divovi, personifikacije podzemnih vulkanskih sila.

[51] *kapetan Cook* . . . James Cook (1728–79), engleski pomorac i istraživač, tri puta oplovio Zemlju.

[52] *Botany-Bai* (Botanički zaljev) leži nekoliko milja južno od Sydneyja; otkrio ga Cook na svom prvom putu oko svijeta 1770. i dao mu to ime »zbog velikog mnoštva biljaka, što su ih Banks i doktor Solander našli na tom mjestu« (Cook, Putovanja oko svijeta, str. 70). Već 1787. engleska je vlada, potaknuta Cookovim opisima, odlučila da u tom kraju osnuje kažnjeničku koloniju, i odmah se eto Bürger u II. izdanju svoje knjige »Pustolovine baruna Minhauzena« (1788) dotakao i te aktualnosti.

BIBLIOTEKA »MARIN DRŽIĆ« ZAGREB DJEČJI ODJEL

BILJEŠKA O KNJIZI I PISCIMA

Minhauzen, legendarno oličenje fantastičnih hvalisavih lagarija, historijska je ličnost. Karl Hieronymus Freiher (Hieronimus Frajer) Münchhausen rođen je 1720. godine u blizini Hannovera u Njemačkoj. Vojničku karijeru započeo je u ruskoj pukovniji nekog princa. Sudjelovao je u rusko-turskom ratu kao konjički oficir. Kad se vratio u domovinu, posvetio se gospodarstvu i lovu. Volio je zabavljati svoje veselo društvo najnevjerojatnijim lovačkim, putničkim i ratnim pustolovinama. Pričao ih je kao svoje doživljaje pa je nadaleko postao poznat kao šaljiv i duhovit pripovjedač.

Minhauzen je postao pojam. I danas čovjeka koji voli pričati doživljaje udaljene od istine (ali bez zle namjere) nazivamo »pravim Minhauzenom«, a šaljive lagarije minhauzijadama.

Godine 1781. štampano je prvi put u »Priručniku za vesele ljude« 18 anegdota o Minhauzenovim doživljajima. Kasnije se (godine 1785) u Engleskoj pojavila knjižica o Minhauzenu i to bez naznačenog autora. Poslije je utvrđeno da je tu knjižicu napisao Rudolf Erich Raspe, profesor arheologije iz Hannovera koji je živio u Engleskoj. Prema tom izdanju izašlo je godine 1786. prvo njemačko izdanje, također anonimno. Autor je bio njemački pjesnik Gottfried August Bürger (Gotfrid August Birger). Godine 1788. objavio je Bürger drugo izdanje Minhauzena po Raspeovom petom izdanju, proširivši ga svojim dodacima.

Zahvaljujući Bürgeru Minhauzen je postao pravom »pučkom knjigom« i ušao je u svjetsku literaturu, stavši uz bok Guliveru i Robinzonu. Nebrojeno je puta prevođen, prerađivan i dopunjavan. Obrađen je u romanu, drami i na filmu.

Naš prijevod drugog Bürgerovog izdanja vjeran je originalu što je više bilo moguće, a slobodan samo onoliko koliko je bilo potrebno. Nema nikakvih dodataka kojima obiluju mnoge obrade i prijevodi, nema ničega čega ne bi bilo u originalu.

SADRŽAJ

Put u Rusiju 5
Lovačke pustolovine 12
O psima i konjima baruna Minhauzena 26
Pustolovine baruna Minhauzena u ratu protiv Turaka 32
U turskom ropstvu, Barun se vraća u svoju domovinu 40
Prva pomorska pustolovina 48
Druga pomorska pustolovina 56
Treća pomorska pustolovina 60
Četvrta pomorska pustolovina 63
Peta pomorska pustolovina 67
Šesta pomorska pustolovina 75
Sedma pomorska pustolovina 83
Nastavak barunova pričanja 86
Osma pomorska pustolovina 105
Deveta pomorska pustolovina 112
Deseta pomorska pustolovina 114
Put kroz kuglu zemaljsku i druge čudnovate pustolovine . . 120

Napomene 135
Bilješka o knjizi i piscima 139

ZAGREB

DO SADA IZAŠLO U BIBLIOTECI VJEVERICA

Anton Ingolič
Dječak sa dva imena

Anđelka Martić
Pirgo

Herminia zur Mühlen
Šta pričaju Petrovi prijatelji

Fran Levstik
Najdihojca

N. Veretennikov
Voloda Uljanov

Johanna Spyri
Heidi

Angel Karalijčev
U svijetu priča

Erich Kästner
Don Quichotte

Nathaniel Hawthorne
Čudesna knjiga

Kornej Čukovski
Doktor Jojboli

Vladimir Colin
Bajke

Kornej Čukovski
Bajke

Marija Majerova
Robinzonka

Makedonski pisci djeci

Josip Vandot
Kekec nad samotnim ponorom

Charles Perrault
Bajke

Mato Lovrak
Devetorica hrabrih

Krišan Čandar
Preokrenuto drvo

Mihail Zoščenko
Priče za djecu

William Saroyan
Tata, ti si lud

William Saroyan
Mama, volim te

Perzijske bajke

Braća Grimm
Bajke

Milan Šega
Čarobni ključić

Vesna Parun
Tuga i radost šume

Knjiga radosti I

Danko Oblak
Modri prozori

Josip Vandot
Kekec na vučjem tragu

Erich Kästner
Emil i detektivi

Lewis Carroll
Alica u Zemlji čudesa

Gabro Vidović
Kurir sa Psunja

Miroslav Hirtz
Priče iz prirode

Vojin Jelić
Psiću, a kako je tebi ime

Grigor Vitez
Kad bi drveće hodalo

Erich Kästner
Tonček i Točkica

Ivana Brlić-Mažuranić
Priče iz davnine

Gianni Rodari
Čipolino

Anđelka Martić
Dječak i šuma

Knjiga radosti II

Ivana Brlić-Mažuranić
Čudnovate zgode šegrta Hlapića

Astrid Lindgren
Razmo u skitnji

Milivoj Matošec
Tiki traži Neznanca

Gianni Rodari
Putovanje Plave strijele

Mato Lovrak
Zeleni otok

Vjekoslav Majer
Žuna na telefonu

Nusret Idrizović
Mrav i aždaja

France Bevk
Mali buntovnik

Braća Grimm
Priče

Felix Salten
Bambi

H. C. Andersen
Priče

H. C. Andersen
Bajke

Lewis Carroll
Alica s onu stranu ogledala

Jens Sigsgaard
Robin Hud

Vladimir Nazor
Kurir Loda

Ferenc Molnár
Junaci Pavlove ulice

Stevan Bulajić
Nebeski mornar

Aleksa Mikić
Priče o malim borcima

Oton Župančič
Ciciban

Aleksandar Popović
Tvrdoglave priče

Mato Lovrak
Vlak u snijegu

Ezopove basne

Karel Čapek
Bajke

Branka Jurca
Kućica kraj mora

Gabro Vidović
Trojica iz Male ulice

Marcel Aymé
Priče mačke na grani

Pavel Bažov
Kameni cvijet

Arkadij Gajdar
Timur i njegova četa

Milivoj Matošec
Admiralov otok

C. Collodi
Pinokio

Gianni Rodari
Đelsomino u Zemlji lažljivaca

A. Volkov
Čarobnjak iz Oza

Slavko Kolar
Na leđima delfina

W. M. Thackeray
Ruža i prsten

Desanka Maksimović
Ptice na česmi

France Bevk
Crna braća

J. Broszkiewicz
Velika, veća i najveća

Palma Katalinić
Djetinjstvo Vjetra kapetana

A. R. van der Loeff-Basenau
Lavine bjesne

Aleksej Tolstoj
Zlatni ključić

Gabro Vidović
Zatočenici Pernatog otoka

Erich Kästner
35. maj

Tone Seliškar
Družina Sinjega galeba

Fran Levstik
Pjesme za djecu

Ernest Thompson Seton
Vinipeški vuk

Ivan Cankar
Moj život

Grigor Vitez
Gdje priče rastu

Branko Ćopić
Sin Brkate čete

Vojin Jelić
Hrabriji nego igračka

Ivan Kušan
Domaća zadaća

Marcel Aymé
Druge priče mačke na grani

Ivan Kušan
Uzbuna na Zelenom Vrhu

Gustav Krklec
Majmun i naočale

Ela Peroci
Djeco, laku noć

Gianni Rodari
Telefonske priče

Grigor Vitez
Igra se nastavlja

Ratko Zvrko
Grga Čvarak

Erich Kästner
Čovječuljak

G. Parca—M. Argilli
Čavlićevi doživljaji

Felix Salten
Bambijeva djeca

Mato Lovrak
Družba Pere Kvržice

Stanislav Femenić
Puž na ljetovanju

Milivoj Matošec
Strah u Ulici Lipa

Eva Maria Aab
Vjetropirka Eva

Nada Iveljić
Konjić sa zlatnim sedlom

Višnja Stahuljak
Začarani putovi

Pjesme četiri vjetra
(Izbor i prijevod Grigor Vitez)

Hans Peterson
Matija i vjeverica

Henry Winterfeld
Djevojčica iz svemira

Palma Katalinić
Pričanje Cvrčka moreplovca

Zdenka Jušić-Seunik
Vode su pjevale

Stjepan Jakševac
Vesela godina

Erich Kästner
Emil i tri blizanca

Erich Kästner
Čovječuljak i Malena

Erich Kästner
Blizanke

Jagoda Truhelka
Zlatni danci

Zvonimir Balog
Nevidljiva Iva

Dragan Lukić
Neboder C-17

M. Bjažić—Z. Furtinger
Ništa bez Božene

Sunčana Škrinjarić
Kaktus bajke

Ivan Kušan
Koko i duhovi

Blanka Dovjak-Matković
Neobična ulica

Gianni Rodari
Planeta ispunjenih želja

Mladen Kušec
Dobar dan!

Viola Wahlstedt
Aslak dječak sa Sjevera

Anđelka Martić
Vuk na Voćinskoj cesti

Mato Lovrak
Neprijatelj br. 1

H. C. Andersen
Bajke i priče

Dubravka Ugrešić
Mali plamen

Zlata Kolarić-Kišur
Moja Zlatna dolina

Ivan Kušan
Koko u Parizu

Milivoj Matošec
Veliki skitač

Zdenka Jušić-Seunik
Kupi mi vilovita konja

Antoine de Saint-Exupéry
Mali princ

Vlatko Šarić
Miško

Sunčana Škrinjarić
Dva smijeha

Gabro Vidović
Bjelkan

Astrid Lindgren
Pipi Duga Čarapa

Zvonimir Balog
Ja magarac

Gernet-Jagdfeljd
Katja i krokodil

Stanislav Femenić
Krijesnice

Mladen Kušec
Volim te

Božena Loborec
Četiri dječaka i jedan pas

Blanka Dovjak-Matković
Priče iz Dubrave

Luko Paljetak
Miševi i mačke naglavačke

Drago Ivanišević
Mali, ne maline

Ivan Kušan
Lažeš, Melita

Sunčana Škrinjarić
Zmaj od stakla

Mladen Kušec
Plavi kaputić

Josip Barković
Zeleni dječak

Danko Oblak
Zelena patrola

Višnja Stahuljak
Kućica sa crvenim šeširom

Nada Iveljić
Dobro lice

Gianni Rodari
Torta na nebu

Milivoj Matošec
Dječak sa Sutle

Zvonimir Milčec
Zvižduk s Bukovca

Iris Supek
Trepavice Skitalice

Nikola Pulić
Dolina zečeva

Dubravka Ugrešić
Filip i Srećica

Branko Hribar
Adam Vučjak

Ivan Kušan
Tajanstveni dječak

Pajo Kanižaj
Šarabara

Edmondo de Amicis
Srce

Danko Oblak
Na tragu

Kazimir Klarić
Mrnjau, grizu me

Sunčana Škrinjarić
Svaštara

Anđelka Martić
Djedica pričalo i čarobni vrutak

Zvonimir Golob
Čemu služe roditelji

Frank L. Baum
Čarobnjak iz Oza

Miroslav Antić
Prva ljubav

Gligor Popovski
Mornar Nep

Leopold Suhodolčan
Sakriveni dnevnik

Dragan Lukić
Tri gusketara

Marino Zurl
Mama, kome on to priča

Boro Pavlović
Lipa

Milivoj Matošec
Pustolovina u dimnjaku

Pero Zlatar
Otključani globus

Anton Ingolič
Potopljena galija

Nada Iveljić
Zvijezda na krovu

Toma Podrug
Od Solina do Solina

James Thurber
Trinaest satova i čudesno A

Dobrica Erić
Slavuj i sunce

Miroslav Antić
Garavi sokak

Dragan Božić
Kad se pojavi crveni konj

Anđelka Martić
Šašavi dan

Danko Oblak
Ježek

Miloš Macourek
6000 budilica

Slavko Pregl
Velika pustolovina

Zvonimir Balog
Zlatna nit

Stanislav Femenić
Tikva s nosom

Dušan Radović
Igre i igračke

Branko Ćopić
Orlovi rano lete

Hrvoje Hitrec
Eko Eko

Zlatko Krilić
Prvi sudar

E. B. White
Paukova mreža

Grozdana Olujić
Sedefna ruža

Jevrem Brković
Bašta starca Radosava

Mira Alečković
Ne mogu bez snova

Arsen Diklić
Ne okreći se sine

Svetlana Makarovič,
Mišica spava

Zlatko Krilić
Čudnovata istina

Klára Fehér
Imat ću svoj otok

Indijančev vrt

Josip Pavičić
Poletarci

Zvonimir Milčec
Posljednji zvižduk

Ota Hofman
Sat plavih slonova

Jovan Jovanović-Zmaj
Ala je lep ovaj svet

Dubravko Horvatić
Stanari u slonu

Dragan Lukić
Od kuće do škole

Milovan Danojlić
Srećan život

Anto Gardaš
Ljubičasti planet

Pero Zlatar
Medvjed u zelenoj bundi

Dubravko Horvatić
Junačina Mijat Tomić

Dragutin Horkić
Čađave zgode

Ivan Kušan
Strašni kauboj

Nenad Brixy
Bijela loptica

Rosa Petković
Kapetan valova

Zdenka Čop
Dva dječaka

Tone Seliškar
Mazge i češljugari

Arsen Diklić
Salaš u Malom Ritu

Roberto Piumini
Mladić koji je ušao u palaču

Vesna Parun
Hoću ljutić, neću mak

Irena Lukšić
Zrcalo

Ahmet Hromadžić
Okamenjeni vukovi

Joža Horvat
Waitapu

Zlatko Krilić
Veliki zavodnik

Desanka Maksimović
Priča starog kamena

Pavao Pavličić
Trojica u Trnju

Hrvoje Hitrec
Kratki ljudi

Grozdana Olujić
Nebeska reka

Nada Iveljić
Dođi da ti pričam

Anto Gardaš
Bakreni Petar

Éva Janikovszky
Malinovac i slamčica

Astrid Lindgren
Hrabra Kajsa

Anđelka Martić
Mali konjovodac

Dobriša Cesarić
Srebrna zrnca u pijesku

Arthur Haulot
Crvenko na Mjesecu

Nikola Pulić
Ključić oko vrata

Ranko Pavlović
Čistač obuće

Vlatko Šarić
Rogan

Narodne pripovijetke

A. S. Puškin
Bajke

Palma Katalinić
Anja voli Petra

Pero Čimbur
Automobilom kroz oblake

Anto Gardaš
Izum profesora Leopolda

A. A. Milne
Medo Winnie zvani Pooh

Pajo Kanižaj
Zeleni brkovi

Milovan Vitezović
Kako podići nebo

Stjepan Jakševac
Zlatna ptica sunca

Izdavačko knjižarska radna organizacija
Mladost
Zagreb, Ilica 30

Generalni direktor
Branko Vuković

OOUR Izdavačka djelatnost
Zagreb, Gupčeva zvijezda 3

Direktor
Stipan Medak

Likovni urednici
Irislav Meštrović
Branko Vujanović

Tehnički urednik
Zlatko Klinger

Korektori
Lela Coffou
Marija Špiranović

Naklada 3000 primjeraka
Tisak: MLADOST – OOUR TISKARA – Zagreb – 1988.

Katalogizacija u publikaciji – CIP
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb
UDK 830–7 = 862
ŠK 0

RASPE, Rudolf Erich

Pustolovine baruna Minhauzena [Rudolf Erich] Raspe, [Gottfried August] Bürger; [preveo Franjo Cipra; ilustrirao Gustav Doré]. – 1. izd. u ovoj biblioteci. – Zagreb: Mladost, 1988. – 124 str.: ilustr.; 21 cm. – (Biblioteka Vjeverica)
Prijevod djela: Des Freih. v. Münchhausen wunderbare Reisen und Abenteuer zu Wasser und zu Lande wie er dieselben bei einer Flasche im Zirkel seiner Freunde zu erzählen pflegte.

1. Buerger, Gottfried August

ISBN 86-05-00169-0

REVIZIJA
2009.

14-09-1992
08-09-1994
08-03-1995
21-03-1995
26-04-1995
08-08-2002
7. 5. 2002
03-03-2025

»Narodne novine«, Zagreb — (70)
Oznaka za narudžbu: UT-XI/11-10

D31020
DJEČJA KNJIŽNICA M.D.

Dječja knjižnica
Marina Držića
O
RAS
p
131020 / D-31.020

mladost